MUHİT

Sene **4** *№* **37** *Resimli Aylık Aile Mecmuası* *Teşrinisani 1931*

Müvezzilerden Ceket kalıbını isteyiniz.

Nushası 50 Kr.

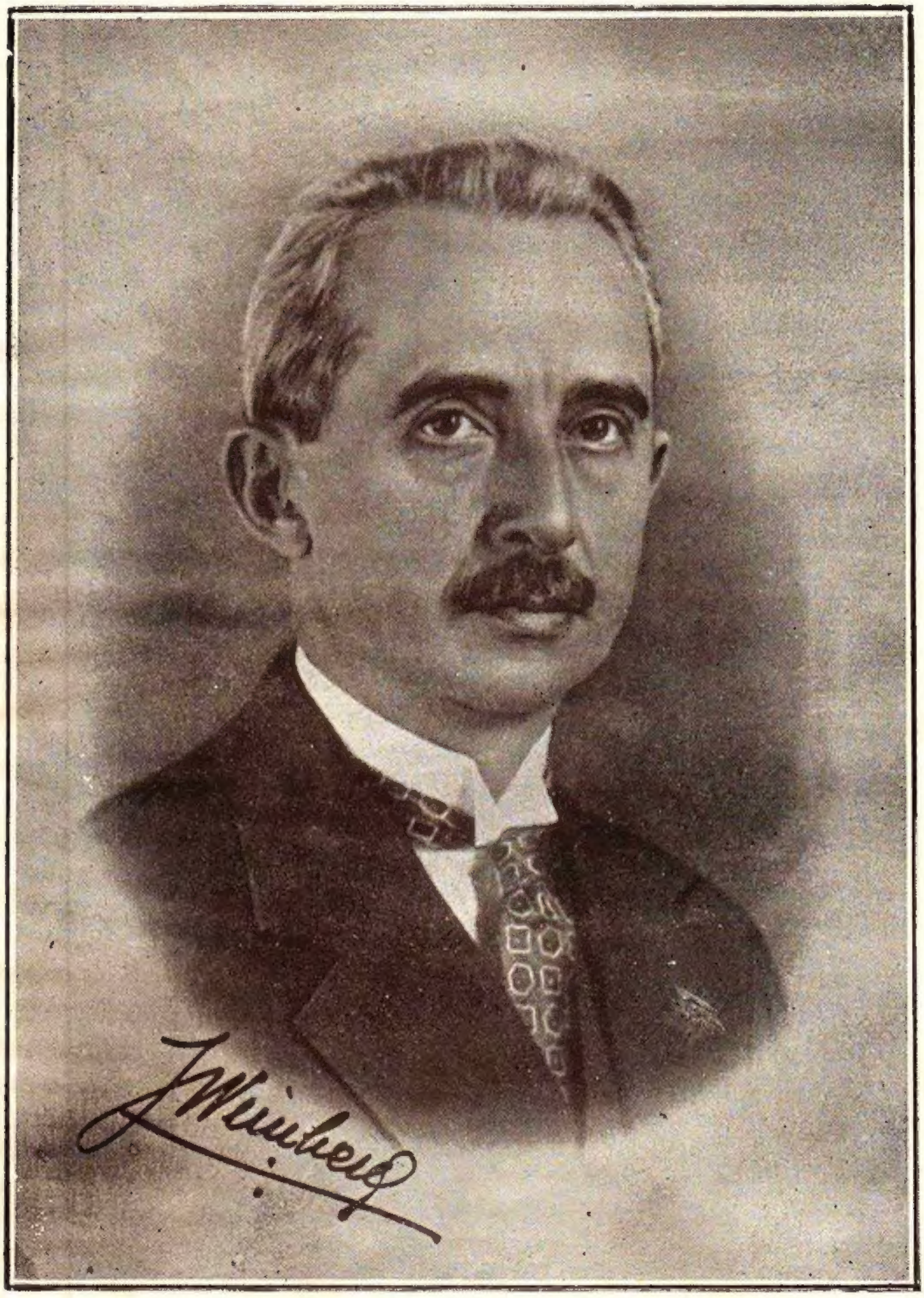

MUHİT in İlavesi

BAŞVEKİLİMİZ İSMET PAŞA HAZRETLERİ

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 4 | Teşrinisani, 1931 | № 37

M U H İ T

Dördüncü İntişar Senesine Basıyor.

MUHİT milletimizin büyük, belki de en büyük bir ihtiyacına cevap vermek üzere çıkmaya başlamış ve üç seneden beri aynı gaye ile intişarında devam etmektedir. Bu ihtiyaç her medeni milletin ve her medeni insanın duyduğu ihtiyaç: öğrenmek, alâkadar olmak, anlamak, sanat heyecanı duymak ihtiyacıdır.

Bu ihtiyaç tam olarak ancak okumakla tatmin edilebilir. Resim, tablo, renk, gölge... okumanın bedii te'sirini çoğaltan yardımcılardır. MUHİT, sahifelerinde okuma ile tabloyu en nefis, en bedii şekillerde olarak birleştirmeye çalışmış ve çalışmaktadır.

Medeni insan okumakla *öğrenmek* ihtiyacını tatmin ederken kıraatlerinde alâka ve heyecan verecek hakîkatlar, güzellikler ve faideler arar. MUHİT in de prensipi, birinci sayısından beri, okuyucularına muhtaç oldukları bu alâka ve heyecanları te'min edecek hakîkatları, faideleri, güzellikleri ve yalnız bunları tedarik etmek olmuştur.

MUHİT in kucaklamak istediği mevzu'larda büyük pir tenevvu' vardır. Bunun da sebebi medeni insanın alâkasına layık hadiselerin değişikliği, ruhuna heyecan verebilecek şekillerin çokluğudur. Medeni insan memleketine, milliyetine, menşeine, ırkına, geçmişine, haline, geleceğine, şiddetle alâkadar olur.

Medeni insan komşu, uzak bütün milletlerin, bütün insanlığın mesafe ve zaman dahilindeki her türlü vaziyetlerini öğrenmeye, kâinat ve hilkat esrarına nufuz etmeye, bu yüksek hakîkatlara dair sağlam fikirler edinmeye büyük bir ihtiyaç duyar.

Medeni insan için gündelik hayatın binbir şeklini muhayyilesiyle yaşamak, binbir manzarasına ruhiyle karışmak, binbir levhasını yakından temaşa etmek, âlemin neş'esiyle neş'elenmek, ıztırabiyle muztarip olmak, enini ile inlemek, heyheyi ile münşerih olmak en kuvvetli bir iptiladır.

Medeni ve kültürlü insan edebi ve her türlü bedii eserlerle ve onların yaratıcılariyle bir ruh aşinalığı tesis etmek ister. Doğrudan doğruya edebi ve bedii istihsal de derin bir hevesini harekete getirir. Hele gençliğin yaratıcı ruhu, uçmaya yeni kanat çırpan bir kuş heyecaniyle eserlerine intişar sutunları arar.

Okuyucularının bu ihtiyaçlarını tatmin için çıkan MUHİT, her sayısında, en değişik mevzu'ları nefis ve bedii bir ahenk içinde mezc etmeye çalışır. Değişiklik içinde birlik arar, ve birliği daimi rehberi olan güzellik prensipi, doğruluk ve eyilik prensipi têmin eder.

Cumhuriyetimizin büyük siymaları ve büyük istikametleri, türklüğün necip menşe' ve tarihi, insanlığın tekâmülü ve terakkîsi, medeniyetin büyük atisini müjdeleyen veya asayişini tehdid eden fennin

yeni yeni keşifleri, hep arayan insan zihninin elde ettiği ilmî hakîkatlar, tarihî zamana binlerle seneler ilave eden buluşlar, mesafeleri yaklaştıran ihtiralar, tabiatı ram eden zaferler... kâşifler, muhteriler, muzafferler, kahramanlar.. Bütün bunlar MUHİT te, ehemmiyetleriyle mütenasip bir yer bulur.

Fakat MUHİT müstesna bir ehemmiyeti muhayyel ve bedii yazılara verir, gündelik didinmelerden yorgun ve muztarip çıkan zihinleri dinlendirecek en tesirli amil muhayyileyi kanatlandırarak semadan semaya dolaştıran kıraatlerdir. Zihin orada bulacağı latif heyecanların kuvvetiyle hayatın şeniliğini mağlûb edecek yeni enerjiler kazanır. Ruh çelikleşir, mücadele ve mukavemet kabiliyeti artar. Okuyucu o an için kendine göre bir kahraman kesilir. MUHİT muhayyel edebiyatta (hikâyede, romanda, temsilde) bu kuvvette büyüleyici hassalar arar. Ruhu hırpalayan, sinirleri bozan, fena ihtirasları alevlendiren, yüzleri kızartan yazılar, gençliğin ahlâkını tehdid eden yazılar, MUHİT in sutunlarında yer bulmaz. MUHİT in hikâyelerinden ve muhayyel bediiyatından bütün mektepler ve bütün aileler emindir, çünkü okuyucuları MUHİT in öz evlatları ve en samimi dostlarıdır.

Maarif Vekâleti Milli Tâlim ve Terbiye Heyeti alâka ve takdir ile Muhit i tâkib ediyor ve bu yüksek takdirini Muhit in minnettarlığını celb edecek filiyat ile de göstermekten geri kalmayarak bütün lise ve orta mekteplere ve bütün kütüphanelere gönderiyor.

MUHİT genç ve zengin istiydatların en güzel edebî eserlerine, şiir ve nesirlerine de bir sutun açmıştır, çünkü MUHİT, tatbîk ettiği prensipleri en eyi anlamış muharrirlerinin de bu istiydatlı okuyucuları arasından yetişeceğine inanır.

MUHİT, programının en iytinalı bir faslını ev hanımına ve çocuk annesine tahsis etmiştir. Ev bakımı, oda tanzimi, çocuk bakımı, mutpak, biçki, dikiş, hıfzı-sıhhat... Ev hanımının ve genç annenin gündelik üzüntülerini teşkil eder. Bütün bu işler medeniyetimizin kültüriyle en sıkı bir münasebeti haiz tekniklerdir. Ev hanımı bu tekniklerde emin ve terakkîyi ta'kîb eden bir organın rehberliğine muhtaçtır. Bu hususta MUHİT türk ev hanımlarının ve genç annelerin ayrılınmaz arkadaşı olmaya çalışıyor. Bütün medeni ve kültürlü ev kadınlarına bu hizmetleri gören magazinlerden geri kalmamak MUHİT için pek esaslı bir gayrettir.

Üç senelik kolleksiyonlarımız prensiplerimize, programımıza sadık kalmak için sarf ettiğimiz emeklere şahittir. MUHİT, şimdiki halde, yalnız Türkiyenin yegâne aile ve mektep mecmuası olmakla kalmayor; bütün yakın şarkın en mükemmel, en nefis Magazinidir. MUHİT ayarında mecmualar Balkanlarda, Mısır, Surye, Irak veya İran da yoktur.

Kari'lerimizden aldığımız yüzlerle mektuplar bizi minnettar brakacak bir teveccüh ile memnuniyetlerini gösteriyor. MUHİT in tenevvuu, nefisliği, mükemmelliği, nezaheti beğeniliyor; te'min ettiği umumi faydalar da bilhassa ev hanımlarının takdirine mazhar oluyor.

KARİ'LERİMİZİN büyük bir kısmının iç çekerek tevdi' ettiği bir sırrı da var: MUHİT in 50 kuruşunu îktişadi vaziyetlerine uygun bulmayanlar pek çoktur. Yüz liraya kadar bir bütçe ile geçinmek mecburiyetinde olan muallimler, me'murlar, zabitler, ücretliler ve hususiyle küçük bir cep harçlığı olan talebeler için okuma ihtiyacına 50 kuruş tahsis etmek epeyce ağır bir fedakârlık oluyor.

MUHİT için okuyucularının ve hususiyle okuyucuları sırasına girmek hasretini çekenlerin bu şe'ni vaziyetine ehemmiyet vermemek mümkün değildi. Umumiyetle 25-30 kuruş küçük aile bütçeleri için verilmesi mümkün bir fiat olarak gösteriliyor. MUHİT in büyük masraflarla çıktığı ve haiz olduğu mükemmeliyete göre pahalı olmadığı umumiyetle takdir edilmekle beraber mütevazı' aile bütçelerine göre meşruiyeti aşikâr olan bu talebe bir çare düşünen MUHİT idaresi, *abone olacak okuyucularına mecmuanın her sayısını 25 kuruştan vermeyi karar altına almıştır.*

Fazla olarak okayucularımızın bir senelik abonman bedeli olan 3 lirayı ekseriyetle birden veremeyeceklerini düşünerek bunun *üç taksitte* ödenmesine de mnvafakat ediyoruz.

Talebelerin, aynı kıt'aya mensup askerlerin, aynı daireden olan me'murların ve sair her nevi' çalışma arkadaşlarının dörder kişilik gruplar teşkil etmesi ve *aydan aya 25 er kuruş* vererek biriktirecekleri bir lirayı idarehanemize göndermesi suretiyle de mecmuamızı posta ile ve şahsi adreslerine almalarını te'min etmek kabil olacaktır.

MUHİT in gösterdiği bu fevkalade kolaylıktan istifade etmek isteyenlerin *bir ay zarfında* ve ilk taksit ile müracaat etmesini rica ederiz.

Milletler Arasında Sulh

Başvekilimizin Atina Nutukları

Sulhun en Samimi, en Mantıkî, en Beliğ müdafaasıdır.

SEVİMLİ Başvekilimiz, Büyük Gazimizin devletçilik sistemini harikulade bir zekâ ve ikdam ile en mükemmel surette tatbik eden İsmet Paşa Hazretleri asırlık düşmanımızla olan düşmanlığa nihayet vermek için, muharebe meydanlarında olduğu kadar siyaset temaslarında ve karşılaşmalarında dahi pek müsmir, pek feyizli mesai sarf ettiler. Yarattıkları Türk-Yunan sulhu Milli mücadelenin tarihini teşkil eden Türk-Yunan harbi kadar ölmez ve şanlı bir abidedir. Kendileri bu sulh ve dostluk abidesini ne güzel takdir ve tasvir ediyorlar:

« Gözlerimiz önünde yükselen ve gittiktikçe büyümekte olan bina en sağlam ve dayanıklı yapılardan biridir, her türlü tecrübelere karşı durabilecek bir kuvveti haiz bulunmaktadır.

«Çünkü biz bu yapı için çok eyi levazım kullandık. Bu yapının kuruluşunda kullanılan harç dünyanın en eyi ve en sağlam çimentosu olan *menfaat birliğidir.*

« Coğrafya ile iktisadiyatın milletler arasındaki münasebetlerde başlıca amiller rolönü ifa ettikleri müddetçe *Türk-Yunan* dostluğunun atisinden emin olabiliriz.»

Milletler mütekabil bir samimiyetle menfaatlerinin korunmasını arayacak olurlarsa muhakkak onu sulhte ve dostlukta bulacaklardır. İşte buna en eyi bir misal Türklerle Yunanlıların, bu

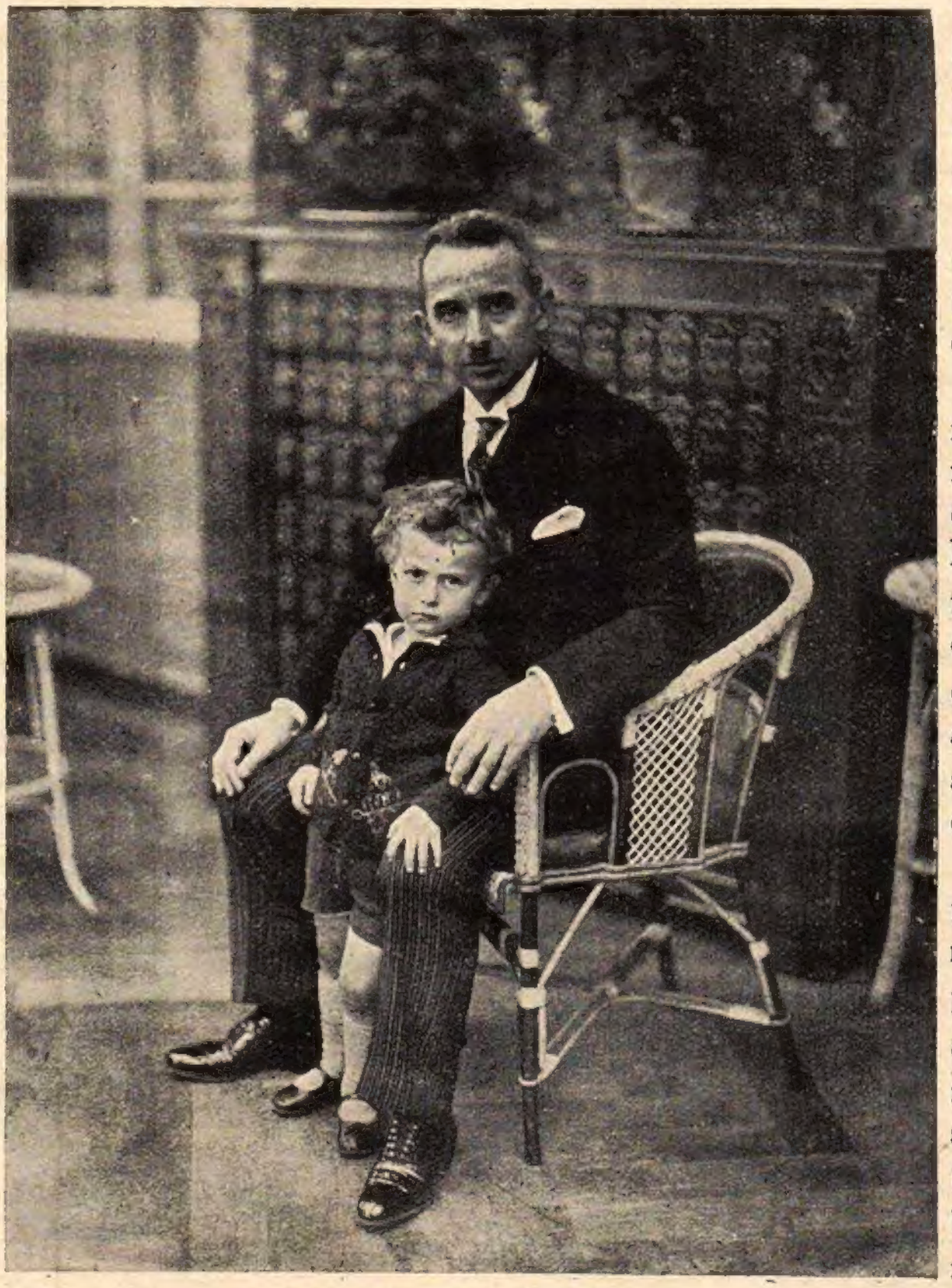

Başvekilimiz yavrusu ile beraber.

dünkü barışmaz sanılan iki komşu milletin Gazi Kumandan gibi bir dahinin ilhamı altında, İsmet Paşa ve M. Venizelos gibi Büyük vatanseven ve milletseven devlet adamlarının dımağından ve kalbinden çıkan şulelerin ışıkları içinde biri birinin dostluk elini sıkması, iki milletin heyecanlı tasvibi arasında dostluk muahedelerini imzalaması gösterilebilir.

Türkler ve Yunanlılar dostluklarını sevinçler içinde ilan ediyorlar, çünkü bu yaklaşma hür milletlere layık bir anlaşmanın neticesidir. Hüriyet ve fetanetten ayrılmayarak mütekabil menfaatlerini arayan miletler ancak böyle

M. Venizelos.

samimi anlaşmalara ve dostluklara kavuşur. İsmet Paşamız candan gelen bir kanaatle bu dostluğun paydar olacağından emin olduklarını ilan ediyor; biz de temenni ederiz ki iki millete mensup devlet adamları atide İsmet Paşa ile M. Venizelosun hür ve akılane siyasetinden ayrılmayacak, iki milleti ayırmağa teşebbüs etmiyeceklerdir.

İsmet Paşa sulhu ve dostluğu tehdit edecek Büyük tehlikelerin önüne geçmek için büyük bir tekayyüt gösteriyor. Milletler arasındaki sulh ve harp münasebetlerinde, en eyi ve en fena tesiri yapabilecek bir zümre varsa o da gazetecilerdir.

Tevfik Rüştü Bey.

M. Mihalakopulos.

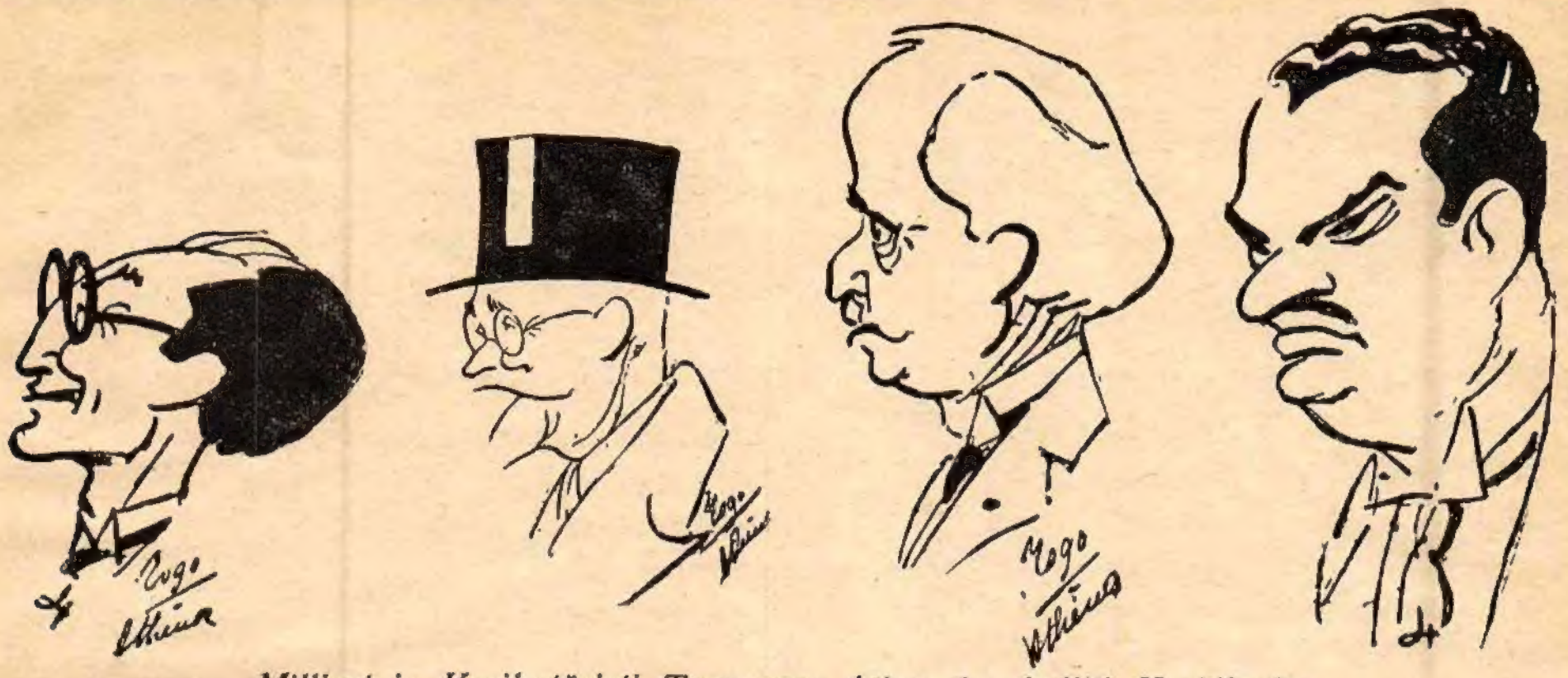

Milliyet in Karikatüristi Togo nun Atina da çizdiği Krokilerden.

Hakîkaten gazetecilerin kalemi milletlerin dili demektir. Ezopun dil efsanesi malûm: Dil hakıkatın ifade cihazı, dostluğun kurtuluş aleti, refah ve saadetin rehberi olduğu gibi, nifakı yayan, iftiralar saçan, düşmanlıkla gönülleri alevlendiren de yine dildir. İsmet Paşa ne derin ve ruşen bir görüşle gazetecilere eski düşmanlık hadiselerinden bahs etmekteki tehlikeyi göstererek diyor ki:

«Mücadele safhalarından bahs etmekte iki hedef vardır. Birisi müsbettir. Milletin mazideki gayretlerinden bahs ederek kendine i'timad telkin etmektir.

«Diğeri menfidir. Mazide bir birine düşman olmuş memleketlerinin husumetlerini takviye ve tahriktir. İki millet arasında yeni bir mücadele zemini kalmamıştır. Her sahada dostluktan bahs ediyoruz. Eski mücadeleleri hatırlamakta menfi hedef zail olmuştur.

«Matbuattan istediğim bütün yazılarında menfi hedefe teveccühten içtinap etmektir. Aynı vazifeyi kendi matbuatımızdan da isteyeceğim.

«Ahvalin inkişafı daha geniş i'tilaflar için bize ümit veriyor.»

Başvekilimizin bu yüksek ve insanî gayesini anlamağa çalışalım. Sulhu tehdit edecek, düşmanlık yayacak, dostluğu gevşetecek yazılardan kaçınmak hakîkaten her iki millet matbuatının büyük bir vazifesidir.

BAŞVEKİLİMİZ Yunanistanın samimiliğine inanmıyor ve ne için inandığını derin bir mantıkla iyzah ediyor:

«İlk andan itibaren millî kudretin Yunanistanda terakki ve inkişaf içinde bulunduğu dikkatimizi celbetti.

«Donanmanın, tayyerelerin, askerî kıtaatın, polisin nezaketi ve ağırlaması içinde, bizzat kendilerinin intizamı, talim ve terbiyesi, iyi teçhizatı takdirimizi tahrik etti. Bu manzarayı kuvvetlı bir memleketin görünüşü telâkki etmek tabiidir. Umran, medeniyet ve iktısadiyat için sarfolunan gayretler barizdir. Az zamanda vücude getirildiği anlaşılan eserler çoktur ve güzeldir. Her tarafta islahat ve îmarat için yeni mevzulara ve yeni projelere teşebbüs ediliyor. Böyle bir millî cereyan içinde memleket zimamdarları haricî politikada sulh ve emniyet havası içinde bulunmayı ciddî olarak takip ediyorlar. Temas ettiğimiz münevver muhitler ve halk tabakaları aynı arzudadırlar. Türkiye ile iyi komşuluk ve samimî dostluk, bahsettiğim şeraitinin yani sulh ve emniyet şeraitinin mühim bir kısmı addolunuyor. Hepimiz beraber gördük ki, Türkiye ile dostlukta arzu samimidir. Ve hemen hemen mutlak ekseriyete şamildir.

«Eski yaralar kapandıktan sonra sulh ve emniyet arzusunda gayeleri ve menfaatleri bu derece mutabık olan iki komşu memleketin ciddî itilâf havası içinde bulunması lâzımdır. Küçük hisler ve sebepler ile kapanmış yaraları açmaya yol vermek çirkinliktir. Emniyet ve dostluk iki memleket arasında temasları ve münasebetleri artırması tabiidir.»

Ne derin görüş, ne hakimane irşat!

Edebiyat ve Edebiyatçılar

SİYASİ ve içtimai müesseseler sür'atle değişiyor ve nesiller bunların arasından-îktisadî zaruretler altında ve iktisadî tefessüh dalgaları içinde-türlü türlü tesirler duyarak, fedakârlık tesellisini vermeyen ıztıraplar çekerek veya saadet sayılmayan kaba zevkler sürerek nebatî bir hayat yaşayıp gidiyorlar. Asıl insanlara layık uyanık ve canlı hayatın derin ve geniş hakîkatını aydınlatan güneş ruhların göz bebeklerinden geçmeyor.

Ruhun göz bebeklerini hakîkat güneşine, her yerde, edebiyatçılar açar. Edebiyatçılar o harikulade insanlardır ki hayatın bütün latif veya haşin, munis veya vahşi, emniyetli veya korkunç güzelliklerinin heyecanlarını fasılasız yaşarlar ve başkalarına-tabii ve terbiyevi isti'datları nispetinde-sirayet ettirirler.

İnsan insan olalı, medeni ve içtimai hayvan halini alalı, on bin sene belki daha uzun bir zaman geçmiş. Bu on bin sene, tıpkı bu son on sene gibi, hep inkîlaplar hercü-merci içinde akmış. Hayat fasılasız değişen manzaralara bürünmüş. Bütün bu safhalarda edebiyatçıların ruhu hakîkatın türlü türlü heyecanları içinde çalkanmış ve bu heyecanlar onların eserleriyle bize kadar intikal etmiş.

Nebati hayata dalanların ve o hayatın uyuşukluğundan ayrılmak istemeyenlerin bu heyecanlar saadetinden nasibi voktur. Onlar kendilerini yaşayor zann ederler, fakat hakîkatta ruhları ölüdür. Bu ruh uyuşukluğundan ancak bir edebiyat terbiyesi ve edebiyat iptilası ile kurtulmak mümkündür. Fakat evvela edebiyatçılar ve onların eserleri lazımdır.

İnsan halka halka genişleyen muhitler içindedir: aile, meslek, sınıf, milliyet, insaniyet, tabiat. Bütün bu muhitlerin ayrı ayrı ve hepsinde müşterek, müstesna ruhlara saklanmış heyecanları, hakîkatları vardır. Hakîkî edebiyatçıların hiç olmazsa üç bin seneden beri insanlığa hediye kalmış eserleri baştan başa o heyecanlarla, o ruha heyecan verici hakîkatlarla doludur. Bunlar heyecan tatmak ve heyecana doymak isteyen ruhların erzak ambarlarıdır. Bu erzaktan tatmayan, gıdasını almayan ruhlar uyuşuk, ölü ruhlardır. Fakat nerede o milli edebiyatçılar ki bizim de milli lisanımızla o heyecan kaynaklarını heyecana susamış ruhumuza akıtsın; bize de tabiatı ve cemiyeti bütün derinlikleriyle, bütün hakîkatleriyle, bütün heyecanlariyle tanıttırsın?

İngiliz muharrirlerinden Arnold Benett in edebiyatçılar hakkındaki şu sözleri ne derindir:

«Edebiyatçılar o kimselerdir ki harikulade alâkaları görmüşler ve duymuşlar. Edebiyatçıların da en büyükleri görüşleri en geniş ve duyuşları en derin ve en kesif olanlardır. Sizin parça parça iç hakîkatı görüşünüz tesadüfi ve belki muvakkattır. Onların hayatı ise bu dünyanın hazin bir yer olduğunu inkâr eden daimi bir heyecan ve gaşy içinde geçer.»

Hakîkî edebiyatın mîyarı varmıdır?

Hakîkî edebiyata «Klasik» ismini veriyorlar, fakat mîyarını öyle kolay kolay gösteremeyorlar.

«Klasik» şöhreti nesilden nesle devam edebilen edebiyatçılar ve eserleridir. Bu halde şöhreti bir kaç nesil yaşamamış bir edebiyatçıya ve onun kitaplarına klasik demek mümkün değildir. Fakat asıl bizim anlamak istediğimiz şudur:

Bir edebiyatçı nasıl klasik olur, şöhreti nesilden nesle nasıl devam edebilir? Bu mes'ele hakkında Arnold Benett in dediklerini dinleyelim:

«Klasik muharrirlerin şöhreti yığınların hükmünden tamamiyle müstakîldir. Shakespeare

in şöhreti eğer sokaktan geçen adamların hükmüne tabi' olsaydi on beş gün bile devam edebilirmiydi, zann edersiniz? Klasik muharrirlerin şöhretini te'sis eden ve devam ettiren edebiyat müptelası bir azlıktır. Hattâ ölmeden evvel şöhreti yayılan birinci mertebede bir muharrir yığınların samimi takdirini ikinci derecedeki muharrir kadar kazanmış değildir. Onun büyük şöhreti ancak edebiyat düşkünü azlığın hararetiyle kuvetlenmiştir. Muharririn şöhreti vefatından sonra yayıldığı halde ise bu bahtiyar netice ancak o müptela azlığın takdirinde gösterdiği ısrar ve sebat'an husule gelmiştir. Edebiyat müptalaları keşf ettikleri büyük muharriri terk edemezler. Bir kere ondan zevk aldıktan sonra onu okumada, ondan bahs etmede ve meziyetlerini yaymada mutlaka devam ederler.

« Umumiyetle öyle kuvvetli bir şevk ile hükümlerini tekrar ederler ve kendi salahiyetlerine öyle bir iytimat gösterirler ki nihayet yığınlar da bu yüksekten gelen sadaya ram olur ve o muharririn dahiliğine iyman eder. Yığın hiç bir zaman dehaya karşı bundan başka türlü hareket etmiş değildir.

«.... Edebi bir eserde edebiyat müptelası azlığın sürekli ve keskin zevkîni besleyen nedir? Bu öyle güç bir sualdir ki hiç bir zaman cevabı tamamiyle verilmemiştir.

« Birçok kimseler size bu hususta hakîkat, iç görüş, bilgi, idrâk, hikmet, humour ve güzellikten dem vururlar. Fakat bu sözler sizi çok uzağa götüremez, çünkü her biri, hususiyle birincisi ile sonuncusu (hakîkat, güzellik) ta'rif olunmağa muhtaçtır. Hakîkatın güzellik, güzelliğin hakîkat olduğunu söyleyip geçenler vardır. Fakat benim zihnim bu kadara kani' olmaz, daha fazlasını anlamak ister. İster ama galiba bundan fazlası ona verilmiş değildir. Hem kimse, hiç bir zaman, ne bir Sainte-Beuve ne bir Hazlit, bir eseri ne için güzel bulduğunu anlatmıştır.

«...Sevdiğim bir şi'rin ilk iki mısraını okuyorum ve bu iki mısraın güzel olduğünu söyleyorum. Niçin güzeldir? Çünkü hoşuma gidiyor; çünkü zevk ile, heyecan ile okuyorum. Bundan başka cevap yok. Yalnız şunu biliyorum ki edebiyat müptelası azlık da bu iki mısra'dan zevk alır ve onları güzel bulmada benimle ittifak eder. Şuna da kaniim ki ben ve edebiyat müptelası azlık bir şairin iki mısraını ve daha bir çok mısra'larını güzel bulmada ısrar ve sebat gösterirsek nihayet yığınlar da o şairin dâhi olduğuna iyman edecektir. Edebi eserin güzel olduğuna en îkna' edici mîyar edebiyat müptelası azlığın o eseri güzel bulmada ittifak etmesidir...»

«...O halde klasik eserlerin, hakîkî edebiyatın mîyarı güzelliği hakkında edebiyat müptelası azlığın verdiği ve nesilden nesle kabul ettirdiği hükümden başka bir şey değildir. Bir eser ahlakî sebeplerden veya kaidelere ve erkâna mutabık düştüğünden dolayı klasik olmaz ve nesilden nesle güzelliği intikal etmez. Bir eser klasik olarak ölmez bir şöhret kazanır, eğer edebiyat müptelaları için daimi bir zevk kaynağı olursa: arılar için bal veren çiçekleri ihmal etmek mümkün olmadığı gibi edebi heyecan veren eserleri ihmal etmek de edebiyat müptelaları için mümkün değildir.»

Bu derin mülahazalar üzerine pek tabii olarak durup düşünüyoruz: Bizde «Klasik» edebiyatçılar ve eserler varmıdır ve hangileridir?

Ahmet Cevat

BİR ŞEHRE İNEN ADAM

Bu, huni ağzı gibi kalabalığı emen
Meydan tenhalaşınca, yorma artık kolunu,
Bir araba içine atıver, kurtul hemen,
Elinde ağırlaşan yıpranmış bavulunu.

Arabanın koltuğu sana soğuk gelecek,
Cigaranın külleri uzayıp dökülecek
Uyandıracak seni, kızıl renkli bir böcek
Yavaşça ısırarak, dudağının solunu.

Öyle iki tarafa bakınma alık alık
— Üç bu'dundan birini silmişse de karanlık—
Onlar da birer evdir, bir haylı kalabalık,
Neden omzunu silktin; haydi ara yolunu!

MACİT SA'Dİ

C. H. Fırkası Programının

İzahı Hakkında

Recep Beyfendinin Pek Mühim Konferansı.

C. H. FIRKASININ Mayıs 1931 de toplanan üçüncü kongresinde tespit edilen programı Kemalizmin veciz, kuvetli, mukni' bir düsturudur. Bazı maddeleri doğrudan doğruya Büyük liderin vecizelerinden teşekkül etmiştir. (Cihanda sulh, yurtta sulh için çalışıyoruz).

Program hukuku-esasiye sahasında Milletin Hakimiyetini Cümhuriyet rejimi ile tecelli ettirir, vahdeti-kuva prensipi ile de hakimiyetin icrası fonksiyonunu Büyük Millet Meclisine havale eder.

Siyasî sahada Avrupa demokrasilerini sarsan sınıf mücadelesi yerine *ahenktar bir çalışma zümreleri kooperasyonu* sistemini tesis eder.

Bu prensipin bir neticesi gibi, şahsi meşru' teşebbüslerin serbesliğine dokunmayan fakat bu teşebbüslerin kifayetsizliklerini ammenin istifadesini temin için tamamlayan bir *Devletçiliği* kabul eder.

Artık teşriî sahada fonksiyonu kalmayan dinin hükûmet işlerinde eski sültasına nihayet veren *laiklik* de Kemalizmin diğer bir prensipidir.

Sınıf mücadelesini âdil kanunlarla kaldırmağı istihdaf eden demokrasimiz için *Milliyetçilik* en büyük esastır.

RECFP Beyfendinin Darülfünun salonunda 16-10 da verdiği konferans bu esasî düsturların birçok noktalarını aydınlatacak derecede canlı ve beliğ idi.

Fırkanın bünyesini hakkıyle «Anadolu ve Rumeli Müdafaai-Hukuk cemiyetinin asalet ve kahramanlık mayasiyle yoğurulmuş» tasvir eden konferansçı on iki senelik Cumhuriyet tarihini şu sözlerle hulasa ediyor:

"Memleketin son on iki senelik tarihi, siyasî cepheden Cümhuriyet Halk Fırkasının tarihidir. Bu tarihte memleketin askerî istilalardan ve ahdî kayıtlardan kurtuluşu, son devirlerinde en zararlı bir düşman haline gelen Saltanat idaresinden kurtuluşu, cehalet ve taassubun hâkimiyetinden kurtuluşu ve nihayet bütün bu enkaz üzerinde yeni ve kudretli bir devletin kuruluşu yazılıdır."

Recep Beyfendinin konferansı Fırkanın gelecek mevsimde başlayacak olan konferanslar faaliyetinin bir başlangıcı olacaktır. Matbu' olarak intişar eden bu konferans baştan başa mütalea olunmağa, düşünülmeğe ve derinleştirilmeye değer. Kemalizmin prensiplerini mütalea etmek isteyenler için, Fırka programı ile beraber, veciz bir muhtıra hizmetini görebilecektir.

Bu konferansın Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik prensipleri hakkındaki izahlarını aynen sahifelerimize iftihar ile nakl ediyoruz:

CÜMHURİYETÇİLİK:

Cümhuriyet, geçirdiğimiz büyük mücadele netiycesinde istihsal olunan millî kazançların ve inkîlap neticelerinin en üstünü, en kîymetlisidir. Bu itibarla Fırka, Müdafaayi Hukuk teşkilatından Halk Fırkası haline inkılap ettiği sırada bu vasfı kendi isminin başına koymuştur. Türkiyede kanunlar en mühim mefhumlar üzerinde münakaşa yollarını az çok açık biraktığı halde Teşkilatı esasiye kanunu Cümhuriyet şeklinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından dahi değiştirilmesi hakkını tanımamış ve hattâ bunun teklif ve müzakeresi imkânını ortadan kaldırmıştır.

Fırkamız, cümhuriyetin, millî hâkimiyet mefhumunun en eyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir.

Bu münasebetle millî hâkimiyet mefhumunun başlarında bir hükümdarın bulunduğu bazı devletlerde de mevcut olduğu hakkındaki fikirlere temas etmek faideli olur. Kanunların intihap ile vücude getirilen meclisler tarafından yapılması, hükûmetin yalnız bu meclislere karşı mes'ul bulunması, ve mühim devlet işlerinde son sözün mecliste bulunması başta bir hükümdarın mevcut olmasına rağmen nazarî olarak millî hâkimiyeti ifade edebilir. Fakat mücerret hakikat arayan bir gözle Dünyaya bakıldığı zaman bu tarife uyan kaç devlet görmek kabildir? Şekilleri ve tatbikatı bu yolda görülen sayılı devletlerde millet vekillerinin yaptıkları kanunların ve verdikleri kararların sadece bir merasim icabı olarak hükümdar tarafından imzalanması ve meclislerin itimadı-

na bağlı olmakla beraber hükûmetlerin millet tarafından intihap edilmemiş bir devlet reisi tarafından teşkili millî hâkimiyet fikrini esasında yaralayan bir arıza teşkil eder. Bundan başka bir millet ne kadar olgunlaşmış ve yetişmiş olursa olsun hükümdarlık saraylarının zararlı nüfuzunu devlet işlerinden büsbütün söküp çıkarmak kolay bir şey değildir. Bu itibarla cümhuriyetin millî hâkimiyeti en iyi ve en emin surette tecelli ettirecek yegâne Devlet şekli olduğu hakkındaki Fırka prensipimizin isabeti meydandadır.

İzahatımıza göre kemale ermiş en yetişkin bir milletin başında en iyi bir hükümdarın mevcut olması halinde bile milli hâkimiyetin tam tecellisine imkân olmamak lazım gelir. Bu vaziyeti kendi hayatımıza tatbik ile bir netice çıkarmak için 1908 den 1918 senesine kadar devam eden meşrutî saltanatın tarihine bakmak kâfidir.

Meşrutiyet devrinin birinci hükümdarı meşhur 31 mart faciasının faili idi. O devrin ikinci hükümdarını zatî idareden mahrum, makamının nüfuzunu bazı zevata kaptırmış zavallı şuursuz bir hasta olarak tanıyoruz. Üçüncü hükümdar millet ve memleket aleyhine düşmanlarla birleşen ve nihayet hiyanetinin cezasından ancak o zamanki düşmanlarımızın himayesi altında ecnebi memleketlere kaçmak suretile kurtulan bir bedbaht idi.

Osmanlı İmparatorluğunun Türk milletine ağır zararlar ve yükler bırakarak yıkılmasını hazırlıyan derin ve mütenevvi sebeplerin başında saltanat idaresi şeklini görmek doğru olduğu gibi en ağır şerait içinde yeni ve müstakil Türk devletinin doğmasına sebep olan âmiller arasında da millî hâkimiyet mefhumunun ve onun en mütekâmil şekli olan cümhuriyet idaresinin tesirini kabul etmek en isabetli bir görüş olur.

Recep Beyefendi.

Beşeriyet artık hükümdarlık idaresi şeklini yalnız zararlı değil, aynı zamanda millî şeref için ağır görecek bir seviyeye yükselmiştir. Her yerde eski hükümdarlıkların yerlerini bir biri ardından cümhuriyete bıraktıklarına şahit oluyoruz. Tabiî şerait içinde doğan yeni devletlerin hepsi cümhuriyet şeklini alıyorlar. Bu itibarla da Osmanlı İmparatorluğunun mabadi değil, yepyeni millî bir devlet olan Türkiyenin kuvvetini arttıracak ve şerefini yükseltecek tek idare şekli cümhuriyettir.

Butün dünya cümhuriyete gidiyor. Cümhuriyet bayraklarının bütün dünyada zafer kazanacağı günleri uzak saymamak lazımdır. Cümhuriyet şekli yalnız milletlerin kendi içlerinde, kendi işlerini tanzim noktasından değil, bütün dünya milletlerinin anlaşmalarını kolaylaştırmak maksadı için de en eyi ve en istidatlı bir idare şeklidir. Bütün bu sebeplerin tesiri altında Fırkamız Türkiyenin yalnız inkişafı ve saadeti sebebi olarak değil, vatanın istiklali ve mevcudiyeti şartı olarak dahi cümhuriyeti kök ve temel saymaktadır. Ve bunun için Fırka kendi imanının mahsulü ve kendi emeğinin meyvası olan cümhuriyeti (her tehlikeye karşı her vasıta ile müdafaa edeceğini) programında tasrih etmiştir.

MİLİYETÇİLİK:

Cümruriyet Halk Fırkası Türkiyenin yaşaması, ilerlemesi ve bakası için milliyet vasfında en büyük kuvveti görmektedir. Fırka programımız millet ve milliyet tabirlerini bazan çekip uzatan, bazen sıkıp darlaştıran; fakat her iki halde de memleket için büyük zararlar getiren ölçüsüz mahiyetten kurtarmıştır. Program metnine göre (Türk içtimaî hey'etinin seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmak esastır.) Fakat bu fikirde bazen kaba bir gurur halini alan ve dünyanın ileri gidişi muvacehesinde küskün bir infirada yol açan sıkı hodbinliğe Fırkamız telakkilerinde yer yoktur. Programımız (terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere müvazi ve onlarla bir ahenkte yürümeyi) hassaten kaydediyor. Fırkaca Türk milleti büyük beşeriyet ailesinin bir uzvudur. Ancak milletimizin hususî seciyelerinin ve müstakil hüviyetinin mahfuz kalması için her nerden gelirse gelsin ve her ne mahiyette olursa olsun beynelmilelcilik cereyanlarına kapılmanın millî felaketler doğuracağına kaniiz. Her ferdimizin bundan dikkatle kaçınmasını lüzumlu görürüz. Programın iktısat kısmında amele ve işçilerimiz için milliyetçilik şartını zikre sebep olan esas fikir de budur. Programın maarife ait kısmında millî tarih için yazılan maddedeki şu fikir de bu noktanın tenvirine yarar: (Millî tarih bilgisi Türkün millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir.)

Fırka esaslarına göre (Milleti dil, kültür ve mefkûre birliği ile biribirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimaî heyettir.) Millet mefhumu milliyet fikrinin anası olduğuna göre Fırkamızın kabul ettiği milliyetçiliği izah için bu tariften geniş surette istifade edeceğiz:

Fırka esaslarında millet, ancak vatandaşların teşkil

(Devamı 75 inci sahifede)

Aptülhak Hâmit Beyin

24 Saati

Yazan: HİKMET FERİDUN

MAKBER şairi tek gözlüğünü düzelterek ayağa kalktı:

— Efendim, siz Naciye hanımı tanımazmısınız? Benim ilk nişanlım..

Tatlı beyaz saçlar... Etrafı kırışıklı iki iri göz.. Eyi ve temiz insanlara mahsus dalgın çocuk bakışları... İşte size Naciye hanımefendinin iki üç çizgiyle yapılmış bir portresi...

Naciye hanımefendi hafif bir tebessümle elimi sıktı... Lüsyen hanımefendi atıldı:

— Naciye hanım Hâmit beyin ilk ve son nişanlısıdır... Biz birbirimizle pek çok sevişiriz...

***

NACİYE hanımefendi çayını yudum yudum içerken bana döndü:

— Beyefendi, onun yirmidört saatini benden sorun, benden...

Hâmit bey gülümsedi, Lüsyen hanım bir sigara yaktı... Makber şairinde küçük bir sükût... Tek gözlük tekrrar düzeltildi... Kısa cümleli, terkipsiz bir lisan, tatlı bir anlatış tarzı:

— Yirmidört saatim.. Benim yirmidört saatim dört isimle iyzah edilebilir: Şekspir... Viktor Hügo.. Namık Kemal.. Namık Kemal... Ve.. Ve bir de..

Şair, yanında oturan Lüsyen hanıma baktı; ilave etti:

— Ve bir de Lüsyen... Bütün günümün meşgalesi budur: Şekspir, Viktor Hügo, Namık Kemal.. Lüsyen = Benim 24 saatim...

Hakîkaten masanın üstünde Şekspir in Hamlet i, Viktor Hügo nun Sefiller i, Namık Kemal in Celal ismindeki piyesinin el yazması bir nushası duruyordu.

Lüsyen hanım da - demin söylediğim gibi - şairi-a'zamın yanında idi.

Hâmit bey üç kitapla hayat arkadaşını işaret etti:

— İşte 24 saattim... 24 saatlerim...

Lüsyen hanım ilave etti;

— Hâmit Bey klasiklerden başkalarını pek okumaz...

Şair derhal tashih etti:

— Hâşâ.. Sen klasikmisin?

Odada tebessümler.. Çay fincanlarında şekerlerle beraber dönen kaşıkların sesi..

— Bilhassa bu yakınlarda Şekspir i, Kemal i, Hügo yu çok okuyorum.. Bir parça da Lüsyen i okumaya çalışıyorum... O Şekspir kadar derin, Hügo kadar hudutsuz, Kemal kadar şayanı-dikkattir... Bunun için Lüsyen i de bir kitap gibi mutaleaya çalışıyorum.

Lüsyen hanımefendi bir misafiri ağırlamak için dışarıya çıkmıştı... İçeriye girdiği zaman Hâmid in son cümlesini işitebildi ve bana döndü:

— Yazınız beyefendi.. Benim de 24 saatim Hâmid i okumakla geçiyor.. Bizzat kendisini.. Hâmit, en şayanı-dikkat eserlerden daha enteresandır.. Ve okumakla bitmez de...

Hâmit bey devam etti:

— Fakat mademki isteyorsunuz size saat saat bir günlük hayatımı anlatayım... Gece saat 11 ile 12 arasında yatarım... Yatağımda okurum.. Fakat demin saydığım üç edibi değil... Tarih okurum... Ve ekseriyetle babamın tarihini... Hayrullah efendi tarihini... Bu suretle babamla konuşur gibi olurum.. Tarihin her satırı onun bana bir şey söylediği te'sirini yapar.. Böylece bir saat geçer.. Nihayet kitabımı kapatır, elektriği söndürür, uyumaya çalışırım... Gece birkaç kere uyanırım.. Bilhassa saat altı buçukla yedi arası muhakkak kalkarım. Yine yatar uyurum... Sabahları mümkün olduğu kadar geç kalkmak isterim.. Uykuyu bu kadar çok severim.. Çünkü uyurken insan hiç değilse sigara içmeyor.. Ekseriya sabahları on buçukta hanım gelir, beni uyandırır.. Kahvaltımı ederim.. Ha, bakınız.. Kahvaltıya pek meraklıyımdır... Mümkün olduğu kadar fazla yerim.. Bir saat sonra banyoya girerim.. Banyo bitinceye kadar saat yarım olur.. Saat birde öğle yemeğini yeriz.. Keza öğle yemeğine de meraklıyımdır... Yalnız akşam yemeğini hafif yerim..

Lüsyen hanım ayağa kalktı:

— Hafifmi?

— Öyle ya..

— Beyefendi.. Kalem kâğıdınızı hazırlayın da u şu şu hafif yemeği bir not edin.. Karı'leriniz bir hafi yemek listesi görsünler..,

Lûsyen hanımın bu hareketi Hâmit beyin pek hoşuna gitmişti... Gülümsedi:

— Hafif değilmi, Lûsyen? Bir çorba...

— Sonra?

— Bir kızartma..

— Sonra?

— Muhallebi...

— Sonra?

— Meyva...

Lûsyen hanım gülerek bana döndü:

— Gördünüzmü hafıf yemeği, Beyefendi? Not ettiniz değilmi?

— Hiç kaçırırmıyım, Hanımefendi?

Hâmit bey tam şair ruhlu bir insandır..

— Ben kendimi bir türlü intizama sokamam.. Lûsyen olmasa hayatım yatağını şaşıran bir nehir haline girer.. Ve işte o zaman 24 saatimi tespit etmeye muvaffak olamazsınız. Lûsyen bilhassa yemek hususunda beni sıkı bir inzıbat altına almıştır... Ve bu suretle miydem düzelmiştir...

Lûsyen hanım Hâmit beyi muahaze etti:

— Fakat buna rağmen, benim sıkı kontrolum olduğu halde Hâmit bey mühim bâzı kaçamaklar yapar.. Mesela her zaman beraber önünden geçtiğimiz bir börekçi dükkânı vardır. Hâmit bey bu dükkânın camekânındaki böreklere bakar bakar:

— Pek iştiha-aver.. der.. Tabii ben de daima böreklerin kirli olduğunu, fena yapıldığını ileri sürerim... Hakîkaten bu dükkân görülecek kadar berbattır... Hâmit beyin oradan bir parça börek yediğini görsem hastalanacağına senet veririm... Geçenlerde benden gizli, bir arkadaşı ile beraber, o dükkâna girmiş... Böreği yemiş... Bir hafta miydesinden hastalandı..

Büyük şairin Lûsyen hanımdan gizli birkaç kaçamağı daha varmış.. Kendisi söyledi ama, ne olduğunu anlatmadı...

***

DEVAM ettik... Hâmit bey söylemeye, ben not etmeye:

MAKBER şairi ve Lûsyen Hanım

— Öğle yemeğinden saat üçe kadar satrançla meşgul olurum... Kitaptan kendi kendime satranç oynarım... Satrancı pek severim... Bundan sonra hava eyi olursa biraz dışarı çıkarım.. Ekseriyet üzere kulûbe giderim... Saat sekize kadar orada vakît geçer... Sekizde Lûsyen hanım gelir, beni alır... Bâzan da yalnız dönerim... Dokuzda karşılıklı akşam yemeğini yeriz... Ondan sonra kitapları alır karşılıklı geçeriz.. Okumaya başlarız.. Bu mutalea zamanı bâzan onbire, ekseriyetle onikiye kadar sürer... Haaa.. Bakınız mühim bir şey unuttum: çaylar.. Saat dört buçuk oldumu Lûsyen de ben de duramayız... Hemen çayın başına geçeriz... İşte 24 saatimi size hulâsa ettim.. Memnun oldunuzmu?

— Teşekkür ederim, Efendim...

— Mülakatımıza ben de bir şey ilave edeyim beyefendi... Hâmit beyin gayet kısa bir zaman süren temayülleri vardır.. Mesela ne gibi deyeceksiniz? Faraza aylarca beyaz peynir yemez.. Bir gün aklına gelir:

— Canım beyaz peynir isteyor... der.. Hemen aldırırız.. On gün Hâmit bey için en nefis yemek beyaz peynirdir.. Fakat onbirinci günü peynire el sürmez:

— Beyaz peyniri hiç sevmem.. der.. Ve bir

(Devamı 77 nci sahifede)

SUMERLİLERİN LİSANI

Sumerce üzerinde yapılan tetkîkten alınan neticeler Sumerlilerin Türklerle aynı menşeden olduklarına kuvetli delillerdir.

AHMET CEVAT

Sumercenin Eskiliği ve ona dair vesikalar.

SUMERCE dört bin seneden beri yer yüzünde konuşulmayan bir lisandır. Yetmiş sene evel Avrupa alimleri böyle bir lisanın mevcudiyetinden haberdar bile değildiler. O eski medeniyet, toptan, lisanile beraber, *Kaldani* namı altında zikr edilirdi. Aşağı Mesopotamyada keşf olunan pişmiş kil tabletleri üstüne yazılmış olan bu lisanın ve onu konuşan Sumer kavminin tarihi çıkarılmıştır. On dokuzuncu asrın ortalarında, Asur kralı Ashurbanipal in kütüphanesini teşkil eden ve *mîhi* "curéiforme" denilen yazı ile yazılmış tabletler okunurken, sami ibareler arasında, sami olmayan başka bir lisana ait kelimelere rast gelinmiştir. Derinleştirilen tetkîkat neticesinde satır satır bir birinin tercemesi olan iki lisanlı (bilingue) bir çok tabletler ve karşılıklı silaberler bulunmuş ve bu suretle Sumer lisanı keşf olunmuştur.

Bir hükümdar mühürü.

Sami olmayan bu yazıların, önce, kâhinler tarafından uydurulmuş bir takım gizli yazılar "Kriptogramlar" olduğuna hükm olunmuştur; fakat satır satır tercemeleri bulununca bunların gizli tutulması istenilen şeyler olmadığı anlaşılmıştır.

Elde edilen Sumer eserleri arasında kanuna, ticarete, sanayie, gramere, dine ait olanları vardır. Hattâ hakîkî bir lugat da bulunmuştur. Yanız tabletler değil heykeller, vazolar üzerinde de aynı yazılara tesadüf olunmuştur.

Sumer vesikalarının en eskileri *mîhi* yazı ile değildir, bu lisan için îcat olunduğuna kat'iyen hükm edilen bir Hiyeroglif (ideografi) ile yazılmıştır. Bu hat gide gide inkişaf ederek savti bir mahiyet almıştır ki *mîhi* "cunéiforme" denilen yazı budur. Bu suretle Sumerliler en eski Hiyeroglifin ve *mîhi* yazının mucidi oluyorlar.

En eski Sumer kitabeleri, mîlattan 4000 sene evvel yazılmıştır. Demek ki Sumerlilerin tarihi 6000 sene evvel başlar.

Sumerce Aşağı Mesopotamyada ve cıvar memleketlerde din, ilim ve hars lisanı olarak mîlattan iki bin sene evveline kadar muhafaza olunmuştur. Sumer tabletleri alimlerin tetkîk edebildiği lisani vesikaların en eskileridir. En eski sanskrit abidesi ancak mîlattan 150 sene evvel yazılmıştır ki eski Sumer vesikalarına nazaran dört bin sene kadar daha yenidir. Sumer vesikaları en eski Yunan eserlerinden de 3000 sene kadar eskidir. Sumer lisanının istîmalden çıktığı zamandan bizim Orhon abidelerinin yazıldığı zamana kadar da 3000 seneye yakın geçmiştir. İşte tetkîk etmek istediğimiz lisan, böyle altı bin sene evvel mahkûk vesikalar brakan bir milletin lisanıdır. Elimizde tarihî temadisini takîp için hiç bir vasıta da yoktur.

Bu kadar eski bir lisan üzerinde ilmî tetkikat yapmanın ne kadar güç bir şey olduğu kolay takdir edilir. Bir kere hakikî telaffuzun tesbiti ancak takribî bir surette olabilmiştir. Çünkü Sumer yazısını kendi lisanlarında tatbik ederek (*bilingue*) iki lisanlı tabletleri brakmış olan Samilerin fönetiği ile Sumerlilerin fönetiği arasında her halde Türkçe ile Arapça kadar bir fark vardır. Biz Arap harfleriyle lisanımızı gayet takribîi olarak yazmış olduğumuz gibi Kâşgarinin divanındaki imla ile eski Türkçeyi ancak takribî olarak okuyabildiğimiz de mâlumdur.

Sonra, ve en mühimmi, lisan yazılı vesikalarla tesbit olunan iki bin senelik tarihi hayatında, grafinin tesbitine rağmen, çok derin ve hayret verici değişmelere uğramıştır.

Lisanın bu değişmelerine kavmin ve memleketinin ismi olarak anılan *Sumer* kelimesini misal getirelim.

Sumer isminin mukabili olan bir ideogram (hiyeroglif işareti), bu hattın mekşuf kaidelerine göre, Kİ-EN-GİN diye okunmuştur. Bu ideogram Kral Lugalzaggisi tarafından Nippur mabedine takdim olunan vazonun üstündeki yazı içinde bulunmuştur. Demek ki ideogramın yazıldığı tarihte *Sumer* denilen memlekete Kİ-EN-GİN

denilirdi; ve bu kelime, lisanın ses değişmeleriyle, *Sumer* lafzına muadil olmuştur.

Alimler bu gibi derin değişmeleri husule getiren ses tebadüllerini birer birer tâkip etmeye çalışmışlar ve bir çoğunu îzah etmişlerdir.

Karilerimizin bu gibi ses tebadüllerinin lisanlarda nasıl vukua geldiğini anlaması lazımdır. Tabii ince teknik îzahlara girişmek fikrinde değiliz. Mekalemizin sahası sadece lisanın bazı hadiselerini birer meraklı şey gibi göze çarptırmaktır:

K senenin aynı menşeden olan iki lisandan birinde k diğerinde ş okunduğu çok görülmüştür. Mesela İtalyanca **cavallo,** fr. **cheval,** İtal. **camino** fr. **chemin** gibi. İşte Kİ-EN-GİN ideogramının başındaki k sesi böyle bir değişme ile işaretli "ş" ile transkripsiyonu yapılan sese dönmüştür. Adi Avrupa yazısı ile ise s harfiyle yazılmaktadır, fakat hakîkî telaffuzu tesbit edilnemektedir- "ng"sesinin değişerek "m" olması da başka lisanlarda görülmüş bir hadisedir. Türk lisanlarında *tonguz* dan "domuz" isminin çıkmış olduğu mâlumdur.

Kelimelerin sonundaki seslerin yıpradığı, düştüğü de her lisanda görülen bir hadisedir. Alimler eski ideogramın sonundaki *n* sesinin düştüğüne ve bütün kelimeye bir izafet lahikası olan "*ra*" dan r sesinin yapıştığına kaildir. Böylece *Sumer* lafzı teşekkül etmiş oluyor

Sesten sese geçmek hadiseleri lisanların tarihinde pek büyük bir ehemmiyetle tetkik olunur; fakat böyle bir *vulgarizasyon* işinde fazla tafsilat vermenin imkânı yoktur.

İki lisanın yakınlığı aranırken tâkîp edilecek tahkik yollarını katiyetle göstermek mümkün değildir. Akvamın en eski muhaceretleri ve lisanların karışmaları tam bir meçhuliyet içinde iken elbette bu derece eski bir lisan ile muasır bir lisan arasında keşf olunacak benzeyişlere fazla itimat edilemez. Bununla beraber bazı ilmî takayyütler sayesinde elde edilecek lisanî neticeler hakîkate yakın bir ihtimal kuvetinde olabilir.

Türk tipinde bir heykel başı.

Esatirî sahneler Bağa üzerinde.

Mukayese ve tetkik esasları

RUSÇA ile İngilizce veya Rumca ile Lehçe gibi iki lisanı bilenler aralarında akrabalık değil ya hiç bir yakınlık bile keşf edemezler, bu lisanlar birbirlerinden o kadar ayrıdır. Fakat büyük lisaniyatçılar çok ince, derin, sabırlı bir ilmî metotla bunların ve daha bir çoklarının bir menşeden çıkmış olduklarını ispat edebiliyorlar. Hattâ mukayese ile menşe' lisanının muhtelif sistem ve unsurlarını, tekmil gramerini yeniden tesis ve ihya edebiliyorlar.

Bu mukayeselerde esas olarak kabul edilen sistemler şunlardır:

1— Fonetik (sesler sistemi)

2— Morfoloji (gramer şekilleri sistemi)

3— Sintaks, nahv (cülme ve gruplar sistemi)

4— Lugat (leksikoloji).

Bu mukayeselerin neticelerini diğer iki esas üzerine yapılan başka mukayeselerle, têyit veya tâdil ederler:

5— Tarih (muhtelif medeniyetlerin, ihtilatların mütekabil tesirleri)

6— Kablettarih (arkeolojik mukayeseler)

7— Antropoloji (antropometri mukayeseleri).

Lisaniyatçılar ilk dört sistemden en ziyade Morfolojiye ehemmiyet verirler; gramer şekil ve tertiplerinin en ziyade mukavemet gösterdiğini, lisanın devamını têmin ettiğini müspet bir hakîkat olarak ileri sürerler.

Lugatin ise lisanın en çok değişen kısmı olduğunu kabul ederler. Lugat lisanın mütemadiyen yenileşen zahire ambarıdır. Yabancı lisanlardan, ihtilat ve medeniyet tesiri ile, edilen istikrazlar, zamanla seslerin aşınması, kelimelerin asırlarla ve bin yıllarla yaşayarak yıpranması lugati çok zayıf bir mukayese mîyarı haline getirmektedir. Lugatin tevali eden devrelerde tetebbuu ve kelimelerin tarihinin tesisi lazımdır. Fakat bin senelerce süren bir ayrılıktan sonra, aynı menşêden çıkmış ve kü-

(Devamı 75 inci sahifede)

Bağadan bir levha.

Para ve kazanç hırsına dair.

HEMEN her kes hissini, şerefini, kalemini, resmî vaziyetini, memuriyetini, insan misyonunu ticarî bir mevzu' haline getirmenin yakışmaz bir hal olduğunda müttefiktir.

Esef ki nazari olarak kimsenin iytirazına uğramayan bu yıpranmış hakîkat tatbikata güçlükle geçebiliyor. Kazanç hırsı âlemi kaplamıştır. İnsanlığın bütün mukaddesatına kadar her şey satılık olmuş, ve her mâbedin hariminde satıcılar yerleşmiştir.

Hayatı bozan, çürüten, değiştiren şey bu ticarî kazanç ruhudur.

***

YALNIZ kazanacağı parayı düşünen işçi fena bir işçidir. Kazancına eksiklik gelmeyeceği zaman işçiliğine dikkat etmeyeceğinden emin olabiliriz.

Yalnız alacağı ücretle zihni meşgul olan hekim hayatımızı emniyet edemiyeceğimiz bir adamdır, çünkü hastalığınızın uzaması kârına elverişli olursa sizi eyi etmede acele göstermiyeceğine şüphe yoktur.

Dünyalık harisi gazetecinin değeri ne olabilir? Yalnız metelik için yazı yazanın yazısı metelik dahi etmez.

İşin mevzuu ne derece yüksek olursa, kazanç hırsı onu o derece tefessüh ettirir ve akîm brakır.

***

SÜPHESİZ iktisadi hadisenin önünde eğilmeye, hayatın bütün güçlüklerini tanımağa mecburuz... Fakat her sarf ettiğimiz eforu getireceği para ile ölçmek ve para getirmeceyek hiç bir şey yapmamak istersek; bir muhasebe defteri üzerinde sıra sıra rakkamlarla temsil edilemiyecek her işi kayb olmuş emek sayarsak halimiz neye varır?

Annelerimiz bizi sevmek ve büyütmek için bir ücret mi aldılar? İhtiyar anababalarımıza seve seve bakmak için bir ücret beklersek evlat muhabbeti ve evlat vazifesi nerede kalır?

Bu dünyada doğruluğun mükâfatı nedir? Çok defa üzüntü, ıztırap, hattâ eza ve cefa. Vatanı müdafaa için çekilen zahmetlerin, alınan yaraların, sonunda bekleyen ölümün para ile ödenir bir karşılığı olabilir mi?

Eylik etmek ne sıkıntılara mal olmaz ve sonunda ne nankörlükler ve hattâ kinlerle karşılanmaz?

İnsanlığın bütün esaslı işlerinde fedakârlığın bir hissesi olmalıdır.

Cebini doldurmasını bilen insanları akıllı diye överler. Fakat topladıkları servete yakından bakınız, içinde saf kimselerin ne fedakârlıklarını görmiyeceksiniz. Hayatta yalnız kendileri gibi işini bilir ve çıkarını arar kimselere rastgelseydiler acaba ceblerini doldurabilirlermiydi? Yüksekten söyliyelim: ancak işini böyle fazla bilmeyen, çıkarına öyle fazla bakmıyan saf fedakâr insanların yüzü suyu hürmetinedir ki bu cemiyet durabiliyor. Umumiyetle en güzel hizmetler, en zahmetli işler en az mükâfat görür veya büsbütün mükâfatsız kalır.

Bereket versin ki dünyada daima menfaatsiz hattâ tamamile ücretsiz işlere hazır, çekeceği zahmet ve ıztırabı, feda edeceği parayı düşünmez, hayat bahasına da olsa azminden dönmez insanlar mevcut olacaktır.

İçimizden üzüntülere katlanarak ettiği eyliklerden pişman olmuşların, sonunda «ne ahmakmışım!» diyenlerin hikâyelerini dinlemeyen kim var? Fakat en güzel işleri bu mükabilinde ancak nankörlük görülen ve pişmanlık getirilen eyliklerden ibaret nice hayatlar da var!

İnsanlığın eyliği için temenni olunur ki insanlar arasında bu gibi ahmakça eyi hareketler hep arta gitsin.

***

PARANIN ehemmiyetini takdir etmeyen yoktur. Bu ehemiyeti tasdik etmek için şu yaşadığımız dünyada kırk sekiz saat parasız kaldığınızı tesavvur etmek kâfidir. Bu tecrübenin fecaatı gerçekten başa geldiği vakıt anlaşılır: parasızlığa tutulanların kendi memleketlerinde, gençlik arkadaşları, eski iş refikleri, hattâ lutuflerine gark ettikleri arasında yaşaması acıklı bir şeydir: her kes onları tanımazlıktan gelir. Hindistanın paryası, orta çağın cüzamlısı vaziyetine geçerler: her kes onlardan yüz çevirir. Parasızlık, bu cemiyette insana kanlı yaşlar ağlatır; fakat *para ile elde edilmeyecek hiç bir şey yoktur* îmanile paraya tapınmak da tamamile yanlıştır. Para ile sıhhatın, saadetin satın alınamıyacağını ispat etmeye kalkışacak değilim. Bu tekrar edile edile yıpranan klişelere parası olanlar da olmayanlar da güler; fakat paranın her şeye kadir olduğu hakkındaki umumi kanaatin yalan olduğuna inanmak için her kesi yine kendi tecrübelerine müraccat etmeye davet ederim.

Para hırsı, eskiden en basit bir yaşayış sürenlerin de ahlakını bozmuş, şehirde ve köyde saf, temiz insan brakmamıştır. Cepleriniz para dolu, zahiri bir sadelik ve saflık içinde görünen bir köye çekildiğiniz zaman orada bile kazanç hırsı ile bozulmuş insanlar arasında kaldığınızı anlarsınız. Sadık, iş bllir, rahat ettirir bir hizmetçi, bir yardımcı, bir kâtip, bir mêmur bulmak kadar güç bir şey yoktur. Arzunuzun îlanı üzerinize müracaat edenlerin hepsi de kendilerini en yüksek vasıfları, en müstesna meziyetleri haiz gibi takdim ederler. İddialarını ispat edecek vesikalarla da mücehhezdirler. Taleb ettikleri aylık verilebilecek maaşın en yükseğidir; fakat bir kere angaje edin de gerçekten ne olduklarını tecrübe ile anlayın.

Sadık, namuslu, iş bilir hizmetçiler, kâtipler, mêmurlar yoktur demek istemiyorum, fakat böylelerine yüksek maaş isteyen ve alanlardan ziyade gözleri para hırsı ile kararmamış olanlar arasında rasgelirsiniz. Sadık ve fedakâr olmaları ellerine geçen para hatırı için değildir, ruhlarında sakladıkları mânevi zenginliktendir.

***

PARAYI harbin siniri saymak da âdet olmuştur. Şüphesiz muharebeler pek çok paraya mal olur, fakat bir milletin vatanını müdafaa edebilmesi için zengin olması kâfidir, denilebilir mi? Eski tarihte Yunanlılarla İran arasındaki muharebe bunun aksini ispat etmiştir. Bu tecrübe tarihte tekrarlanmaktan kalmamış ve kalmıyacaktır. (*) Para ile gemiler, toplar, atlar satın alınabilir; fakat askerî deha, siyasi fetanet, disiplin, vatansevenlik heyecanı para ile satın alınamaz. Askerî ve siyasi muvafakıyetler ise ancak bu ruhi meziyetlerle kazanılır.

Her ne vakıt tabii vazifesi hizmetkârlık olmak lazım gelen para bu rolünden ayrılır da ahlaka, haysiyete hürmet etmeyen müstebit bir kuvvet kesilirse; her ne vakıt bazı insanlar parayı ele geçirmek için satılık olmayan şeyleri pazara çıkarırsa; her ne vakıt bazıları da ellerindeki para kuvvetiyle kimsenin satmağa ve almağa mezun olmadığı şeyler satın almağa kalkışırsa; işte o zaman bu galiz ve çani para tapınışına karşı isyan etmek lazım gelir.

İnsan kendisinde en kıymetli ne varsa onu parasız elde etmiştir, yine parasız vermeye alışmalıdır.

(Wagner: La Vie Simple)

(*) Biz Türklerin son milli mücadelemiz dahi aynı şanlı tecrübenin en parlak bir misalidir. Bütün düşmanlarımızı para kuvvetile değil ruh ve ahlak sadeliğile yenmeye muvafak olduk.

Portakal Kralı Ahmet Bey

Nasıl Muvaffak Olmuştur?

Yazan : MUZAFFER TİMURTAŞ

TÜRKİYENİN *Portakal Kralı* namını alan Ahmet beyi, muvaffak olmuş bir Türk iş adamı olarak MUHİT in kari'lerine tanıtmak ve nasıl muvaffak olduğunu anlatmak maksadiyle ziyaret ediyordum. Kendisini Balık Pazarında, hasır iskelesinde, portakal ticareti ile uğraşan Seyyit Fahri beyin yazıhanesinde ele geçirmiştim.

Elinde, arada sırada içtiği nargilenin marpucu vardı. Bir an için dudaklarının arasından marpucun ucunu çekerek:

— Hadi bakalım Fahri bey, ben içmem, beye sigara ver. Kahve de çifte olsun ki bahane ile ben de içeyim; dedi.

Oturulan odanın penceresi önünde yayılan Halic e dalmadan ve semtten yükselen hammal seslerine kulak asmadan mülakatıma ait notları almak istedim. Ahmet B. böyle bir mülakattan kaçmak için çare arar gibi idi. Buna imkân olmadığını söyleyerek onu kendime çevirdim.

— Bana hayatınızı anlatırmısınız?...

— Bizim anlatılacak neyimiz olur ki... 1307 Rum senesinde Dört yolda doğdum. Babam - Allah rahmet etsin - ziraatle uğraşan Hacı İbrahim isminde biriydi. Dörtyol da iptidai mektebini bitirdim. O vakitler bir de rüştiye vardı amma ben devam edemedim.

— Ne vakitten beri portakalcılıkla uğraşırsınız?

— Hemen oniki senedenberi.. Daha evel Dörtyol da portakalcılık Türk olmayanların elinde idi. Bunlar memleketi terk edip firar eyledikten sonra bu temiz ve kârlı işe Türkler başladı. Ben de bunlardan biriyim.

Portakal Kralı Ahmet Bey.

Dörtyol, tabii vaziyeti iytibariyle, portakalcılığa çok müsaittir. Bundan istifade ediliyor.

— Portakalı nasıl yetiştirirsiniz?...

—Gayet eyi hazırlanmış toprağı keçi ve koyun gübresiyle karıştırır, Nisan ayında bu toprağa çekirdeği sa çarız. Aradan bir ay geçince bu çekirdekler iki yaprak halinde filizlenir. Bu filizler bir sene burada kalır. Biz buna filizin "kurkaz" hali deriz. Sonra bu kurkazlar oldukları yerden sökülüp tarlaya dikilir ve beslenir. Ben besleme usulünde en eyi olarak şerbetle sulamağı buldum.

— Demek portakallarınız şerbetle sulandığı için tatlı?...

Ahmet B. bir kahkaha salıvererek sözüne devam etti:

— Hayır, azizim, hayır. Bildiğiniz şekerli su değil.. Biz gübre ile suyu karıştırır, o şerbeti meydana getiririz. Şerbet, bu gübreli suyun, mayiin adıdır. Fidan iki sene de bu tarlada kaldıktan sonra bahçelere köküdeki toprakla beraber nakl edilir. Bahçede bunların yerleri çukurdur ve bu çukurları sık sık şerbetlemelidir. Fidanımız burada ağaç olmuştur ve portakal vermeğe başlamıştır. Demek ki ektiğimiz çekirdekten üç sene sonra meyve toplayabiliriz. Yalnız bunu portakal ağacı sayabil-

Ahmet Beyin Dörtyolda, portakal bahçeleri arasındaki bir köşkü.

(Devamı 74 üncü sahifede)

J. B. GREUZE nin meşhur tablosundan *MUHİT in İlavesi*

KIRIK DESTİ

Düşünme İçin Gıda

Dımağ işçileri nasıl bir gıda rejimine muhtaçtır?

Doktor Clarence Lieb tarafından yapılmış bir anket ve neticeleri.

G. Bernard Shaw **nebat yiyen** *dir, fakat tereyağına, yumurtaya, süte taassubu yoktur.*

AFALARİYLE çalışanlar için miyde ve barsak sıhhatının ne kadar mühim bir mesele olduğu herkesçe ma'lûmdur. Şimali Amerikada bu hastalıkarın büyük bir mutahassısı olan ve dımağ işçileri arasında çok ve meşhur müşterileri olan Doktor Clarence Lieb, kendi müşahedelerinden başka, elli kadar ma'ruf muharrir, edip, kompozitör gibi dımağ işçisine muayyen suallerle müracaat etmiş, aldığı cevapları tasnif ederek gayet enteresan bir tetkîk neşr etmiştir.

Doktor Cl. Lieb in böyle bir anket açmasına en büyük amil Arnold Benett gibi büyük bir mütefekkirin kitabında gördüğü bâzı fıkralarla diğer bir muharrirde rasgeldiği hükümler arasındaki zıddiyettir. Arnold Benett diyor ki:

«Benim tecrübem şudur: dımağ işi ile meşgul olduğum bir günde açık havada çalıştığım bir güne nispetle daha fazla gıda almaya muhtacım... Dımağ işi açlık getirir ve bu açlık tatmin edilmezse nevralgie (sinir baş ağrısı) tutar... Devamlı ve şiddetli dımağ çalışması nesçleri tahrib edermi? Tahrib etmeyorsa o halde koltuğumda oturup fikren çalıştığım zaman neden acıkıyorum da koltuğumda oturup sadece bir roman okuduğum zaman niçin acıkmayorum?...»

Buna mukabil Lort Rhonda nın bir vecizesi vardır: «Bir insan bomboş otursa veya dımağı ile çalışmış olsa muhtaç olacağı gıda müsavidir.»

Bu iki zıt hüküm arasında ilmî hakîkat ne merkezdedir? Bu sualin cevabını bulmak gayesiyle ankete teşebbüs eden Doktor Cl. L. şu sualleri tertib ederek ayırdığı kafa işçilerine göndermiştir:

1. Hakîkî ve kesif bir zihnî meşguliyetten sonra iştihanız açılırmı?

2. Yemeklerden evvelmi, yemeklerden sonramı, hafif bir rejim veya kuvvetli ve ağır bir rejim ta'kîb ettiğiniz zamanmı daha açık, daha vazıh düşünürsünüz?

3. Bedenî bir faaliyet günündemi yoksa zihnî bir faaliyet günündemi daha ziyade gıdaya ihtiyaç duyarsınız?

4. Bir hikâye okuduktan sonramı yoksa o kadar bir zaman yazı yazdıktan sonramı daha ziyade iştihanızın açıldığını hiss edersiniz?

5. Nebati veya muhtelit gıdaların ve her hangi bir rejimin zihin faaliyeti üzerine olan te'sirleri hakkında şahsi tecrübeniz veya fikirleriniz varmıdır?

6. Ta'kîb ettiğiniz gıda rejiminin yazmakta olduğunuz tarih, hikâye, şiir, felsefi eser ve saire üzerine te'siri olduğuna kani'misiniz?

Aldığı cevapların bir kısmında muharrirler bu maddeler üzerinde kendilerini bir müşahedeye tabi' tutmamış olduklarını söylemişler, yahut (zann ediyorum) ki kaydiyle yemeklerden evvel ve hafif bir rejim altında daha açık düşündüklerini beyan etmişlerdir. Fakat pek enteresan cevaplar da almıştır ki bunların bir kısmını neşr etmiştir. Meşhur G. Bernard Shaw dahi bu cevap verenler arasındadır ve cevabı çok dikkate layıktır:

«Ancak şunu deyebilirim ki edebiyat işi açlık işidir, ve bir sabah yazısından sonra duyduğum iştihayı belki de bir sabah gezintisinden sonra duymam, tabii bir motör yürüyüşünden sonra değil. Bir ma'den kömürü veya demir eritme amelesinin işi gibi sert bir işle hiç tecrübem olmadığı için bu hususta bir şey deyemeyeceğim. Fakat bir dımağ işçisi bir beden işçisinden daha fazla veya daha az gıdaya mühtaçtır deye muhakemeler yürütmek ve neticeler çıkarmak da abes bir iştigal olur. Bence bir adamın evinde ne kadar yeniyorsa başka bir adamın evinde de o kadar yeniyor. İşi olmayanlarla vapur yolcuları her kesten fazla yeseler gerek, çünkü bunların yemekten başka işleri yok.

«Ben kendim günde üç defa yemek yerim (öğleden sonra aldığım çaydan başka); fakat ihtimal bunu iki yemeğe de indirebilirim.

«1880 den beri ben et, balık, kuş gibi şeyler yemeyorum; ben bir *nebat yiyen* (vegetarien) im, ancak tereyağına, yumurtaya, süte taassubum, iytirazım yoktur. Sizin ta'birinizce birçok dımağ işçileri gibi ben de ara sıra gelip geçen baş ağrılarından muztaribim, bu ağrılar 24 den 48 saate kadar devam ederler, ayda veya altı haftada bir ziyaret ederler. İçki içmez (Hilali-Ahdar) mesleğinden bir ihtiyarım ve terk edilmesi lazım gelen münebbihler listesine çay ile kahveyi de ithal ediyorum.»

Zamanın büyük muharrirlerinden biri olan Joseph Hergestreimer in cevapları:

1. Sıkı ve kesif bir zihni meşguliyetten sonra hiç iştiham kalmaz.

2. Bence dünyada hiç bir kimse ağır yemeklerle karnını doyurduktan sonra düşünemez.

3. Bir golf partisinde otuzaltı puvan oynadığım gün doymak bilmem.

4. Bir hikâye okurken sarfı lazım gelen yegâne efor bermu'tat fena olan te'sirinden kendimizi kurtarmak içindir.

5. Her türlü ağır yemekleri sevmem, bunlar hakkında tecrübelerim yok ki neticelerinden bahs edebileyim.

Muharrir Earl Biggers in cevaplarından:

«Şiddetli bir bedenî iştigalden mesela bir golf partisinden sonra fazla karnımı doyurursam mutlaka miyde ile aramız bozulur. Bu miyde bozukluğu idmandan yorulmuş çıktığım zaman olur. Uzunca bir yazı işinden sonra da oturup fazlaca karnımı doyurursam yine başıma aynı hal gelir. Bundan da her iki iştigal tarzının miyde ile alâkası bir olduğu anlaşılır.

«Kendi tecrübeme göre hafif rejim eyi çalışmaya yalnız müsait olmakla kalmayor, çalışmak için ta'kîbi lazım gelen rejim bundan ibarettir. Genç iken, hatırlayorum, bir eserimi, en ziyade yemeye sarf edecek az param olduğu zaman, daha eyi yazardım. O devirde her zaman fikirlerim açık ve intizam üzere dizili geliyordu, çünkü hemen daima açtım. Şimdi de tecrübe ile hiss ediyorum ki kendimi yarı aç brakmak yazı yazmaya daha eyi geliyor. Hafif bir kahvaltı ile öğle yemeği arasında çalışırım

ve öğleden sonra da çalışacak olursam öğle yemeğini de ya büsbütün terk ederim veya pek hafif yaparım. Ağırca, dolgunca bir yemekten sonra umumiyetle zihnim kapanır ve içim kasvetli olur, bunun da te'sirinden güçlükle kurtulurum.»

Diğer kuvvetli bir muharrir olan L. Mencken sofra zevklerini sevenlerdendir, bununla beraber şikemperverliğin te'sirlerini tashih için nebat yiyiciliğe müracaat ettiği de anlaşılmaktadır:

L. Mencken bermu'tat bedenî ihtiyacından bir az fazlaca kaçırır.

1. Hiç bir zaman zihni iştigalden sonra iştihamın çoğaldığını anlamış değilim. Benim iştiham tabii olarak mükemmeldir. Yemekte hayati ihtiyaçlarımdan biraz fazlaca kaçırmak âdetimdir. Neticesi ekseriya cihazı-hazmi rahatsızlıkları olur.

2. Ağır bir yemekten sonra düşünebilmek cihetinden hemen hiç bir şeye yaramam; hafif bir rejim altında benim mu'tat ağır rejimimden çok daha eyi çalışıyorum.

3. Şiddetli bir bedenî iştigalden sonra iştiham artar.

4. Okumadan sonra dahi iştihamın arttığını hiç bilmeyorum, yazı işlerinden sonra olduğu gibi.

5. Gıdalarımdan oroteide leri azaltmak bana faidelidir. Ara sıra iki üç gün sebze rejimini tatbîk ederim.

6. Rejim ile işin mahiyeti arasındaki münasebeti tetkîk etmedim, fakat tecrübe ile bilirim ki birkaç gün süren ağır bir tegaddi çalışmayı imkânsız bir hale kor.»

DR. Cl. Lieb bu ve emsali cevaplardan sonra diyor ki:

Dımağ vucudun ancak yüzde ikisi sîkletindedir, fakat o vezindeki adi bir et parçasına nispetle on defa fazla kan içinden geçer. Ağır bir tegaddiden sonra başlayan kuvvetli hazım ameliyesi için kan dımağdan çekilerek miydeye gider, o zaman ya dımağ faaliyeti azalır veya dımağ fazla bir eforla çalışmaya ve yorulmaya mecbur olur.

Neticelerim şunlardır:

Dımağın faaliyetini artıracak hususi gıd lar yoktur. Başka bir makalemde balığın dımağa mahsus bir gıda olduğu hakkındaki eski masaldan bahs etmiş ve tamamiyle batıl bir fikir olduğunu söylemiştim. Vitaminlerin de, edebiyatta kazandığı şöhrete ma'kûs olarak, dımağın faaliyet hayatında te'siri yoktur.

Fazla yemek muhakkak dımağda muvakkat bir anemi husule getirir. İhtimal şairlerin en güzel şiirlerini, ediplerin en nefis eserlerini yarı aç yaşadıkları zamanlarda yazdıkları hakkındaki rivayetin esası bu olsa gerektir. İnanmaya cesaret ederim ki büyük düşünceler ağır yemeklerden sonra mümkün değildir.

Zihnî hazımsızlık miyde hazımsızlığının asabi bir neticesi sayılabilir.

Fena gıdalar vucutta öyle fena haletler vucuda getirirler ki bunların da zihinlerde te'sirleri görülür. Devamlı olarak tegaddide fena ve ağır bir rejim tı'kîb edenin zihnî faaliyeti de müzmin surette bozulur.

Corliyle in miydesindeki karha ve Şopenhauer in barsak tesemmümü, yazılarındaki bedbinliği doğurmuştur.

Bu umumi mülahazalara gerek dımağ işçilerine gerek diğerlerine tatbîk olunabilir lâzı tavsiyeler ilave edebilirim :

Zihnî iştigal devrelerinde, hususiyle yaratıcı işlerle meşgul bulunulduğu zamanlarda hafif tegaddi etmelidir.

Fena hazm edenler ve son derece nahif olanlar için günde üç öğün yerine azar azar altı defa yemek hayırlıdır.

Çok yiyen nahif insanlar vardır, onlar yedikleri gıdaları hazm etmeye ve temsil etmeye vakît bulmazlar: bunun için hiç toplamazlar.

Kaynamış yağlardan, yağlı yemeklerden, sıkı dımağ iştigalleri esnasında, ihtiraz etmelidir. Mu'tedil yemek tegaddinin esasıdır. Taze sebzeler, olgun meyvalar, hububat ve mu'tedil şekerli gıdalar zihnî iştigal ve istihsale en muvafık gıdalardır.

Tuz, biber ve emsali baharat, bâzı salçalar, iytidal dairesinde kullanılmak şartiyle, tecviz edilebilir.

Lezzetli ve rayihalı yemekler zevkî artırır, zevk ile yenen yemekler ise eyi hazm olunur ve netice olarak dımağın faaliyetini artırır.

Dımağ veya beden yorgun iken tıka basa karın doyurmak caiz değildir.

Yorgunluk kanı miydeye sevk etmez, miydenin usareleri azalır, hazm bati olur, dımağ da bundan müteessir olur.

Yorgun yorgun yemeğe oturmak âdeti hazımsızlıkları ve miyde rahatsızlıklarını tevlid eder.

Bir saat kadar dinlenmeye imkân olmadığı zaman hiç olmazsa yavaş yavaş ve hafıf yemelidir.

Öğle ve akşam yemeklerinden evvel biraz bedenî idman yapmaya çalışmalıdır. Bununla iştiha gelir ve deveran intizam bulur.

Her türlü gıda herkesin vucuduna ve hazm cihazına uygun değildir. Mutlaka ihtısas sahibi bir doktora müracaat ederek kendi vucudunuza ve bünyenize göre rejiminizi tespit ettirmelisiniz. Hazım rahatsızlıkları başlarken mütehassısa koşmalıdır ki müzmin bir hale gelmesinler.

KÖYÜMDE CUMRURİYET BAYRAMI

Sallanır tele konan kuşlar gibi rüzgârdan,
Bembeyaz dişlerini gösterip balkonlardan
Kırmızı bir yüz gibi güler küçük bayraklar.

Üstünde ipi kopmuş balonlardan bir satır,
Serin bir tak halinde dallariyle kapatır
Yolu, iki yanından sıralayan kavaklar.

Kızartır kiremitler bir parça daha günü;
Fenerlerle donanır belediyenin önü:
Bir jandarma mangası bağlar kapılarda saf.

Köy hocasının gözü dalar bir camekânda;
Vereceği nutkunu unutturur bir anda
Yıldızlı kumaşlara bürünen bir fotoğraf.

Bir fıskîye halinde nasıl dağılırsa su,
Meydanda halka olup çalar köyün bandosu
Dalgalı bir su gibi halk etrafı sarınca.

Atlar, boyunlarında bakırdan çanlariyle,
Döner yeşil tahtadan oyma arslanlariyle
Kahkahadan bir çenber gibi atlı karınca.

Önünde taş bebekler, genç kızlar arkasında,
İzinli gelen asker, nişan barakasında
Yüzbaşı gibi ciddi omuzlar tüfeğini.

Kumral bir baş yükselir parkın orta yerinde;
Heykelin bir şey parlar bronzdan gözlerinde
Eğilerek öpünce zeybekler eteğini...

SABRİ ESAT

GENÇ ŞİİRLER

KALBİMİN BAKIŞLARI

Bahar... bahçemde kuşlar ötüyor ince ince,
Kırlara gölge gibi papatyalar serilmiş,
Beyaz çiçekli dallar yere doğru eğilmiş...

İçimde yine dinmez bir sızı var bu gece,
Yavru kuşlar, koncalar: "Bu gelen bahar!" diyor,
Ve kalbim: "İnanma bu beyazlıklar kar!" diyor..

Göğsümün kafesinde mahpus bir kuştur kalbim,
Ömrümün ne baharı, ne de kışı bellidir,
Gün olur bakışları sonsuz bir tesellidir...

Yıllarca elbet böyle çırpınmaz durur kalbim,
O gün dudaklarımda acı bir gülüş gibi,
Geçen bütün ömrümün silinmektir nasibi...

FEVZİYE APTULLAH

YOLCULUK

Kalbim sanki ayrıldı ikiye ortasından
Bir avuç hicran içtim taliin tasından,
Göğsümde hasta bir kalb, gönlümde bin elemle
Kirpiğimde titreşen birkaç avare nemle,
Kederim doldururken sağını ve solunu,
Son bir ümit içinde tuttum gurbet yolunu.

Arkamda kara gölgem, başımda kızgın güneş,
Yine mahzun ruhuma bütün kederlerim eş.
Yine binbir hayalle, ümitle dolu başım,
Bugün keder yoldaşım, göz yaşı arkadaşım.
Bilmediğim bir yolda durmadan gidiyorum
Gönlüme "—Düşünceyi brak artık!" diyorum,
Tükenmeyor... gelmeyor.. bu tenha yolun ucu
Gönlü dertli olana yolculuk ne yorucu..

Ardımda ne ağlayan, ne iç çekenlerim var.
— Fakat bundan ne çıkar... —
Her gün bir başka belde, her gün bir başka diyar,
Beni sıkar, emzirir toprak göğsü üstünde.
Bakışlarım bir sevgi ararken batan günde,
Hislerim bana der ki: "—Sevgilerden uzaklaş.
Senin bahtın karadır, ıztırabına yaklaş.."

Iztırapsız yaşamam, her an ona muhtacım;
Yok benim tanıdığa, sevgiye ihtiyacım..
Artık alıştı ruhum binbir şekilde derde,
Bana ayrı bir zevktir, elem gibi keder de;
Artık alıştı bahtım bu sevgisiz yollara,
Gönlümün hevesi yok zincir gibi kollara..
İstemem görünmesin... bu tenha yolun ucu,
İstemem ne bir nefes, ne yanımda bir yolcu..

EMİN HALİL

BİR HEVENK

I. GÖNÜL

Bir hercai kelebek gibi uçmak istedin,
Hayalimden örülmüş kanatlar taktın, gönül;
Daldan dala konuşun ne kadar hoştu... lakin
Gidip yârin esiri olmayacaktın, gönül.

II. ÇİÇEKLERİM

Çiçeklerim solmadı, solmayacak yarın da,
Her birinde aşkımın o sönmez ateşi var..
Onlar ki dertli geçen günlerin akşamında
Alevden yaprakların içinde açıldılar.

III.

Kalbimin boşluğunda tutuşan meşaleler
Karanlık ufukların ateş böcekleridir,
Gözlerim nura bir az doymadan hepsi söner
Bu sönenler kalbimin sevgi çiçekleridir.

IV. KELEBEKLER

Harem dairesinde birer şah kelebekler,
Cariyeleri sanki bütün kır çiçekleri.
Bu mağrur sultanlara saf bir kız gibi güler,
Güler papatyaların sarı göz bebekleri.

V.

Sanatıma ruh veren zarif bir heykeldi o,
Parmaklarında kalan uzun saçlarım vardır;
Mehtaplı bir gecede gök yüzünden geldi o,
Kalbi sanki dalgalar, ruhu fırtınalardır.

VI. AYŞE

Ekin bahtından sarı, bahtın ekinden sarı,
Solmaktan kurtulmadık ne ben ne de sen, Ayşe.
Musikînse o sonsuz kağnı gıcırtıları,
Çiçeklenmiş tepeler sanki gül bahçen, Ayşe.

ESAT DEMİRAY

Çankırı muallimi Saim Nezih imzasiyle aldığımız bir mektupta, geçen sayımızda çıkan Çoban Yıldızı şi'rinin, Kemal Hakkı Beyin değil, kendisinin olduğu iddia edilmektedir.

Muhafaza Me'muru

Abdurrahman Efendi

Yazan: NAHİT SIRRI

BABASI Rize taraflarında bir köyde doğmuş, onsekiz yaşında İstanbul a gelip gemilerde bir müddet tayfalık ettikten sonra gümrük idaresine muhafaza me'muru olarak girmişti, ve tek evladı Abdurrahman bir az büyüyünce onun için kendisi gibi muhafaza me'muru olmaktan başka istîkbal tasavvur edemedi. Abdurrahman ın yirmisine bastığı sıralarda, onu da hizmete aldırmağa muvaffak oldu. Baba da oğul da uzun boylu, yakışıklı ve gösterişli idiler, ve gümrük kolcularına mahsus formayı hakikî bir vekar ve heybetle dolaştırıyorlardı. Fakat Abdurrahman henüz dört senelik me'murken babasını kayb etti. Bir sene sonra da evlendi. Ancak kader, evladı olmasına müsaade etmeyecekti. Eğer bir oğlu olsaydı, onu da şüphesiz ki gümrükte muhafaza me'muru yapardı. Bundan daha ciddi ve şerefli bir meslek tasavvur edemeyordu.

Evi, Eyip sırtlarındaki Ramiz köyünde idi. Mali vaziyetçe pek mütevezı' insanların oturdukları ve lükse ait en basit ve naçiz iddiaların da girmediği bu semtte, hiç azl edilmemiş ve muntazaman maaşını almış olduğu ve hiç bir israfı da bulunmadığı için, hali vakti pek yerinde bir adam te'siri yapıyordu. Zevcesi çok idareli, muktesit ve fedakâr bir kadındı. Kendisi belki bir türlü yese bile onun önüne daima iki türlü yemek çıkarır, elbisesini daima iytina ile ütüler, en küçük bir sökük bile bnlundurmazdı. Abdurrahman efendi ta Bebek de muhafaza me'muru idi. Bir gece evinde kalır, öbür geceyi de muhafaza kulübesinde nöbetçi olarak geçirirdi.

Mahallelerindeki sade insanlar, tertemiz kîyafeti ve dimdik yürüyüşü ile, eski zamanın yeniçerilerini hatırlatın uzun bıyıklariyle onun geçtiğini gördükçe, hürmetle selam verirlerdi. Muhafaza me'murluğu, hudut ve şümulü gittikçe genişleyen büyük bir me'muriyet oluyor, nöbetçi olarak geçirdiği gecelere çok mühim işler mal ediliyordu. Abdurrahman efendi bütün bütün komşularınca efendilikten beyliğe geçtiği gibi me'murluktan müfettişliğe, hattâ müdürlüğe de geçiyordu.

Fakat kendisi hiç bir vakît me'muriyetini ufak bularak başka unvanlar takınmağı hatırına getirmemişti. Belki yirmi otuz bin liralık adamları da çok kere huzurunda korkular geçire geçire ricalarda bulunmaya sevk eden mevkîini o derecede esaslı bir şey add ediyordu ki, terfi' için hiç bir müracaatta bulunmayor, derecesinin yükselmesini istemek kendisine âdeta fazla küstah bir arzu suretinde görünüyordu.

Tam otuz sene hizmet ettikten sonra, sandalla bir gece teftişi esnasında soğuk alarak zatürreeden vefat eden babası Hasan efendi de sadece muhafaza me'muru olarak ölmüş değilmiydi? Babasından da yüksek bir adam olmağı hangi hak ve imtiyazla isteyecekti?

***

MEŞRUTİYETİN iylanında elli yedi yaşında, yâni hemen otuz senelik me'murdu. Meşrutiyetten az sonra, tensikat olacağı, hizmeti yirmi beş seneyi bulanların tekaüd edilerek kadroların hep genç ve dinç me'murlarla doldürulacağı havadisi çıktı. Zaten yalnız muhafaza kısmında değil, Rüsumat idaresinin tekmil kalemlerinde tensikat yapılıyordu. Hattî, tekaüdünün sebepleri hakkında deveran eden rivayetler birbirini tutmayan bir kalem müdürü, gümrük emanetine yakın bir yerde bir lokanta açmış, daha dün maiyetinde bulunan kimseleri türlü iltifat ve cemilelerle dükkânına çağırıyordu. Koca Rüsumat emanetinin adı bile değiştirilmiş, Müdiriyeti-umumiye olmuştu!

Abdurrahman efendi daireden kadro harici edilirse dükkâncı olmağa hiç bir vakît tenezzül edemezdi. Sırtındaki forması ve belindeki kayış ve silahiyle o kendisini, en yüksek makam ve kuvvetlerinin nerelere kadar dayandığını hesab etmediği hukûmet cihazlarından bir uzuv, elzem bir uzuv sayıyordu. Bir erkânı harp zabiti kadar resmi elbisesi ile müftehirdi. Velev ki âriyet olsun, sivil elbise giyme-

ği hiç bir gün hatırına getirmemiş, böyle bir elbise yaptırıp bunu arada bir giyerek kurumlanan arkadaşlarını fevkalade ayıplamıştı. Tekaüde sevk edileceği gün de sırtına giyeceği hiç bir şey bulunmayacak, âdeta çıplak kalacaktı.

Tensikat gürültülerinin devamı müddetince geceleri uyuyamaz olmuş, ru'yaları hep kâbusla dolmuştu. Daireden açığa çıkarıyorlar ve açığa çıktığını haber verir vermez sırtından elbisesini, belinden kayış ve silahını, başından kalpağını ve ayaklarından çizmelerini çekip alıyorlardı. Üzeride yalnız iç çamaşırları ile Ramiz in yolunu tutuyor, mahalledeki çocukların hayretten büyümüş nazarları önünde yalınayak başıkabak geçerek evine varıyor, çeyrek asırdan çok fazla bir zamandan beri kendisi söylemeden yanında oturmayan karısının karşısına öyle çıkıyordu.

Ve hiss ediyordu ki, kadro harici edilip sivil elbise giymek mecburiyetinde kalırsa yine biraz bu ru'yasındaki şekilde dolaşmağa mahkûm edilmiş olacaktır.

Baba ile oğul pek heybetli iki muhafaza me'muru.

ALTMIŞINDAN sonraki seneler ve aylar, üzerine birer kâbus gibi geliyor, ve sanki varlığını ezerek geçip gidiyordu. Altmış beş yaşını bitireceği gün çok yaklaşınca, aynı korkunç ve zalim kudret haftalara da geldi. Hiç bir istisna yapılmaksızın, altmış beşini bitirmiş her kes tekaüd ediliyordu. Çare yok, o da mütekait bir me'mur olacaktı.

Müteakait bir me'mur... Bu öyle bir adamdır ki, gecelik entarisi ile sabahtan akşama ve akşamdan sabaha kadar evde oturur, iner, çıkar, uyuklar ve kavga eder. Evde bulunduğu esnada da ev kadınları aynı yüksek ses perdesi ile konuşur, hattâ kendisini evde brakarak ilk önce düğün gibi mühim hadiselerde dışarıya gider, sonra da, sukut ve zillet arttıkça, artık sadece komşuda oturmak yahut da bostanda marul yeyerek hava almak üzere kendisini evde bekçi brakırlar. Bu öyle bir adamdır ki, artık hiç bir yerde hiç bir işi olmadığı için yavaş yavaş karısı ve çocukları tarafından ev hizmetlerine yardıma da'vet olunur.

Kim bilir, belki de kâfi derecede ehliyet göstermediği için ta'zir ve tekdir de görür.

Tekaüt edildikten sonra evini geçindirmek hususunda çekeceği müşkülatı düşünmeyordu. Esasen biraz parası vardı ve karısı kendisine verilen paranın azlığını söyleyip daha isteyecek mizaçta kadınlardan değildi. Ne verilse ona kanaat edecek ve evi onunla geçindirecekti.

En son günlerden birinde çılgınca bir karar verdi. Müdiri-umumiyi, evet kendi müdürünü, muhafaza müdürünü değil doğrudan doğruya müdiri-umumiyi görüp tekaüd ndilmemesini rica etmeğe karar verdi. Senelerden beri makamını muhafaza eden ve kendisine çok akıllı denilen Müdiri-umumi bey isterse onu elbette tekaüd etmez, etmemek için elbette bir çare bulurdu.

Tekaüt gününe iki gün kalmışken müdiri umuminin yanına çıktı.

Denize bakan pek geniş bir odada, büyük ve üzeri camla örtülü bir masa başında Müdiri-umumi Sa'dettin bey oturuyordu. Çok kısa boylu olduğu ve hattâ kendisine küçük Sa'dettin bey dendiği halde, gövdesininin büyüklüğü ve başının iriliği otururken âdeta uzun boylu bir adam te'sirini yapıyordu. Kendisini nezaketle dinledikten sonra dedi ki:

— Tekaüd edilmek her me'mur eçin tabii ve zaruri bir şeydir. Sıram geldiği zaman bizzat ben de tekaüt olacağım.

Abdurrahman efendi ayakta şaşkın, yüzü sapsarı duruyor, derdine mutlaka bir deva gösterilmesini bekleyor, ve cevapla iktifa ederek gitmeğe mecali hakîkaten yok görünüyordu. Uzun seneler idare başında saç sakal ağartmış olan Sa'dettin bey, karşısındaki adamın tekaüd edilmeği her me'murdan fazla bir korku ve ıztırap ile karşıladığını gördü ve ona sanki farkında olmayarak söyleyormuş edasiyle yol gösterdi:

— Tekaüd edilmenin zaruri olduğunu söyledim. Lakin yaşının daha altmış beş olmadığını iki şahitle ispat ederek nufus tezkereni taşhih ettirirsen ve bu hususta bize nufus idaresinden ma'lûmat gelirse, tekaüd edilmezsin!

O zaman Abdurrahman ın gözlerinden birden bire yaşlar boşandı. Ah bunu evvelinden bilseydi!

İki gün sonra kendisini tekaüd ettiler.

***

DAİREDEN tekaüt muamelesi biterek ayrıldığı zaman, sanki onbeş yaş ihtiyarlamış bulunuyordu. Tekaüdüne ait muamele biter bitmez silah ve elbisesini almışlardı. Sivil elbisesi bulunan bir me'murdan âriyet bir elbise tedarik etmişti. Bunu giyerek, sanki çıplak geziyor gibi mahcup ve sıkılgan yola çıktı. Vakît erkendi. Doğru Haliç vapuruna binerek Eyib e vardı ve Ramiz e giden bayır yolunu tuttu. Karısı evde yoktu. Hemen soyunarak âriyet aldığı o sivil elbiseyi bir gazeteye sardı, ve bir kaç gün evvel gizlice yaptırmış olduğu muhafaza me'muru elbisesini, artık giymeğe hakkı bulunmayan elbiseyi giydi.

Giyindikten sonra tekrar Eyib e indi, ve vapur iskelesinden uzak bir kahvede akşamı bekledi. Çok hastı olmadan evde kalmak erkek kısmına yaraşm zdı..

***

GECE ihtiyar karısına dedi ki:

— Beni müdür aey Bebek deki merkeze aldırdı. Bundan sonra gece hizmetinden kurtuldum.

Kadın çok memnun olmuş, Allaha şükr etmeğe başlamıştı. Fakat Abdurrahman efendi bu mevzu' üzerinde devam etmek istemedi. Bebek den merkeze alınıp artık nöbetten aff edilmesini, karısının tekaütlüğe bir nevi' mukaddeme şeklinde görmesinden korkmuştu.

Ertesi gün her zamanki vakîtte sokağa çıktı ve ağır ağır Eyib e indi. Eyip den köprü vapuruna binemedi. Daireden bir kimseye tesadüften çekiniyordu. Tekaüd edildiğini tekmil arkadaşları bildikleri için onu böyle üniforma ile görünce hayret içinde kalarak kendisine binbir sual soracak, aynı zamanda da muhafaza idaresine şüphesiz haber verecekler. Eyip den Fener e giden caddenin yan sokaklarından birinde, küçük bir bahçeli kahvenin en koytu köşesinde oturdu. Saatlerce düşündü, uyukladı, kahvede mevcut olan iki gazeteyi başından nihayetine kadar okudu: bir türlü vakît geçmeyordu. Demek bundan sonra hayat her gün

aynı şekilde devam edecekti. Her gün onu saatler birer zincir gibi saracak, birer zincir gibi sürükleyecekti. Her adım başında bir tanıdığa tesadüf etmekten korka korka uzak mahalle kahvelerine gidecek, bir tanıdığa tesadüf etmekten her yerde ve her saniye çekinerek devairin ta'til saatine muntazır olacaktı. Ve bu bir günlük, on günlük, bir aylık iş değildi. Aylar ve seneler, ölümüne kadar kim bilir kaç sene hep böyle geçecekti...

Altı ay bu hale tahammül etti. Her gün erkenden çıkıp Eyib e iniyor, oradan Haliç sahillerinin her hangi bir köşesine giderek akşamı bekleyordu. Kahveciler, sırtında üniforma, başında kalpak ve ayaklarında çizme bulunan adamın nasıl olup da iş saatlerini böyle kahve köşelerinde geçirdiğini merak ederek sormuşlar ve biraz dik bir sesle: «-Me'zunum.» cevabını almışlardı. Kahveciler bu me'zuniyetin uzunluğuna şaşıyorlardı.

Abdurrahman ef. sırtı gittikçe kamburlaşıp omuzları çökerek uzaklaşırken, kadın ona gözlerinde toplanıp inmeyen yaşlarla baktı.

Abdurrahman efendi karısının, tekaüd edildiğini başkalarından öğrenmesi imkânını hatırına getirmeyor, her gününü sokaklarda geçirmeği, onun öğrenmemesi için kâfi sanıyordu.

***

İKİNCİ karısı Haççe hanım tekaüdünden üç dört gün sonra her şeyi haber almıştı. Tanıdığı me'mur aileleri kendisine (Siz sağ olun) a gelmişler, bir kısmı samimi ve bir kısmı sahte bir alâka göstererek: (-Alacağınız maaş da çok az! Allah yardımcınız olsun!) demişlerdi.

Haççe hanım hayretinden dona kalmış, kocasının vaziyeti kendisinden gizlemesinin sebebini nasıl tefsir edeceğini bir türlü bilememişti. Ve günlerce kocasının söylemesini bekledi. Fakat günler, haftalar geçtiği, teselliye gelenlerin arkası çoktan kesildiği halde, Abdurrahman efendinin hayatında hiç bir tebeddül olmayor, ihtiyar adam her sabah muntazaman evden çıkarak akşam geç vakît eve dönüyordu.

(Devamı 76 ncı sahifede)

Darülbedayi'de

Mevsimin İlk İki Haftası

Yazan: YAŞAR NABİ

DARÜLBEDAYİ', bu mevsim, kapılarını meşhur Alman dramatürgü H. Suderman ın bir eseri olan Namus piyesiyle açtı. Seniha Bedri hanım tarafından kusursuz bir surette lisanımıza çevrilen bu eser geçen asrın sonlarında Almanya nın içtimai hayatından bir sahnedir. O zaman henuz entelektüel istiklalini layıkîyle kazanamamış, henuz Fransa yı örnek bilen ve ona benzemeye çalışan Alman cemiyeti, içtimai bir buhran, bir inkılap devresi geçiriyordu. An'anaperver ebeveyn ile onların, Fransız medeniyetinin ya hakikî fikir kıymetine nufuz etmiş veya yalnız onun süs ve gösteriş tarafını benimsemiş evlatları arasında derin bir anlaşamamazlık uçurumu açılmıştı. Suderman ın eseri o zamanki Alman cemiyetinin muhtelif sınıfları ve muhtelif nesilleri arasında namus telakkîsinin ne kadar değiştiğini ve bu yüzden nasıl birçok insanları ve bilhassa münevver gençleri betbaht ettiğini gösteriyor. Sahneye koyduğu tipler, mevzuu-bahs ettiği mes'elenin içtimai kıymeti ve tahlildeki yüksekliğiyle temayüz eden "Namus" bilhassa bizde tam zamanında oynanmış bir eserdir. Almanya nın ondokuzuncu asır sonlarında ma'ruz kaldığı telakkî çarpışmaları devrine biz de yeni girmiş bulunuyoruz ve bu iytibarla da bu piyes' dîkkatımızı ayrıca celb etmiş ve alâkamıza hak kazanmıştır. Bu iki kat kıymetli eserin intihap ve tercümesinden dolayı Seniha Bedri hanımı ve bu seneki repertuvarının başına koymakla gösterdiği isabetten dolayı tiyatromuzu tebrik etmek isterim.

Musahip Zade Celal Bey

Mevzuu kısaca hulâsa edebiliriz: çok fakîr bir ailenin münevver bir oğlu olan Robert, uğrunda senelerce emek sarf ederek servetlerini artırdığı zengin bir ailenin oğlu olan Kurt a karşı kin besleyor. Çünkü sefih ve işsiz bir delikanlı olan Kurt, Robert in çok sevdiği kız kardeşi Alma yı iğfal ederek onu şerefsiz bir hayata sürüklemiştir. Zengin aile, oğullarının böyle zelil bir ailenin kızına tenezzül etmekle bir kusur işlemiş olduğunu kabul ediyorlar ve onun bu hatasını para ile ödemek isteyorlar. Daima mühtaç ve sefil bir ömür sürmüş olan Alma nın anne ve babası bu "cömert ve mert!" çe teklifi sevinçle kabul ediyorlar ve bunu öğrenen Robert, dostu olan Kont Trast ın pişkin ve tecrübedide felsefesine rağmen ailesinin şerefine sürülen bu lekeyi kanla temizlemek isteyor. Arada ıztırap çeken bir başkası daha vardır ki o da ailesinin Robert e karşı fena ve şerefsizce hareketine tahammül edemeyen ve onu seven Kurt un kız kardeşi Leonor dur. Nihayet anlaşamayacağını anladığı ailesini terke karar veren Robert ailesiyle anlaşmaya muvaffak olamayan Leonor la birleşiyorlar ve oyun bu eyi netice ile bitiyor. Yâni, zengin ve fakîr iki ailenin münevver iki çocuğu, cahil aileleriyle anlaşamadıkları için onları terke mecbur oluyorlar.

Eserin sahnemizdeki temsiline kusursuz deyemeyeceğiz. Bâzı rollerin aksaması, insana, temsilin daha eyi olabileceği hissini veriyor. Maamafi eldeki elemanlarla bundan daha eyi bir netice almaya imkân yoktu.

Fakîr ana baba rolünde Behzat la Halide çok eyi idiler ve temsilin muvaffakîyetinde büyük hisseleri vardır. İkinci derecede olan Kont Trast rolü Galip tarafından oynandığı için birinci derecede bir rol olan ve H. Kemal tarafından oynanan Robert rolünden daha fazla dikkatı celb ediyordu. Aktörlerin rollerin ehemmiyetini artırmak veya azaltmakta da rol oynadıkları muhakkaktır. H. Kemal sahnede Robert i değil yine H. Kemal i temsil ediyordu. Çünkü kendisinin her hangi bir rolde değiştiğini hiç görmedik. Galip mükemmeldi ve temsil ettiği Kont Trast ı çok cazip bir şahsiyet yaptı. Zengin aile rolünde Hazım ve Şaziye aleladeydiler Tal'at da eyi oynadı ve jestleri güzeldi.

Darülbedayi' senenin ikinci eseri olarak te'lif bir komedi temsil etti: Musahip Zade Celal beyin "Mum Söndü" isimli beş tabloluk eseri.

Musahip Zade temaşa âlemimizde kudret ve san'atını ispat etmiş bir müelliftir ve "Mum Söndü" Darülbedayie hediye ettiği beşinci eserdir. Eserlerinin a'zami derecede, yüzde yüz mahalli oluşu, mazinin henuz unutulmamış veya unutulmuş âdet ve an'anelerini anlatışı iytibariyle Musahip Zade halkın a'zami derecede rağbetine uğrayan, eserleri tekrar tekrar oynanan ve her oynanışında alkış tufanına gark edilen bir muharrirdir. Musahip Zade nin eserleri san'at iytibariyle büyük bir kıymeti haiz olmasalar bile mazinin unutulmaya mahkûm birçok hususiyetlerini canlandırması iytibariyle bir "moeurs" müzesi vazifesini görmeleri iytibariyle çok kıymetlidirler.

H. Suderman

"Mum Söndü" nün Gani ağa sında bir "Merakî" ve Nihani sinde bir "Mürai" tipi görmek kabildir, fakat "Mum Söndü" bu tiplere rağmen bir Molière komedisinin evsafını haiz değildir. Burada tipler bir devri canlandırmak için kukla vazifesini görüyorlar, tahlil sathidir ve vak'a ve teknik a'zami derecede basittir. Buna mukabil her perde maziden birer tablo olmak iytibariyle çok dikkate şayandır. Musahip Zade, öyle zann ediyorum ki, bu eseri yazarken iki maksat gözetmiştir: Evvela, dediğim gibi, maziden sahneler seyr ettirmek, ve bu bususta fazla tenevvu' te'min etmek için de esere, mevzu'la hiç alâkadar olmayan, goygoycular, kuklacılar, sülükçüler gibi sahneler ilave etmiştir. Saniyen din perdesi altında mazide yapılmış olan rezalet ve şarlatanlıkların iç yüzünü göstererek seyircilere bir ibret dersi vermek gayesini görmüştür. Bunun için de esere bâzı hayidelikler ve çirkince sahneler ilavesinden çekinmemiştir. Müellif bu iki maksadında da muvaffak olmuş add edilebilir. Yalnız "Mum Söndü" san'at noktai-nazarından bir "Aynaroz Kadısı" ndan çok aşağıdır ve Kafes Arkasında ile beraber müellifin ikinci derece eserlerinden add edilmek lazımdır.

Musahip Zade nin eserlerinde en belli başlı kusur olarak gürültü fazlalığına iytiraz edeceğim, maamafi bu kusur belki daha ziyade temsildedir. Filhakîka aktörler eserin gülünçlüğünü artırmak için çok mubalâğalı hareketler yaptılar. Mesela Nihani nin Gani ağa yı hasta hasta yatağından kaldırıp kolundan tutarak odada peşinden sürükleyip koşması pek müfrit ve luzumsuz bir jesttir.

"Mum Söndü" nün eğer hiç bir kıymeti olmasaydı bile yalnız M. Kemal e san'atının kudretini bize göstermek için yeni bir fırsat vermiş olmak iytibariyle bile bir kıymet teşkil edecekti. M. Kemal in san'atkârlığına hayran olmayan, buna iyman etmeyen kim vardır ki! Makyajı kadar sesi, jestleri, mimikleri, her şeyiyle değişerek temsil ettiği şahsa intıbak etmesini bilen M. Kemal her yeni piyesinde bizi yepyeni bir şahısla karşılaştırır. Gani ağa rolünde de san'atkâr mükemmeldi, harikuladeydi, yalnız onu görmek için bile bu komedi seyr edilmeğe değer. Her hangi bir aktör tarafından oynanılsa sathi kalacak olan Gani ağa rolü, M. Kemal sayesinde bir Molière tipi kuvvetini alıyor. Diğer muvaffak olanların başında da Halide yi zikr etmeliyiz. En kuvvetli kadın san'atkârlarımızdan olan Halide bâzan biraz yorgun ve isteksiz oynamasına rağmen çok mükemmeldi; ve temsil ettiği Penbe hanım tipini tamamiyle canlandırdı. Şetaret rolünde Behzat, Nihani rolünde Hazım çok muvaffaktılar. İylana nazaran Neyyire tarafından oynanması lazım gelen Nazıdil rolünü yapan(...) hanımı çok terakkî etmiş ve çok ümit verici bulduk. Vasfi Rıza da orijinal bir tip yaşattı.

Darülbedayiin ilk iki haftası, tiyatromuzun lehine kayd edilecek birer muvaffakîyettir.

SAADET

Yazan : MEB.

BİR çay ziyafetinde idi.

Aşktan bahs ediliyordu. Bu ezeli mevzu' üzerinde her kes bir fikir yürütüyordu. Çuğu da söylenmiş, duyulmuş şeylerdi.

Süslü salona çöken akşam hüznü kelimeleri yumşatıyor, gönüllerde tatlı garipsemeler uyandırıyordu. Kimi kuvvetli bir erkek sesiyle, kimi de cana yakın bir kadın fısıltısı ile ortaya atılan bu "aşk" sözü havada bir kuş gibi kanat vuruyor, bir ruh gibi etrafta uçuşuyordu.

Sevgi senelerce sürebilirmi ?

Bir kısmı: "Evet !" bir kısmı da: "Hayır !" diyordu.

Bir çok vak'alar ele alınıyor, mukayeseler yapılıyor, misaller getiriliyordu.

Kadınlı erkekli, hepsi de içlerine birden dolan gizli hatıralarla heyecanlanarak, bu gönül ilahını vecdle, ateşli bir alâka ile anıyorlardı.

Lakırdının başından beri ağzını açmadan etrafındakileri dinleyen yaşlı bir misafir, bir aralık her kes susunca:

— Şimdi de ben söyleyeyim, dedi. Size inanılmayacak kadar harikulade bir aşk hikâyesi anlatayım. Beşerin sevgi kudretini aşan eşsiz bir aşk hikâyesi.

***

BEŞ sene kadar oluyor, Korsika adasına gitmiştim. Toprağı dev gibi granit dalgaları ile kaplı dağlık bir belde ki, en bol şeyi kaya, pınar, kestane ağacları ve çamlar.....

Ara sıra, tepelerin birinde bir kaya yığını gibi görünen küçük küçük köylerin silik varlığına rağmen işlenmemiş, insan eli görmemiş vahşi bir memleket.

Fen, san'at buralara ayağını basmak değil, ismini bile duyurmamış. Ne işlenmiş bir tahta parçası, ne de yontulmuş bir taş kümesi var.

İnsanları da, kendi dar aile çerçevelerinin dışındaki her şeye lakayt kalarak, ruhlarında vahşi ırkların bütün meziyet ve kusurlarını saklamışlar. Kavgacılıkları, kincilikleri ile beraber, eşsiz misafirsevenlikleri, fedakârlıkları, saflıkları var. Kapıları her yolcuya açık. En küçük bir eyiliğe görülmedik bir sadakatle minnetlerini bağlayorlar.

Bana dünyanın bir ucunda olduğumu zann ettiren bu harikulade adaya geleli tam bir ay olmuştu. Söylediğim gibi ne otel var, ne han, ne de meyhane.

Dağların tepesine asılmış kalmış gibi duran küçük köylere tehlikeli katır yollarından gidiliyor.

Uçurumların dibinde homurdana homurdana akan sulara yılda bir kaç kurban verildiği söyleniyor.

Köye vardınızmı hemen ilk kapıyı vurunuz. Sininin başında en eyi yere geçirilir, en kaba yün şiltede yatırılırsınız. Ertesi sabah yurt sahibi sizi ta köy yolunun dışına kadar da çıkarır, hattâ elinize pideye benzer ekmeklerinden de bir kaç tane sıkıştırır.....

Gelelim hikâyemize:

Bir akşam on saatlik bir yürüyüşten sonra küçük bir vadinin ta ucuna saklanmış gibi duran tek bir evciğe rasladım. Dağın birden dikleşen, çalılıklar, kayalar, kocaman ağaçlarla kaplı etekleri bu hüzün verici vadiyi iki karanlık dıvar gibi sarıyordu.

Kulübenin etrafındaki bir kaç asma, küçük bir bahçe ve biraz ötedeki iri kestane ağaçları bu fakîr memleket için bir servet sayılırdı.

Beni karşılayan kadın yaşlı, ve müstesna olarak da temizdi.

Hasır bir iskemlede oturan erkek, tanrı misafirini merhabalamak icin ayağa kalktı, fazla bir şey demeden yine hemen yerine oturdu.

İhtiyar eşi:

— Kusuruna bakmayın ; artık kulakları işitmeyor. Yaşı 82, dedi.

Fransa şivesi ile konuşuyordu. Hayret ettim.

— Siz Korsikalı değilmisiniz ? deye sordum.

— Hayır, ama elli senedir burada oturuyoruz, dedi.

İnsanların yaşadığı şehirlerden bu kadar uzakta, bu kara çukurda geçen elli yılın hayaliyle garip bir korku ürpertisi duydum.

O aralık içeri ihtiyar bir çoban girdi. Sofraya çöktük. Patates ve lahana ile karışık koyu bir çorba içtik. Bu kısa yemek bitince çıktım, kapının önüne oturdum. İçim manzaranın verdiği gamla büsbütün karardı.

Biraz sonra ihtiyar kadıncağız yanıma geldi ve en mütevekkil gönüllerde bile daima yaşayan o kıvrandırıcı merak hissini yenemeyerek sordu:

— Demek Fransadan geliyorsunuz ?

— Evet. Seyahat meraklısıyım.

— Belki de Parislisiniz ?

— Hayır, Nansiliyim.

Pek helecanlandığını hiss ettim. Bunu nasıl gördüm, nasıl sezdim, bilmeyorum.

Sönük bir sesle tekrar etti :

— Demek Nansilisiniz !

İhtiyar erkek sağırlardaki o sükûn dolu çehre ile kapıda göründü.

Kabıncağız :

— Zararı yok. İşitmez, dedi.

Bir kaç saniye durduktan sonra :

— Şu halde Nansi de pek çok tanıdıklarınız vardır değilmi ? deye sordu.

— Elbette, hemen herkesi bilirim.

— Sent-Allez ailesini ?

— Pek eyi tanırım : Babamın eyi ahpabı idiler.

— İsminizi söylermisiniz bana ?

İsmimi söyledim. Yüzüme dikkatle baktı ve hatıraların uyandırdığı o alçak sesle devam etti :

— Evet, evet hatırlayorum. Ya Brismarllar, onlar ne oldular ?

— Hepsi öldüler.

— Ya ! Ya Sirmonlar ? Onları da tanırmısınız ?

— Tanırım. Küçük oğulları ceneral oldu.

Ve o vakît söyledi işte. Gönlünün bunca senelik kilidini sökerek, heyecandan titreye titreye söyledi :

— Evet. Hanri dö Sirmon. Kardeşim o benim.

İrkilerek döndüm, yüzüne baktım, ve birden hafızamda küflü bir hatıra köşesi uyandı. O vakitler bu, skandal şeklini alan, mes'elenin lakırdısı şehrin içinde epey çalkalanmıştı.

Zengin ve güzel bir kız, Süzan dö Sirmon, babasının alayındaki genç zabit vekillerinden biriyte kaçmıştı.

Miralayının kızına kendini sevdiren bu köylü çocuğu çok yakışıklı bir gençti. Her halde, kızcağız onu süvari bölüklerini seyr ederken görmüş, seçmiş ve sevmişti.

Fakat nasıl konuşmuşlar, nasıl görüşmüşler, nasıl birbirlerine gönül sırlarını dökmüşlerdi ? Bu hiç bir zaman bilinmedi. Kimse bir şey hiss etmemişti. Askerliğini bitiren delikanlı bir akşam kızla beraber ortadan kayb oldu. Pek çok aradılar. Bulamadılar. Yıllar geçti. Hiç bir haber alınmadı, ve kızcağıza ölmüş gözü ile bakıldı.

İşte birdenbire ben onu bu gamlı vadide buluyordum.

— Evet hatırlayorum ben de, dedim. Siz matmazel Süzan sınız.

Başiyle : "Evet" dedi. Yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Gözü ile kulübenin eşiğinde duran ihtiyarı göstererek :

— Ksndisi, dedi.

Ve anladım ki onu hâlâ seviyor, ona hâlâ o esk büyülenmiş gözleriyle bakıyordu...

Sordum :

— Bari mes'ut olabildinizmi ?

Gönülden gelen bir sesle :

— Hem de nasıl..... Nasıl mes'ut oldum bir bilseniz, dedi.

Bu eşsiz sevginin kudreti karşısında içim hayranlıkla doldu. Yaşaran gözlerimle onu seyre daldım.

Bu zengin kız şu adamla, şu köy delikanlısı ile kaçmıştı. Kendi de bir köylü kadını olmuştu. Onun zevksiz, eğlencesiz, süssüz kaba hayatına uymuş, basit âdetleri önünde eğilip bükülmesini bilmişti.

Hâlâ da onu seviyordu. Basma elbiseli, kaba papuçlu, yün çoraplı bir dağ kadını olmuştu. Tahta bir sinide, toprak bir çanak içinde lahanalı patatesli çorbasını içiyordu. Onun yanında bir ot yatağında yatıyordu.

Elli yıllık ömründe ondan başka hiç bir şey düşünmemişti ! Ne elmasları, ne ipeklileri, ne süsleri, ne rahat koltukları, ne sıcak lavanta kokulu odaları, ne kuştüyü şilteleri aramıştı !

"Ondan", canından, eşinden başka bir şey istememişti. Sade "o" yanıda olsun ! Başka bir dileği yokseven gönlün.

Genç yaşında hayatı, eğlence âlemini brakmış, bütün aile bağlarını koparmıştı. Onunla beraber, bir başına bu vahşi çukura girmişti.

Ve "o" bağrında bu eşsiz duyguyu yaratan kızın "her şeyi", her dileği, her hulyası, durmadan beklenen her ümidi olmuştu.

Baştan başa varlığını, bütün bu muhitin karanlıklarını gideren, nurlandıran bir saadetle kaplamış, doldurmuştu.

Onların daha fazla mes'ut olmalarına imkân yoktu.

Bu uzaklara kadar arkasından gelen eşinin yanında, ot şiltenin üstünde uyuyan ihtiyar askerin nefesini dinlerken, ne kadar az bir şeyin yarattığı bu büyük saadeti, bu sade ve garip macerayı düşündüm durdum.

Ertesi sabah güneş doğarken ihtiyar karı kocanın ellerini sıkıp ayrıldım.

Ninecik yolu göstermek icin biraz benimle yürümek istedi. Bir kaç adım ilerlemiştik ki arkamızdan ihtiyar eşi, elinde yün bir atkı ile yetişti, genç bir nişanlı sevgisi ile onu kadınının omuzlarına korken usulca :

— Sabahları ayaz oluyor... Canım benim, üşüyeceksin deye korktum... dedi.

***

Yaşlı misafir susdu. Süslü bir kadın atıldı :

— Pek basit bir ideali, çok iptidai ihtiyaçları varmış. Budalanın biri imiş.

Bu saçma sözü silen başka bir kadın sesi yavaşça fısıldadı :

— Ne çıkar ! Asıl bulunmaz saadeti tatmış ya...

Kalamış : Ağustos

SOKAK ÇOCUKLARINI CİNAYETLERDEN Kurtarmak için

Çocuk Mahkemeleri ve Kurtarış Tecrübeleri

Mücrim bir çocuğu polis yakalar; fakat...

ZAMANIMIZDA Avrupa ve Amerika nın büyük şehirlerinde sayısız ve inanılmaz cinayetler işleniyor. Karmanyolacılar, ev basan hırsızlar, apaşlar, her türlü caniler, müsellah ve hattâ teşkilatlı cemiyetler halinde bile yaşıyor ve büyük cemiyetin asayişini, rahatını, emniyetini bozuyorlar.

Bu geniş cinayet işleyiciliği çoktan beri bir çok hakimlerin, felsefe ve içtimaiyat âlimlerinin, ruh tabiplerinin ve diğer salahiyettarların dikkatini celb etmiş, bu içtimai yaralara karşı çareler aramalarına sebep olmuştur.

Umumen kabul olunuyor ki bu canilerin çoğu ve belki cümlesi çocuk iken cemiyetin terbiyesine tevdi' olunabilseler namuslu, kanuna itaatlı, çalışkan ve mütevazı' yaşayışlara kanaatkâr insanlar olabilirlerdi. Cemiyetin içinde öyle muhitler vardır ki onlarda hayatın her günkü inkişafı, ruhu insanlığa gayrılayık manzaralarla hasta eden hadiselerle örülür.

Bu muhitlerde doğan ve büyüyen çocukların ruhuna her günkü hayatın fena te'sirleri altında cinayet tohumları ekilir ve onlar için türlü türlü cürümler işlemek tabii işler haline girer.

Bir asır evel hırsızlık, ev soyguncuğu gibi cinayetleri işleyenler küçük yaşta dahi olsalar, Aprupa da ve Amerika da onlara karşı hususi tedbirler alınmaz, hususi bir kanun tatbîk olunmazdı. İngiliz hakimleri bu gibi çocuk canileri dar ağacına göndermekten çekinmezdi. Fakat son yarım asırda çocuk canilere karşı hususi tedbirler almayan hiç bir memleket kalmamıştır. Her tarafın ceza kanunlarında çocuklar hakkında tatbîk edilecek maddeler vardır. Bu hususta büyük bir hassasiyet gösteren memleketler çocukları büyük canilerle beraber haps etmezler, onların arasında cinayetin muhtelif zanaatlarını öğrenmelerine mani' olmak ister gibi hareket ederler. Fakat cinayet tohumları yalnız hapishanelerde filiz vermez ve cinayet zanaatları öğrenilmez. Büyük cemiyetin bir çok muhitleri cinayetin fidelikleri sayılır. Bir memlekette tifo, kolera dibi salgın hastalıklar çıktığı zaman fertleri tedavi etmekle beraber bu hastalıkların tohumlarını taşıyan fidelikleri bulup temizlemek ça-

Onu hapishaneye değil, ıslah müessesesine götürür.

te ve hibelerle, yardımlarla çocuk mahkemeleri ve ıslahhaneleri kurulmakta ve işlemektedir.

DÜNYADA cani çocuklara karşı mühim mahkeme ve diğer müesseseleriyle en ziyade şöhret kazanan yer Amerika nın Boston şehridir. Buranın meşhur çocuklar mahkemesini te'sis eden hakim Harvey Baker bekâr ölmüştür, kendi hiç bir yavrunun babası olmamıştır, fakat bütün memleketinin babasız ve bakımsız çocuklarına babalık etmiş ve kendisinden sonra bu içtimai vazifeyi devam ettiren müessese yi yaratmıştır. Mütevazı' servetini bu maksada vakf etmiştir, fakat Baker müessesesini memleketinin hayır seven insanlarından aldığı diğer hibelerle kurabilmiştir.

Bu müesseselerin ıslah esası ferdidir. Artık anlaşılmıştır ki mücrim çocuklara karşı kitle ve yığın muamelesi layık değildir, onları ayrı ayrı almak ve her birine ayrı muamelede bulunarak onları ıslah etmek lazımdır.

Bu müesseselerde erkek ve kadınlar içtimai ruhiyatın esrarını anlayan ve tetkîk eden insanlardır. İçlerinde hakîkî alimler vardır. Bunlar çocuğun ruhunda mücrimlik tohumunu aramakla işe başlarlar: bunun için mücrim çocuğun emniyetini kazanırlar ve kendisine başkasına tekrarını istemediği şeyleri kat'iyen faş etmeyeceklerini te'min ederler. Bu tedbirden alınacak mühim bir ders vardır. Mücrim çacukların isimlerini ve vak'alarını neşr etmek kadar onların ıslah olunmamasına hizmet eden hiç bir şey yoktur. Bilinmemek mücrim çocuk için salâha dönmeye büyük bir amildir. İsimlerini büyük harflerle gazetelerde yazılı görenler ise kanıksarlar ve kendilerini birer kahraman görmeye başlarlar.

Bir cürüm işlerken yakalanan çocuk ile üç türlü me'mur meşgul olur: İlmi tetkîk ile cürmün mahiyetini anlamak isteyen içtimaiyatçı me'mur, çocuğun fizik bünyesini tetkîk eden tabip, çocuğun ruhi ve akli müşahedesini üstüne alan *psikiyatr* (ruh hekimi). Görülüyor ki bunların üçü de birer teknik ve birer ihtisas ile çalışıyorlar. Bu tetkîkler mesleki bir gösterişten ibaret olamaz. O gibi gösteriş için olan tetkîkler ve verilen raporlardan hiç bir faide gelmez. Çünkü biz burada sıhhat raporlarının -hemen umumiyetle-nasıl verildiğini biliriz ve bu gibi tedbirlerden bir şey beklenemeyeceğini pek eyi anlarız. Mücrim çocuklardan ruhca hasta olmayanların ve akılca noksanı görülmeleri de aranır ve düşünülür. İçtimai hastalıkların da fideliklerine karşı aynı telaş ve endişe ile hareket etmek ve cemiyeti bu fenalıklardan kurtarmak çarelerini aramak lazım gelmezmi?

Şimdi Avrupa ve Amerika nın muhtelif memleket ve şehirlerinde cinayetlerde ve türlü türlü cürümlerde yakalanan çocuklara karşı alınan mühim tedbirler vardır: ıslahhaneler ve san'at mektepleri açmak, analık ve babalık görecek kimseler te'min etmek v.s. Bir çok memleket ve şehirlerde ise çocukların mahkemeleri ve polisleri tamamiyle ayrılmıştır. Bu içtimai organizasyonlarla beraber ruh tabipleri de çalışmaktadır. Şimdiden çocukların eyiliğini arayan ve te'min eden büyük hakimler, mahir erkek ve kadın ıslah ve polis me'murları yetişmiştir.

Bu mes'eleler yalnız hukûmeti ve belediyeleri değil, fertleri de şiddetle alâkadar etmek-

yenlerin ıslah olmasına daha ziyade imkân vardır. Dımağ her hastalıkta olduğu gibi bu mücrimlik hastalığında da en ziyade tedaviye ve ıslaha yardımı dokunan amildir.

Mücrim çocuklar umumiyetle akılca vasat derecede veya vasattan biraz yukarı olurlar. Son derece nadir olarak deha derecesinde görülenler de vardır. Vasattan aşağı olanların ıslah ve tedavisi güçtür. Bunlar hakkında daha uzun nezaret ve muhafaza tedbirleri alınır.

Mücrim çocuklar kolaylıkla cürümlerini iytiraf ederler. Büyüklerin muhakemesinde iytiraf üzerine detektifin işi nihayet bulur, hakim cezayı tatbîk eder. Halbuki çocukların muhakemesinde asıl detektif ve teknik küçük mücrimin iytirafından sonra başlar. Çünkü istenilen, mücrime ceza vermek değil, onu kökünden tedavi ve ıslah etmektir. Bunun için mücrimliğine sebep olan ruhi, akli, içtimai tohumun esası bulunmalıdır.

Boston çocuklar mahkemesi ve müesseselerinde tatbîk olunan usuller hakkında bir fikir vermek için bir iki misal getirmeliyiz:

Bir valde ölürken iki oğlunu bir işçi ile evlenmiş olan çocuksuz hemşiresine bırakır. Teyze analık vazifesini ciddiyetle görmeye başlayor ve çocuklara eyi bakıyor. Fakat fazla muhabbetten kîyafetlerini gülünç bir hale koyuyor. Arkadaşları bunlarla alay ediyorlar. Çocuklardan biri, büyüğü çok kuvvetlidir, az zamanda kuvveti ve top oyununda ve diğer oyunlardaki mahareti sayesinde bütün arkadaşlarının hürmetini kazanıyor. Onlar arasında ele başı oluyor.

Küçüğün fizik tarafı zayıftır, hastalıktan kurtulamayor. Diğer çocuklara karşı sinmiş, cür'etsiz bir vaziyette kalıyor. Onlarla ne gibi münasebetler idame ettiği kimse tarafından tetkîk olunmayor. Derken onbir yaşında dükkân soygunculuğu cürmü ile tevkîf ediliyor. Nihayet tahkîk tahkîk, anlaşılıyor ki mahallenin en haşarı çocuklariyle uzun zamandan beri arkadaşlık etmenin yolunu bulmuş ve onları organize ederek türlü türlü hırsızlık vak'aları idare etmiştir. Mahallenin teknik tetkîklerinden anlaşılıyor ki bu zayıf, cılız çocuk, daha altı yaşında iken, arkadaşlarına faikîyetini ispat etmek için onları cür'ete düşüren hırsızlıklara başlamış, semeresini onlarla paylaşmış, böyle böyle işi ilerleterek kilit kırıp soygunculuk etmek derecelerine götürmüştür.

Demek kuvvetli kardeşi fizik kuvvetiyle arkadaşlarına faikîyetini tasdîk ettirdiği gibi kendi de cılızlığının kusurlarını örtmek, gülünçlükten kurtulmak için zekâsını bu yolda işleterek bir maharet göstermeye ruhi bir ihtiyaç duymuştur.

Diğer bir misal: bir çiftin tek bir oğlu var; baba aileyi terk ediyor: çocuk dört yaşında iken anne de vefat ediyor. Bu yavrucak annesinin vefatında kendisini o derece teselliisiz buluyor ki mezarına atılıyor ve beraberce gömülmesini isteyor. İki üç sene kadar zavallıcık akrabadan akrabaya dolaşıyor. Nihayet altı yedi yaşında iken sert, pinti, merhametsiz bir amcanın pençesine düşüyor. Bu amca karısızdı ve küçük bir dükkânı idare ediyordu. Mektep saatlerinin haricinde çocuğu, durmadan dinlenmeden çalıştırıyor. Bütün siparişler, tekgâha bakmak, ortalık temizlemek ve tahta silme işleri hep çocuğun omuzuna yükletiliyor.

Çocuk on onbir yaşlarında az çok bir paraya malik olmak ve harcamak ihtiyacı duyar. Eline kırmızı mangır bile vermeyen amcaya karşı infiali arta arta kin şekline girer. Bunun üzerine çocuk dükândan ufak tefek şeyler çalmağa, satıp hasılatından istediği gibi istifade etmeye başlar. Bu işlerde hiç güçlük görmez ve daha sonra kendisine arkadaşlar da bularak bir küçük hırsız tayfası teşkil eder. Bir gece dolapları, rafları kırarak adam akıllı bir hırsızlık iyfa ederler. Amcası bâzı emarelerle anlar, çocuğa şiddetle dayak atar. O da geceleyin kaçarak mesleki hırsızlık hayatına karışır. Fakat iki üç sene sonra gayet mahir ve eyi bir *tecrübei-ıslah* me'murunun eline düşer. Bu adam çocuğun emniyetini ve hürmetini kazanır, yavaş yavaş onu ıslah ederek namuskâr yola getirmeye muvafak olur.

Sevgi çocuğa, güneş ziyası nebata lazım olduğu kadar, lazımdır. Sevgiden mahrum olarak büyüyen çacuklar mücrimlik yoluna atılırlar. Sarhoş, mücrim, doğru yoldan ayrılmış ana babaların ve bütün ailenin iki küçük odaya sıkıştırılan hayatı içinde yavruların korunması ne kadar güç iştir. Bizde de bu içtimai vazifelerle alâkadar olmanın zamanı acaba gelmemişmidir?

Hanım Kızım

Nakl eden: EMİNE SAFFET

MUKTEDİR bir kâtip için gazeteye iylan veren zat, oturduğu koltukta biraz geri çekildi, beş parmakları yeleğinin koltuklarında olduğu halde gözlerini biraz kısarak karşısında, ayakta duran genç kıza baktı, baktı.

— Rica ederim, şakpanızı çıkarırmısınız, dedi.

Hiç de sıkılgan olmayan bir tavırla kaldırılan bu şapkanın altından altın renginde, kıvır kıvır bir alev tufanı fışkırdı. Zaten güzel olan kızcağız bu harikulade saç dalgaları altında daha başka bir hal aldı. İylanı veren zat hiç tereddüd etmeden kararını tefhim etti:

— Maalesef olmayacak, efendim.

Zerrin in gözleri kararır gibi oldu. Başını kaldırarak karşısındakine baktı.

İsyan dolu bir sesle sordu.

— Niçin, efendim. Kaç haftadır iş arayorum. Tam burasiyle onbir yere müracaat ettim. Tahsilim eyidir. Verilen işi başaracağımdan eminim. Ailemiz oldukça ma'ruftur. İycabında kefil de verebilirim. Neden her yerden bu cevabı alıyorum. Siz olsun söyleyiniz, yalvarırım size.

İylan sahibi biraz düşündü, yutkundu;

— Kızım, dedi, sözün doğrusu, sizi her kes fazla güzel bulmuştur. İş başında bu bir kusurdur, yavrum. Namus cihetinden deyeceğim yok. Zaten helal süt emmiş olduğunuz yüzünüzden de belli. Yalnız... İşte ne bileyim... Her halde anlatmağa çalışacağım. Mesela şimdi sizi bu işe ta'yin ettim. Eh, ne de olsa bidayette size her şeyi öğretmek, işe alıştırmak lazım. Tam iş sırasına girip de artık rahat edeceğim zaman, allaha emanet, bir de bakarsın kısmetiniz çıkmış. Benim emekler boşa gitmiş. Sonra bir de diğer me'murlarımı düşünmek mecburiyetindeyim. Bu gençlerin arasına bir fıçı dinamit kadar tehlikeli bir unsur koyarak sonra da neden alevlendiniz deye kendilerine çıkışmak haksızlık olur. Burası gayet muktesit ve muttarit bir surette işler, kendi halinde bir müessesedir. Sizin kendi taksiriniz olmadan burada çok intizamsızlıklara sebep olmanız mümkündür. Allah hayırlı kısmetler versin, yavrum.

Pek çok fazla sevdiğim kadının mektubunu veremem...

— Allaha ismarladık, efendim.

Zerrin on ikinci teşebbüsünde parmağına bir nikâh halkası geçirerek gazetede okuduğu adrese muracaat etmişti. Masa başında dirsklerine dayanmış şişman bir efendi, gözlüğünü düzelterek genç kızı süzdü:

—Evlimisiniz, deye sordu.

— Evet.

— Ben hiç evli kadın kullanmam.

— Niçin efendim.

— Çünkü idaremde intizama fazla meraklıyım da ondan. Evli kadınlar sabah kalkıp kocalarının kahvaltısını

hazırladıkları için daireye geç gelir, akşam yemeğini yetiştirmek için iş başından erken ayrılırlar. Evli kadın evine bağlı ise aklı orada kalır, işini dalgın dalgın görür. Fazla işine düşkün ise evini ihmal eder, ipin ucunu kaçırır, mütemadiyen aylığa mahsuben avans ister, velhasıl yine aklı başında iş göremez. Tam kendisine alışıldığı sırada ya zevcinin aylığı artıp artık kendi kazancına ihtiyaç kalmadığından istiyfa eder, yahut çocuk yetiştirmek için evde kalması lazım gelir. Velhasıl işte bu gibi bir çok sebeplerden dolayı ben kadın me'mur kullanmayı sevmem. Allah hayırlı kısmetler versin. Güle, güle.

Zerrin yine dudaklarını ısırarak dışarı çıktı.

Ertesi sabah gazetenin ilan sahifesini bermu'tat okurken gözüne şu ilan ilişti: "Mükemmel bir kâtip aranıyor."

"Gayet meraklı bir iş için zeki ve muktedir bir kâtibe ihtiyaç vardır. Maaş dolgundur. Lisanı pek eyi bilmeyenlerin muracaat etmemeleri mercudur. Mufassal mektup. Evli olup olmadığının iyzahı. Posta kutusu No. 22 Istanbul."

Zerrin dişlerini gıcırdattı. Hep böyle ilanlar görürdü. Kim olduğunu, ne zihniyette bulunduğunu bilmediğin bir yabancıya hemen mufasal mektup yazıp derdini yan. O aldığı mektuplar arasından beğendiğini seçsin. Mufassal mektup...

"Dur ben sana mufassal, iki mufassal mektup yazayım da gör." deyerek kaleme sarıldı.

Evvela şöyle bir mektup yazdı:

"Efendim,

İlanınızı gördüm. Benden yaman bir kâtip bulamayacağınızdan eminim. Evvela anlaşmamazlığa mahal kalmamak üzere şunu haber vereyim ki ben evli değilim. Maamafi eyi bir kısmetim çıkar çıkmaz, zamanımı istenografi veya tercüme işlerinden ziyade çorba pişirip beşik sallamağa hasr etmeği tercih edeceğimi de saklamam. Şimdilik alnımın teriyle ekmeğimi kazanmak mecburiyetinde bulunduğumdan elime geçen me'muriyeti kolay kolay kaçırmamak için a'zami çalışacağımı va'd edebilirim. Lisanımı elbet bilirim, bu hususta pek alim olduğum iddiasında bulunmamakla beraber. Maahaza eğer sizin işiniz için bu nokta o kadar mühim ise daha ziyade dikkat etmek pek zor bir şey olmayacak. Nerede ve ne zaman görüşebileceğimizi lutfen bildiriniz."

Bu mektup açık filizi kâğıt üzerine yeşil mürekkeple yazılmıştı. Hafif bir portakal çiçeği kokusu da vardı. Sadece Zerrin imzasını ve evin adresini taşıyordu.

Yazıhanesinin gözünden kalınca beyaz bir kâğıt çekerek ikinci mektubunu yazmağa başladı:

"Muhterem efendim,

İşbu mektubumla, iylan ettiğiniz me'muriyete namzetliğimi vaz' ediyorum.

Üç ecnebi lisana vakıfım. İstenografi ve daktilografide sür'at ve melekem vardır. Pek isabetle tercüme ederim.

Evliyim. Çocuklarım olmadığı ve kayın valdemle beraber ikamet ettiğim cihetle ev işleriyle alâkadar değilim. Binaenaleyh lutfen tevdi' buyurulacak vazifeyi sebat ve gayretle iyfa edeceğime iytimadınızı rica ederim.

İhtiramatı-faikamı kabul buyurunuz, Efendim."

Bunu Zerrin Şadi deye imzaladı ve ağabeyinin yazıhane adresini ilave etti.

* * *

İKİ gün sonra ikinci mektubuna cevap aldı. Sabit bey namında biri Zerrin Şadi hanımın o gün öğleden sonra kendisini görmesini rica ediyordu.

Zerrin en koyu elbisesini giydi, saçlarını sımsıkı şapkanın içine haps etti, dudağına hiç ruj sürmeden şöyle bir aynaya baktı ve mırıldandı:

— Seni mızmız ihtiyar seni. Zaten sana da bundan eyi kâtip yakışmaz.

Saat üçte girdiği yazıhanede karşılaştığı adam hiç, ama hiç "mızmız ihtiyar" değildi. Genç, dinç, güzel, sade zarif giyimli bir genç. Zerrin kendisine gösterilen koltuğa oturdu.

Gayet nazik bir tavırla sordu:

— Efendim, mektubunuzdan henuz aradığınızı bulamadığınızı anlayorum.

— Bulamadım efendim. Dün akşama kadar çeşit çeşit insanlarla görüştüm. Canım, her hecelemeyi bilen kendini kâtip zann ediyor. Halbuki ben iylanımda da söylemiştim ki bana mükemmel bir me'mur lazım, öyle mektuplar aldım ki tasavvur edemezsiniz. Nerede idi o bakayım. Hah işte şu yeşil kâğıdı okusanız gözlerinize inanmazsınız. Burası iş yeri kuzum, çoluk çocuk şakalariyle vakit geçirmek işime gelmez. Size doğrusunu söylemek lazımsa sizin mektubunuz da mükemmel bir şey değil. Fakat, inanırmısınız, yine en zararsızı sizinki. Nihayet şöyle tecrübe suretinde bir iki hafta çalışarak liyakatiniz hakkında daha esaslı bir fikir edinmeğe karar verdim. Şimdilik başka bir işiniz yoksa belki muvakkaten uyuşuruz. Bilmem işinize gelirmi?

Zerrin her iki mektubu hakkındaki tenkîdata fena içerlemişti. Hemen kalkıp gitmek isteyordu. Nedense yerinden kımıldamadı ve hayretle kendi sesini dinledi. Bu ses:

— Hay hay. Benim için de bu türlüsü daha eyi. Lutfen biraz, işinizin neden ibaret olduğunu iyzah etseniz, diyordu.

Sabit bey anlatırken gittikçe şevka geliyor, gittikçe de güzelleşiyordu. Zerrin içinden şu parmağına taktığı

yalancı nikâh halkasına, mektubunda uydurduğu kocasına, kaynanasına fena halde sinirleniyordu.

Sabit beyin işi türkçede taammüm etmiş yanlış terkipleri tashih etmek, bu bapta herkesi tenvir eylemekti. Hattâ "Meşhur galatlar" deye bir kitap da hazırlayordu. İhtısasından istifade etmek isteyen müesseseler kendisine abone olmuşlardı. Günde müteaddit istiyzahlara cevap vermek mecburiyeti vardı. İyalnlarında kavait hatası olmasından çekinen ticarethaneler, eserlerinin mükemmeliyetine dikkat eden şairler, muharrirler, hep onun müşterisi idiler. Bunlara isabetle cevap vermek pek kolay olmadıktan başka bâzan kâtibinin hatasiyle hiç olmadık bir yanlışlık da yapılmak mümkündü. İşte onun için zeki ve muktedir bir yardımcı aramıştı. Yüksek' maaş vermeğe hazırdı. Ertesi sabah işe başlamak üzere ayrıldılar. Zerrin in imla va kavait yanlışları herkesinkinden pek fazla değilse de pek eksik de değildi. Bundan dolayı yüreği biraz çarpıyordu amma "Ya kısmet" deye bu işe girişti.

— Niçin efendim? Tam bununla on bir yer oluyor. Neden beni istemeyorlar?

Ne ise Sabit bey, bereket versin, güzelliğine iytiraz etmek değil ya dikkat bile etmemişti. Evli olduğundan dolayı memnuniyet göstermiş, kendisinden evelki kâtibesinin nasıl bir zamanlar her kapı açılışında kısmeti girecekmiş vehmiyle hemen saçlarını düzeltip pudrasını tazelediğini, sonra da nihayet mevhum kısmet tahakkuk edince de her gün yarım saat kadar telefon başında vakît geçirdiğini, sabahları bu telefon muhaveresinin intizariyle, öğleden sonra da hatırasiyle dalıp işlerini ihmal ettiğini, v.s. kendine mahsus ciddi, aynı zamanda tuhaf bir eda ile anlatmış:

— Allahtan siz bu devreyi geçirmişsiniz. Adam değiştirmeyi hiç sevmem, demişti. Zerrin de gülerek:

— Evet, cevabını vermişti.

Şu güzellliğine iytiraz etmemek eyi amma dikkat bile etmemek artık biraz müfrit bir şeydi ya... Bundan tabii de bir şey yoktu. Namuslu adamlar evli kadınlarla alâkadar olmazlar. Sabit bey de zaten dünyanın en dürüst adamı değilmi ya. Bunu nereden anladığını sormayınız. Böyle şeyler hiss edilir; işte bu kadar. Evli bir kadın... koca... kaynana... Hay kör şeytan hay, nereden de onu böyle dürtmüştü... Ne ise olan olmuştu. Şimdi bari şu işin içinden yüzünün akîyle çıksa, pek becerik-sizlik etmeseydi. Her hangi bir vazife için kendine güvenirdi. Fakat bu ayrı bir ihtısasa muhtaçtı. Zerrin o gece uykusunda bir kaç defa "Ya kısmet" deye sayıkladı.

* * *

İŞE başladıktan sonra yayaş yavaş kendine emniyeti artmağa başlamıştı. Henuz falso yapmamış, ihtara ma'ruz kalmamıştı. Bununla beraber her zaman titreyordu. Sabit beyin imla ve kavaitten başka bir düşüncesi olmadığı o kadar belli idi ki bu sahada yapacağı ufak bir kusur kendisini amansız bir surette mahkûm ettirmeğe kâfi gelecekti. Evvela az çok kendini toplamak, ma'lûmatını arttırmak için bir çare buldu: Sabit beyin yeni kitabı için yaptığı notlar darma dağınık bir halde idi. Bunları tasnif etmek suretiyle yardımı teklif etti ve bunları okumaktan büyük istifadeler etti. Gözünü, kulağını dört açmış, hiç bir noktayı kaçırmamağa azm etmişti. Sabit bek nazik, mültefit bir amirdi. Tabii işinin müsaade ettiği nispette. Bir gün Zerrin e sigara içip içmediğini sordu; ve ara sıra oyun bozanlık etmemek için verilen sigarayı redd etmediğini söyleyince geniş bir nefes alarak: "Kadınların çoğu cıgara derler de siz nasıl söyleyorsunuz deye merak ettim." dedi ve işine daldı.

Zerrin aklı başında, terbiyeli bir kızdı. Fakat ne de olsa kadın değilmi, kendisine karşı gösterilen lakaydiden biraz sıkılır gibi olmuştu. Sabit beyden tamamiyle erkek muamelesi görüyor, kendisinin kadın olduğunu vakît vakît tamamiyle unuttuğuna şüphesi kalmayordu. Bir sabah yazıhaneye giderken köprüde ada vapurundan çıkan bir çiçekçiye raslayıp bir demet yasemin aldı, ve masasının üstünde braktı. Altın saçlarını örten şapkasını yazı makinasının kapağının açılması kadar basit bir hareket gibi sükûnetle seyr eden amiri iki gün bu çiçekleri görmedi, kokularını olsun duymadı. Üçüncü gün de hademenin ortalığı temiz tutmadığından, masanın üstünde çör çöp braktığından bahisle elinin tersiyle şöylece çiçekleri sepete süpürüverdi. Zerrin oldukça sinirleniyordu. Bir sabah mahsus iş başına geç geldi ve iytizar ederek bilvesile: "Bir camekânda en fevkalade bir şapka gördüm, girip almadan edemedim." gibi garip bir ma'zeret de vererek dikkatini yüzüne değilse bari şapkasına olsun çekmeğe teşebbüs etti. Sabit bey hiç tavrını bozmadan işaret etti:

— Hanım kızım "fevkalade" dedikten sonra artık esasen mubalağa var, buna bir de "en" takmak fazladır, yanlıştır. Hazır şunu da bir yere kayd ediniz.

Zerrin az kalsın avazı çıktığı kadar bağıracaktı. Artık bu kadarı da fazla idi doğrusu. Derken Sabit bey o akşam vereceği bir konferans hakkında notlarını imla etmeye başlayınca onun sesini dinleyerek her şeyi unuttu. O söylerken Zerrin düşünüyordu.

Nihayet karar verdi. Şu adamın za'fından istifade edecek, gözüne girecekti.

Onu öyle bir hale getirecekti ki artık kendisi yanında bulunmazsa dünyalar yıkılacak zann etsin. Kadınla alâkası yoktu, yalnız işten anlardı, değilmi... İşte Zerrin öyle bir iş kadını olacaktı ki.. Zaten bu adamcağız kadın değil kâtip aramıştı. Hakçasını söylemeli ya.. Tuhaf değilmi kendisi de hep böyle namuslu ve hürmetkâr bir amir aramıştı da şimdi bulunca nedense böyle nankörlük ediyordu. İlk günü kendisine hizmetinden memnun kalacağını va'd ettiği aklına geldi. "Zerrin, hanım kızım, vazifeni bil, sözünü tut. Amirinin gözüne gir bakalım." deye söylendi.

Bir gün Zerrin, Sabit beye şöyle bir teklifte bulundu:

— Gündelik gazetelerin birinde her gün bir mektup neşr etsek. Haniya bâzı resimli bilmeceler vardır, altında da "Bu resmin neresi yanlış" deye soran bir cümle. İşte biz de öyle bir mektup yazsak. Bu mektubun neresi yanlış. Her gün bir gün evelki mektubun bir de tashih edilmiş suretini veririz.

— Kim uğraşacak, canım.

— Ben uğraşırım. Zaten o kadar kolay bir şey ki. Sizin şöhretinizi haiz birisinin böyle bir teklifini hangi gazete minnetle karşılamaz? Bana bırakınız. Hem eyice pazarlık da ederim. Fazla mal göz çıkarmaz ya.

— Siz bilirsiniz. Teşekkür ederim.

İlk müracaat ettiği gazete idarehanesinde gördüğü hüsnü-kabul Zerrin i şaşırttı. Eh, oldukça bir muvaffakîyet bekleyordu amma bu kadarını tahmin etmemişti.

Bir kaç hafta sonra şu mektupları iki muhayyel şahs arasında muntazam bir muhabereye kalb etmek için Sabit beyden müsaade istedi, ve aldı.

Artık gazetelerden, mecmualardan talepler geliyor, Sabit beyin yazıları müzayedeye konuluyordu. Bir gün Zerrin yeni bir fikir de buldu:

— Haftada bir gece Radyo ile bir ders neşr etsek.

— Hanım kızım ben iş güç sahibi bir adamım, öyle ötekini berikini eğlendirmek...

— Tenvir, irşad etmek, Efendim. Hem ben görüştüm. Oldukça yüksek şerait de tespit ettim. Mukavelename hazır. Ancak imzalayacaksınız.

— Eh, bari zahmetiniz boşa gitmesin. Nasıl efendim, memnun oldunuzmu.

Bu radyo konferansları pek büyük muvaffakîyet kazandı. Zerrin bile gündüz kendisi hazırlamış olmakla her kelimesini bildiği bu dersleri radyoda bir daha dinlemekten lezzet alıyordu. Bu, Sabit beyin sesinde de bir şey vardı, canım. Ne de tatlı anlatıyordu.

* * *

ZERRİN artık bu işin ehli olmuştu. Bütün muamelatı eline almış, liyakatini Sabit beye teslim ettirmişti. Genç kızın yüzünden varidatının hadden aşırı arttığını takdir eden Sabit bey iki defa aylığını arttırmış, kendince pek mühim hususatta onun da fikrine müracaat etmişti. Pek fazla işe dalıp da yemeğe çıkmağı unuttuğu zamanlar Zerrin ona sandviçler getirtmeği, kahve ısmarlamağı düşünür, mali sene başında kazanç vergisi beyannamesini hatırlatır, ta'birlerle didişir, ziyaretçilerini kabul eder, telefonla istiyzahlara cevap verir; velhasıl her şeyi başarırdı. Hattâ şu ma'hut galatlar lugatçesi de bitmek üzere idi. Eh artık bu adam bu kızcağızsız edemeyecekti.

* * *

BİR sabah Sabit bey sükûnetle söze başladı:

— Zerrin hanım, hanım kızım, artık ayrılıyoruz.

Zerrin in başı döndü, boğazı kısıldı, bir şey söyleyemedi.

O devam ediyordu:

— Son derece müteessifim. Size tabbii dolgunca bir tazminat vereceğim. Fakat maalesef bu böyle.

— Sebebini sorabilirmiyim.

— Rica ederim, ısrar etmeyiniz. Benim için elîm bir mecburiyet olduğuna inanınız. Şurada bir müsvedde

var. Lutfen son bir hizmet olmak üzere şunu bana makinaya alıveriniz.

Zerrin uzanan kâğıdı aldı. Yüzünün girdiğini hiss ettiği hali belli etmemek için bu bahaneden istifade ederek hemen kendi masasına koştu ve makinaya bir kâğıt geçirdi. Bu heyecanla mektup yazmanın imkânı yoktu. Gelişi güzel makinaya vurarak öfkesini, belki de kederini yenmek isteyordu. Yazmağa başladı:

Muhterem Efendim,

Hayır ben sizin hanım kızınız değilim., hiç de değilim. Eğer bana bir daha böyle hitab ederseniz alimallah avaz avaz bağırır, halkı başınıza toplarım. Hayır efendim ben sizin hanım kızınız da değilim, Şadi beyin refikası da değilim. *Ahhutruz : & Çorma) ù ş.* Allah bilir amma galiba siz benim yalanımı tuttunuz da beni başınızdan atıyorsunuz. Yalanın kabahati benimmi acaba. Siz erkekler kiminiz evli kadın istemezsiniz, kiminiz mutlak evli olsun deye ayak direrseniz. Hayatını kazanmak mecburiyetinde kalan kızlar ne yapsınlar. İşte ben de zamana ve hale uyayım dedim, dh 6-7-ğkq140 ldkqp. Pek muhterem, pek muktedir bf. &àOU DOİPhz sizin îktidarınızdan da pek o kadar emin değilim, karnı acıksa doyurmak için kâtibinin iykazına muhtaç olan şu alime bakın da insaf edin kuzum. gafro PtRZ&NCÇ)PRQ 97V&.R. Şu aciz kız hizmetinize gireli bakınız işleriniz ne kadar ilerledi. En fevkalade denmezmiş öyle mi efendim. Sanki benim pek umurum imiş gibi. Tasamın on beşi de imla ve kavait hataları olsun. Sizin hatırınız için nelere katlandım, ne sevgili yanlışlarımı tashih ettim. Ya işleriniz. Onları kim ilerletti sorarım size. Ya şu gazetedeki mektuplar. Ya Radyo. HGF8/.326"-ùtr Hanım kızım hayır efendim, ben sizin hanım kızınız değilim, hanım hiç bir şeyiniz değilim; anlayormusunuz Hanımınız olabilirdim, canıma minnetti, fakat sizde bunu görecek gözmü vardı. Artık onu da benmi size öğretecektim. HGùŞ3-è Hanım kızım öylemi... Hanım, Zerrin hanım, Zerrin Sabit hanım, Sabit, Sabitçiğim, Mükemmel kâtip, yardımcı. Eyi ya insanın karısı da yardımcısı değilmidir. Ben şimdi ne yapayım... H8762èş)ù:à/8 Zerrin Sabit, Sabit beyin refikası Zerrin hanımefendi. /)22VJ Sabitçiğim kâtip radyo lugat, yanlış tashih Sabitçiğim, canım, senin hanımın...

"Oniki Ay Demeti" nden :

Teşrini Sani

Bir hayatın ölümü arkasından ağlayan
Ruhsuz bir varlık gibi geldi yine sonbahar;
Derin nefeslerinde bir hıçkırık sesi var.

Uzak kalan maziyi istikbale bağlayan
Hatıraların izi olan sarı yapraklar
Uçmak isterler düne eserken bir sert rüzgâr.

Bulutlar gök yüzünün saf mavi gözlerine
Keder ve hulya dolu sıkıntılı bir perde;
Bu sıkıntının aksi dolaşıyor her yerde.

Her şey bir sis içinde çekiliyor derine.

VAHDET GÜLTEKİN

Bu aralık telefon acı acı öttü. Zerrin kalkıp dinleyerek Sabit beye geldi ve anlattı:

— Yeni açılan bir oyuncakçı mağazası ilanlarında "Oyuncaklarımızın çeşitleri gelmiştir" mi yoksa " Çok çeşit oyuncak getirdik„ demekmi daha doğru olacağını soruyor.

— İkisi de oldukça yanlış. Şimdi çeşit deyince....

Zerrin dinlemeyor, onun böyle bir zamanda bu kadar sakin oluşuna köpürüyordu.

Tekrar telefona döndü. Anlatmağa başladı. Fakat dinlemediği için eyi belleyememişti, dili dolaşıyor, zihni karışıyordu. Birden: "Ne haliniz varsa görünüz. Sanki benim de pek umurum imiş. Yanlış olsa ne olurmuş." deyerek ahizeyi yerine hızla taktı. Tam o anda arkasından Sabit beyin sesini işitti. Bu "Zerrin hanım" deyişte telefon muhaveresinden mütevellit hiddet yerine büsbütün başka bir ma'na vardı. O telefon ederken öteki mektup bitti ise imzalamak için şöyle makinenin üstündeki kâğıda göz gezdirmiş, gayriihtiyari okumuştu.Zerrin bunu bir bakışta anladı ve yüreğine indi. Ne deyebilir, nasıl iytizar edebilirdi. Ah hani şu masallardaki gibi yer açılsa da onu içine alıverseydi. Mektubu elinden almak için birden kendini Sabit beyin kollarının arasına attı. Fakat Sabit Bey:

— Ah yaramaz seni. Bak şu çocukluğunla ikimizi de nasıl bedbaht edecektin, dedi, Kâtibimden ayrılmamın sebebini sormuştun. İşte yavrum: Dinle benim bir tanecik, altın saçlı kamelya tenli güzelim.

Ben bu yaşa kadar işiyle meşğul olmuş namuslu bir adamım. Şimdi durup dururken başka birinin haremine göz dikmeği, hattâ kendime fevkalade hakim olup hissimi kendisinden saklamağa muvaffak olsam dahi, yine kir kabahat telakkî ettiğim ve sana günden güne daha bağlandığımı hiss ettiğim için... Yok, kuzum, o mektubu elimden almağa çalışma. Ömrümde okuduğum mektupların en mükemmelini dünyada sana iade etmem. Dünyada en ziyade kalbime söyleyen bu mektubu, pek çok fazla sevdiğim kadının, nişanlımın mektubunu... Yağma yok...

Zerrin, onun bir hatasını tutmaktan doğan bir sevinçle :

— Nişanlım "en ziyade", "pek çok fazla" denmez, yanlıştır. Bir yere bayd ediveriniz.

KNUT HAMSUN

Yazan: SALİH ZEKİ

NORVEÇLİ Pederson isminde bir terzinin oğlu olan Hamsun bugünün yaşayan beynelmilel büyük edîplerinden birisidir. 1930 senesinde Nobel mükâfatını kazanan bu büyük adamın 73 senelik hayatı numune olacak ve ibret alınacak vakayi'le doludur. Gayesine irişebilmek için hayatın her türlü acılıklarına katlanan ve başını her taşa vuran Hamsun bugün artık muradına ermiş ve dünyaya eserlerini vermiş, hayatının sükûn ve saadeti içinde yaşamakta olan bahtiyarlardandır. Gençliği 17 yaşına kadar iç Norveç in geniş ve yeşil vadileri ortasında tatlı çağıltılarla akan Glima nehri üzerinde sık ağaçlı bir kilise bahçesinde ve bu kilisenin rahibi bulunan dayısının yanında geçmiştir.

Amelelik, çıraklık, kunduracılık, muallimlik, me'murluk, taş kırıcılık, odun yarıcılık, balıkçılık, Amerika tramvaylarında biletçilik, kondüktörlük, kayıkçılık, daha sonra Kristiyanya ya giden bir kumpanyada oyunculuk gibi küçük büyük birçok yerlerde çalışarak hayatını kazanmış ve bu yoksulluk içinde sönmez bir ateşle hedefine doğru yürüyerek eserlerini yazmıştır. Onsekiz yaşında yazı yazmaya başlamış, *Muammalı kadın*, *Tekrar görünüş* gibi aşk şiirleri ve küçük hikâyeler neşr etmiştir. Fakat asıl şöhret ve kîymetini yapan, 1888 senesinde bir kısmını yazdığı *Açlık* ismindeki eseridir. Bu eserin küçük bir efsanesi var ki zikr etmeden geçemeyeceğim.

Hamsun bu eseri aç ve perişan bir halde parasız pulsuz sığındığı bir tavan arasında yazıyor ve hikâyenin ilk kısmını *Politika* gazetesinin edebi müdürü bulunan Edvard Brand a götürüyor. Elbisesi kirli ve fersude, sarı ve titrek yüzü zaruretin izlerini taşımakta olan meçhul Norveçliye müdür, bu yazıyı bir gazete için küçük ve bir mecmua için büyük bularak iade etmek isteyor. Fakat bir kere daha gözleri onun gözlerine ilişiyor. Ve tekrar okuyacağını söyleyor. Edvard yemekten sonra bu hikâyeyi bir kere daha gözden geçiriyor. Hikâye aç bir muharriri tasvir etmekte.... Bu muharrir bir tavan arasında oturuyor, fakat kira borcundan dolayı oradan da atılacak.... Tam o esnada kendisine 10 kuron avans gönderildiğini görünce fevkalade seviniyor... Bu mevzu'dan müteessir olan Edvard bu meçhul muharririn adresine 10 kuron gönderiyor ve hikâyeyi çok dahiyane buluyor. Müteakîben, yâni 1890 da Norveç lisanında Açlık romanının tamamı çıkıyor. Derhal Almancaya tercüme ediliyor. Şimdi türkçeden başka her lisana tercüme edilmiş bulunan bu eserin Fransızca tercümesinin başında büyük ve pek kîymetli Fransız edibi Oktav Mirbo nun bir mukaddimesi var ki aynen alıyorum :

"Size bugün orijinal ve kuvvetli bir şahsiyetten bahs etmek isteyorum. Edip, mütehassis fakat adı olmayan ruhların tetkîkîne şayeste, nev'i şahsına munhasır ve mevhibei-ilahiyeye nail bir adam. Adı Knut Hamsun.

Tabı' Alber Langlen bize bu Norveçlinin harikulade bir eserini tanıttı: AÇLIK.

Hakîkaten hiç bir tanınmış esere benzemeyen harikulade bir şey. Bu serlevhanın içtimai bir ihtilal, kuvvetli telkînler, hırslar gizleyen bir kitap olduğunu tahayyül etmeyin. Hayır, AÇLIK; aç olan bir genç adamın hikâyesidir. İşte bu. Yimeden günler geçiren fakat şikâyet etmeyen, kin taşımayan gencin hikâyesi....

AÇLIK da başka ne bir vak'a, ne bir facia, ne bir dram var. Halbuki bu acı mevzu'da uzun yeknesaklık arasında hissiyatın değişikliği, vak'aların yenileşmesi, sokakta rasgelişler, gece peyizajları, akıl ve hayale gelmeyen gayet tuhaf siymaların resmi-geçidi bu kitabı nev'i şahsında yegâne ve birinci sınıf bir ihtiras eseri yapıyor. Muhakkak kendi tercümei-hali...

Şurada gözlerimin önünde Knut Hamsun un fotografisi duruyor. Geniş omuzlu, kuvvetli, çevik a'zalı bir adam. Sert saçlarının altında alnı geniş ve yuvarlak, bakışı garip, kalın kaşlarının altında gizlenmiş gözleri bize müstesna manzaralar görmüş olduğu, harikulade vak'alarla karşılaşmış bulunduğu hissini veriyor. Orada bu derbederin uzak bir şeye, tabiata gemici bakışları gibi süzülen nazarlarında bir memleket hasreti var. Bıyıklar kalkık fakat kenarları yenmiş gibi kısa, şefkati ifşa eden bir çift duduk.

Siyma: metîn, halîm, kuvvetli, sebatkâr, girişken ve örtülü, magrur ve mükedder. Yanaklarının ötesinde berisinde çizgiler, burnunun kenarları hatlarla muhat; işte çektiği ıztırap işaretleri...

İnsanı müteesir ve fikrini uzun müddet işgal eden bir çehre... Knut Hamsun oluz dört yaşındadır. Fakat zann ederim ki hiç bir hayat onunki kadar sergüzeştle dolu değildir. Genç yaşında betbahtlık deryasında ıpıslak oldu.

Yirmiiki yaşında iken açlık ve sefalet onu Norveç-

ten kaçırdı. Her dakîka kendisini ezen şeamete karşı inanılmaz bir cesaretle didişmekten ve çalışmakla bir lokma ekmek kazanmaktan ümidini kesmedi. Bir gün morina avlamaya giden kayıklardan birisine atladı. Bir sene evvel Revüblanş da hayatını kendisi hikâye etti. Bu kısa fakat heyecanlı sahifeleri tamamiyle okumalı, o satırlarda Irlanda balıkçılarında görülmeyen daha insani, daha hayati bir şive bulacaksınız.

Sisler içerisinde birdenbire büyük vapurların gözükmesi, gece vakti onların hiss ettirdikleri tahayyülat Hamsun tarafından büyük bir kudret, bir korku, ve azametli bir ifade ile anlatılıyor ki bunları Piyer Loti de bulamazsınız. Üç sene böyle bir yaşayıştan sonra Hamsun Amerikaya gidiyor. On parasız, istinatsız, kimseyi tanımaksızın amele oluyor. Ve ancak hayatını kazanıyor, fakat ıztırap çekmeyor. Çünkü onda harikulade bir eziyet çekmemek kuvveti hasıl olmuştur. Bu esnada Norvece dönmeyi arzulayor. Fakat ne yapmalı? İktısad etmemiş, bir yere on para koymamış, seyahat ücretine verecek parası yok, bununla beraber yurduna dönmek için yalvarmaya da gururu mani'. Hem bunu hiç düşünmeyor bile... Nihayet bir yataklı vagon şirketine kondüktör olarak giriyor.

Knut Hamsun

Yemek içmek kumpanyaya ait, oldukça da para alıyor. Dört sene zarfında memleketine dönecek ve orada edebiyatla meşgul olacak kadar para biriktiriyor. Memleketine geldikten sonra bilmem niçin yine hicrete mecbur oluyor ve Paris e iltica ediyor. Burada yalnız, fakir, kimse tarafından tanınmadan ve bilinmeden zamanının en güzel eserlerini yazmaya çalışıyor.

Hamsun bundan sonra birçok yerler gezdi, birçok şeyler sezdi, ve birçok kiymetli romanlar yazdı. Kafkas diyarlarını dolaştı, oranın tahayyül ve tahassüslerini yaşattı, Türkiyeye geldi. En hissi aşk romanı olan Viktorya yı yazdı. Pan ismindeki şaheseriyle tabiatın güzelliklerini canlandırdı. Ve nihayet Toprağın Mahsulleri adlı romaniyle Nobel mükâfatını aldı. Bütün eserleri kırktan fazladır. Fakat şarkıan aldığı ilhamla Viktorya da aşkın bütün inceliklerini ve acılıklarını göstermiştir. Bu eserin aşkı ta'rif eden bir sahifesi şöyledir:

AŞK

YUHAN şehre döndü. Günler, seneler, uzun sa'y, hulya ve iş dolu zaman geçti. İstîkbalini te'min etmişti. Acem sultanı olan Yuda nın kızı Ester hakkında bir şiir yazmıştı. Tab' edildi. Para aldı. Rahip Vend tarafından hikâye edilen Aşk Dehlizi ismindeki şi'ri onu meşhur etti. Evet, aşk ne idi?

Evet aşk ne idi? Güllere eğilip fısıldayan bir rüzgâr... Oh hayır, kanlarda dolaşan bir parıltı... Aşk ihtiyarların bile kalbini çarptıran sıcak ve şeytani bir musikî... O geceleyin açılan margerit gibidir, o bir nefesle kapanan, bir dokunuşla ölen şakayiktir. Aşk budur.

Sizi mahv eder. Tekrar mahv etmek için yükseltir. Bugün beni canlandırır, yarın seni. Öbür gece kir başkasını. Hercailiği böyledir; fakat durabilir de... Kırılmaz bir mühür gibidir. Son nefeslere kadar daimi bir alev gibi yakar; o layemuttur. O halde aşk nasıl bir şeydir? Oh aşk göğü yıldızlı, yeri kokulu bir yaz gecesidir. Öyleyse niçin gençler gizli dağ yollarında geziyorlar? Niçin ayaklarının ucuna basarak yürüyorlar? İhtiyarlar odalarında gezinirler.

Ah aşk insanın kalbini niçin zengin ve küstah, esrarengiz ve korkunç mantar bahçesine çevirir? Aşk papazın kapalı bahçelere süzülüp gözünü, uyuyan kadınların pencerelerine yapıştırmasına sebep değilmi? Rahibeleri çıldırtmazmı? Prenslerin akıllarını oynatmazmı? Kendine abes kelimeler söylerken, gülerken ve dilini çıkarırken saçlariyle toprakları, tozları süpürmek için kralların kafasını yere kadar eğdirir. Aşk budur... Hayır, hayır, başka türlüdür. Dünyada hiç bir şeye benzemez...

O, dünyaya bir ilk bahar gecesi geldi. Bir gencin gözleri iki güzel gözlü gördüğü zaman onlara baktı; onları kendi gözlerinde durdurdu. Bir ağız öptü ve bu, kalbinde çarpan iki zıya huzmesi, bir güneşin bir yıldıza doğru kıvılcımlanması oldu.

İki kol arasına düştü ve bundan sonra bütün dünyada ne bir şey gördü, ne bir şey duydu...

Aşk Allahın ilk sözü, ilk fikridir. (Nur olsun) dediği zaman aşk doğdu. Ve bütün yarattıkları çok a'lâ oldu. Ve hiç bir şeyi değiştirmek istemedi. Ve aşk dünyanın mebdei oldu, dünyanın hakimi oldu. Fakat bütün yolları çiçeklerle ve kanlarla doludur.

VEREMİN SİRAYETİ

Çocuklarımızı ve Kendimizi Verem afetinden nasıl koruyabiliriz.

Yazan: M. REMZİ TURAN

ŞEHİRLERDE *ince hastalık*, köylerde *viran* tesmiye edilen verem beşeriyeti binlerce seneden beri kemirmektedir. Eski Mısır a ait ve binlerce sene evvel ihzar edilen mumyalarda verem asarı görülüyor. Yunan ulemasından Hipokrat bu hastalıktan acı bir lisanla bahs etmiştir. Lakin maalesef yakın zamana kadar hastalığın mahiyeti bile meçhuldü. Verem hastalığına ait ilmi tetebbu'lar *Robert Koh* namındaki Alman doktorunun 1882 de verem mikrobunu keşf etmesiyle başlar. Verem hakkında ilmi tetebbu'lar fazla ise de kat'i tedavisi bulunmamıştır. Bununla beraber sirayet ve hastalığa yakalanmak sebepleri tamamiyle anlaşılmış bulunuyor.

Önceden şunu kayd edelim ki bir kimseye verem mikrobunun geçmesi o kimsede derhal verem hastalığının başlayacağını ifade etmez. Bâzılarına verem mikrobu geçer, fakat ölünceye kadar onlarda hastalığın asarı görünmez ve böyle kimselere veremli denemez.

Verem mikroplarını almış olan kimsenin verem hastalığına yakalanması için vereme kabiliyetli bulunması veya bilahare öyle bir hal alması lazımdır. Eğer bir kimse vereme kabiliyetli bulunduğu zaman verem mikroplarını alırsa derhal vereme tutulur; vereme kabiliyetli değilse, hastalığı inkişaf ettirmek için mikroplar bir fırsata, yâni o kimsenin vereme kabiliyetli bir hal almasına intizar ederler. Şu hale nazaran veremden korunmak için hem veremin nasıl sirayet ettiğini, hem de vereme kabiliyetin ne demek olduğunu ve neden ileri geldiğini bilmek lazımdır.

İlk nazarda vereme müsteit olmayan bir bünyeye verem mikroplarının girmesi korkulacak bir şey değildir zann edilir. Lakin verem sirayet ettiği vakitte vereme müsteit olmayan bir kimsenin bile, bâzı ahval tahtında vereme karşı kabiliyet kazanarak daha sonra verem hastalığına tutuldakları şüphesizdir. Binaenaleyh veremin sirayetinden herkesin kaçınması lazımdır.

***

BÂZI büyük doktorlara göre verem *irsi* değildir. Yâni veremli anadan henüz doğmayan çocuğa hastalık geçmez. Yalnız veremli ana babadan doğan çocuklar sıhhatlı ana babadan dünyaya gelen çocuklardan daha ziyade vereme müsteit olurlar. Şu halde ufak bir dikkatsizlik neticesinde veremli ana veya baba, hastalığını çocuğuna aşılayabilir.

Verem en ziyade onaltı yaşına kadar olan çocukluk devresinde sirayet eder. Hattâ bâzı büyük doktorlara göre erginlere verem kat'iyen sirayet etmez ve ergin yaşta verem olanların hepsi mikrobu çocukken almışlar, fakat ancak ilerlemiş bir yaşta istiydat kazandıktan sonra hastalık başlamıştır. Her ne de olsa veremin çocuklara sirayeti daha mühimdir. Biz de daha ziyade, veremin sirayetinde, çocuklarla alâkadar noktaları tetkîka çalışacağız.

Veremli çocukların yüzde 40-60 ı mikrobu veremli hayvanlardan almaktadırlar. Bilhassa ciğer ve-

reminden ma'da diğer veremlerin menşei umumiyetle sütlerinden istifade ettiğimiz hayvanlardır. Verem mikrobu süt veya sütten husule gelen peynir ve yağ gibi şeylerle sirayet ediyor. Süt dikkatli kaynatılmak suretiyle tehlikesiz bir hale konabilir. Lakin vitaminler keşf edileli beri sütün kaynatılması istenmeyor. Unutmayalım ki vereme yakalanmak tehlikesine ma'ruz kalmaktansa sütü vitaminsiz kullanmak daha eyidir. Çünkü vitamin ihtiyacı başka vasıtalarla da kolaylıkla tatmin edilebilir. Diğer bir mes'ele kalıyor: acaba hayvan tamamiyle sıhhatte ise sütü pişirmeden kullanmakta bir mahzur varmıdır? Eğer hayvan tamamiyle sıhhatte ise şüphesiz yoktur, bilakis daha faidelidir. Fakat son zamandaki tetkikler gösteriyor ki dikkatli muayene yapılmadıkça hiç bir hayvana veremden azade nazariyle bakamayız.

Verem hasta insanlardan da kolaylıkla sirayet eder. Aile ve evlat şefkatiyle evine giden bir babanın verem mikrobiyle dolu bir balgam parçasına basıp bu tehlikeli hastalığı kundurasiyle ailesine aşılaması gayet olagan bir şeydir. Çocuğun, oyuncaklariyle bir halı üzerinde oynamakta olduğunu farz edelim. Kundurasında veremli balgamı olan baba gelir, ve aynı halı üzerine basarak çocuğunu sevmeye başlar. O anda bilmez ki halının üzerinde en tehlikeli mikroplar kalmıştır. İşte çocuk bu mikropların arasında oynarken hiç şüphesiz bu mikroplardan mühim bir kısmı bünyesine girecektir. Böyle tehlikeli bir balgamın yiyip içeceğimize bulaşması her zaman hatıra gelebilir. Şu halde yiyeceğimizin ve içeceğimizin daima sıhhi bir surette temizlenmiş olmasına ehemmiyet vermeli ve çocuklarımızın temiz yerlerde oynamasını te'mine çalışmalıyız.

Balgam güneş altında uzun müddet kalmış ve kurumuşsa o kadar tehlikeli değildir. Fakat gölgeli ve rutubetli bir yerdeki balgam senelerce tehlikesini muhafaza eder.

***

FLÜGGE isminde bir alman doktoru veremin sirayetinde en mühim amil olan diğer bir şey keşf etmiştir. Bir veremli öksürür ve aksırırken etrafına balgam ve salya damlacıkları saçar. Bu damlacıkları yutanın veya teneffüs edenin vereme tutulması gayet tabiidir. Lakin veremli, öksürüp aksırmazsa veya böyle yaparken ağzını burnunu mendille kapayorsa fazla korkulacak bir şey yoktur. Her ne de olsa bilhassa çacuklarımızı böyle bir veremliye yaklaştırmaktan fevkalade içtinab etmeliyiz.

***

VEREM sirayeti sebeplerinin ana hatlarını görmüş bulunuyoruz. Şimdi, vereme kabiliyet ne demektir ve neden ileri gelir, bunu mutalea edelim:

Verem mikropları bir vucuda girince o uzviyetle mücadeleye başlarlar. Eğer bu mücadelede mikroplar mağlûp olursa bir köşeye sinerler ve faaliyete geçebilmek için vucudun zaif bir zamanını gözetlerler. Bilakis mikroplar daha kuvvetli ise uzviyeti mağlûb ederek hastalığı vucuda getirirler. Aynı kuvvetteki verem mikropları bir vucutta hastalığı başlatabilip diğerinde başlatamayabilir. Bu bünyelerin birisi sirayete karşı mukavim, yâni vereme kabiliyetsiz, diğeri ise kabiliyetli olur. Şu halde kabiliyet mes'elesi nisbidir. Yâni vereme karşı herkes kabiliyetlidir, fakat kabiliyetler derece derecedir. Verem sirayeti kuvvetinin mikropların adediyle mütenasip olduğunu kayd edersek, lazım olduğu kadar fazla mikrop aldığı takdirde vucut ne kadar mukavim olursa olsun verem hastalığına yakalanır, demektir. Esasen ergin yaşta vereme yakalanma sebeplerinden biri de çocukken alınmış verem mikropları üzerine sonraları alınan ikinci veya üçüncü verem mikroplarının inzimam etmesi, bu suretle vucuttaki mikropların adet iytibariyle çoğalıp vucuda galip gelmesi olarak gösterilmektedir. Binaenaleyh bir kimse ne kadar kuvvetli olursa olsun verem mikroplarından sakınmalıdır.

Vereme kabiliyetin ne demek olduğunu da anlamış bulunuyoruz. Acaba ne gibi ahval vereme karşı kabiliyeti fazlalaştırır? Şüphesiz, vucudu kuvvetten düşüren her hangi bir sebep vereme karşı kabiliyeti artırır. *Güneşsizlik, uykusuzluk, içki, gıdasızlık* v.s. veremin mihmannevaz dostlarıdır. Bu sebepler vereme kabiliyeti artırdığı gibi bir çok hastalıkların da menşei olabilirler.

Seyahat Edebiyatı

Bugünkü Almanyadan İntıba'lar

Frankfort:

İLK yenilik sevincini Frankfort un açık sarı ve çok rahat tramvaylarında duyarsınız. Kaiserplatz (Kayser Meydanı)dan ayrılır ayrılmaz Göteplatz (Göte Meydanı) a düşersiniz. *Göte*, bu büyük şair, ne kadar bahtiyar imiş ki Alman milletine mensup bulunmuş. Bu sayede Almanyanın her şehrinde, Bismark dan, Şiller den, Birinci Giyom dan aşağı kalmamak üzere, namı meydanlara, meşhur yerlere veriliyor, bronzdan, mermerden heykeli seyr ediliyor. Almanlar büyük adamlarının şanını yükseltmek ve abideleştirmek hususunda bütün milletlerin ustası sayılırlar. Ne Şekspir in İngilterede, ne Molyer in Fransada-Göte nin Almanyada olduğu kadar heykeli yapılmış, abidesi dikilmiştir. (Hele bizleri düşünecek olursak, heyhat!.. Bugünkü Türkiyeyi yaratan neslin ruhuna vatansevenlik hissini aşılayan büyük Kemalimizin bile henuz bir küçük heykelini dikmiş değiliz.) Almanlar en küçük tarihi şahsiyetlerini abideleştirmekten usanmamışlardır. Efsanelerine karışan cüce *Perkeo* nun bile heykeli dikilmiştir, fakat bir şehir meydanında değil, Haydelberg bira mahzenlerinde.

***

— Postahaneyi gösterirmisiniz?

— Postahanemi? İşte karşınızda...

Ya... Şu *Gök süpüren* kale, şu taştan Babil kulesi, şu binbir gece sarayı postahanemidir? Almanların her yerde *Kolossal* görünmeye çalıştığı burada da belli. Ben dış heybetine bakarak onu Efez ma'bedi gibi bir şey sanmıştım. Her ne hal ise. Bir kere de içine girelim. Girer girmez başımızdan soğuk duş yer gibi bir te'sir altında kalıyoruz: koca *Postampt* ın divanhanesi hiç *kolossal* değil. Tavanı alçak, gişeleri dar, umumi manzara ağır, kaba, karanlık. Almanların bir seciyesi harici manzara ile te'sir yapmaya, koltuk kabartmaya meyyal olmaktır. Millet umumi hayatında bu seciyeyi gösterdiği gibi şahslar dahi hususi hayatlarında aynı ruhi rejime tabi'dirler. Bunda bir milli *izzeti-nefs* mes'elesi var ki münakaşa caiz değil.

Mein nehri sahillerinde... (Karşıda görünen bina Frankfort katedral kilisesidir.)

Fakat şu hale ne dersiniz: şimdiye kadar tek bir Alman kadınını, elinde ayna, yakalamak mümkün olmamıştır. Güzelliklerine iytimatları

Bir Talebe gazinosu.

Bir Talebe mutalea salonu.

bu derece kuvvetlimi ki ara sıra olsun tahkîkîne luzum görmeyorlar ?

Hayır... Fakat umumiyetle Alman kadınları işvebaz değildir. Oldukları gibi görünmek isterler. Sokaklarda rasgeleceğiniz hanımların yüzlerine, gözlerine, dudaklarına istediğiniz kadar dikkatli bakınız, onlarda düzgün namına hiç bir şeye rasgelmezsiniz.

Bundan alınacak ders : Almanyada güzellik müessesesi açmak isteyen varsa bu hevesinden vazgeçsin...

*
* *

Haydelberg :

Haydelberg Alman nasyonalizminin merkezidir : Alman kartalının yuvası.

Haydelberg in ancak 3000 nufusu var denilebilir : yâni içinde uyuttuğu Darülfünun talebeleri kadar. Alman talebelerinin *Nekkar* nehri üzerinde tertib etlikleri bayramları görmelisiniz. Sayısız kayıklarına binerek su boyunca ne şarkılar söyeyorlar! şehir sokaklarındaki gürültülü patırtılı gezintilerini seyr etmelisiniz. Almanya gençliği dillere düşmediğinden fazla çılgın ve neş'elidir.

Şu nokta da pek meraklı bir alâkaya layık ; Almanyada taze ve istikbal denecek ne varsa asırlardan beri hep şu tarihin yükü altında iki büklüm olmuş köhnece şehirde birbirine randevu vermiş gibi görünüyor. Alman ruhu ancak *kontrasttan* yapılmıştır.

*
* *

— İşte Darülfünun da şurası.

— Neresi? Ben Darülfünun denecek bir şey görmeyorum.

(Devamı 79 uncu sahifede)

Haydelberg şatosu : Almanyanın ELHAMRA sı.

ALPHONSE DAUDET den *Tercüme eden: SADİ HAMDİ*

LÜBERON da hayvanları gözettiğim zaman, haftalarca kimseyi görmeden, köpeğim Labri ve koyunlarımla, mer'ada, yalnız kaldım. Arasıra, ya Mondölür ün keşişi doktorluğa ait otlar aramak için geçerdi, ve yahut Piemon un siyah yüzlü birkaç kömürcüsünü görürdüm; fakat, bunlar, şehirlerde ve köylerde söylenen şeylerle meşgul olmaz, konuşmak zevkîni kayb etmiş, saf, sessiz, yalnızlığı ve tenhalığı arar insanlardı. Bundan başka her onbeş günde bir defa yolun üzerinde onbeş günlük yiyeceğimi getiren çiftliğin katırının çıngırak seslerini işitir ve bâzan da çiftlik uşağının keyifli yüzünü yahut ihtiyar Norat teyzenin ağarmış takkesini seyr ederdim. Hakîkaten çok bahtiyardım.

Aşağıda, bana, memleketin havadislerini nakl etmişlerdi: vaftizleri, izdivaçları... Fakat beni, hepsinden çok efendilerimin kızı matmazel Stefanet in sürdüğü hayat alâkadar etmişti. Bu güzel kız, toparlak hesapla, oradan on fersah kadar uzakta idi. Ovada çok şey öğrenememiştim, fakat, onun gece eğlencelerine, bayramlara çok gidip gitmediğini, ve kendisine daima yeni perestiş kurbanı gelip gelmediğini haber alıyordum; bütün bunların benim neyime yarayacağı, bana, dağın zavallı çobanına sorulsaydı, yirmi yaşında olduğumu ve Stefanet in, hayatımda gördüklerimin en güzeli olduğunu söyleyecektim.

BİR pazar günü yine onbeş günlük erzakımı bekleyordum, vakît çok geç olduğu halde hâlâ gelmemişti. Sabahleyin kendi kendime «buna sebep büyük dinî ayin olsa gerek» demiştim. Sonra öğleye doğru fırtına kopmuştu, ben de bu fena zamanda katırın yola çıkamayacağını düşünmüştüm. Nihayet, saat üçte sema yıkanmış, dağlar, ıslaklığın üzerine yayılan güneşle parlamıştı. Henüz suları sızan yaprakların arasından, taşan derenin gürültülerine karışan katırın çıngırak seslerini işittim. Bu sesler bir Paskalya gününün çalgı sesleri gibi şen ve ahenkli idi. Fakat, bu sefer katırı idare eden ne küçük çiftlik uşağı ne de ihtiyar Norat teyze idi. Bu kimdi, biliyormusunuz çocuklarım? Matmazel... Bizim matmazelin ta kendisi. Kamış sepetlerin arasına oturmuş, dağların havası ve dinen fırtınanın verdiği hafiflikle yüzü al al olmuştu.

Küçük çiftlik uşağı hasta imiş, Norat teyze de çocuklarının yanına istirahata gitmiş. Güzel Stefanet, katırından inerken, bütün bunları bana anlatıyor ve yolu kayb ettiği için geciktiğini söyleyordu. Kim bilir, o, çiçekli ve dantelli Pazar gününe mahsus parlak elbisesi ile, fundalıklar içinde yolunu ararken ne görülecek şeydi. Gözlerim ona bakmaktan yorulmayordu. Hakîkaten onun gibisini görmemiştim. Bâzan, kışın, sürünün ovaya indiği zaman, ben akşam yemeği için çiftliğe girdiğimde, o, daima süslü ve biraz mağrur, hizmetçilerle hiç konuşmaksızın salondan sür'atle geçerdi... Şimdi ise karşımda idi; bu yalnızlıkta insan nasıl sarhoş olmaz?,..

Stefanet yiyecekleri sepetten çıkarttıktan sonra tecessüsle etrafına bakınmağa başladı. Etekleri yelpazelenen güzel Pazar elbisesini biraz kaldırarak sürünün bulunduğu yere girdi, yattığım köşeyi görmek isteyordu. Hayvan yemliğinde otlar üzerinde bir koyun postu, dıvara asılmış kukuletalı kaputum, çoban sopası, çakmaklı tüfeğim... bütün bunlar onu eğlendiriyordu.

— Demek sen burada yatıyorsun ha! Zavallı çobanım? Yalnızlıktan kim bilir ne kadar sıkılırsın! Ne yapıyorsnn? Ne düşünüyorsun?

İçimden gelen bir hisle «Sizi, küçük hanımım» diyecektim, ve yalan söylemiş olmayacaktım; fakat o kadar şaşkın bir halde idim ki verecek bir tek cevap bulamadım. Zann ederim ki o da bunu anladı

ve şeytan kız mu'ziplikleriyle beni daha ziyade şaşırtarak eğlenmeğe başladı.

— Ya hanım dostun, çoban, ara sıra seni görmeğe geliyormu?... Bu da her halde ya altın yaldızlı keçi ve yahut dağların tepesinden başka yere koşmayan Esterel perisidir.

Halbuki, o, benimle böyle konuşurken, bu güzel haliyle Esterel perisinin kendisi idi. Tatlı gülüşü ve dağınık başı ile, çabucacık gitmesi, bir hayaletin ziyaretine benzeyordu.

—Allaha ısmarladık çoban.

Sakın [illegible], küçük hanımım.

Ve işte böylece boş sepetlerini alarak gitti.

Ateşi canlandırdım ve böylece yan yana kaldık.

Dinen dar yolun nihayetinde kayb olurken, *katırın* nalları altında yuvarlanan çakıl taşlarının birer birer kalbime *düstüğünü* zannettim. Ben onları uzun, çok uzun zaman işittim. Ve akşama kadar, bu güzel ru'yamı bozmak korkusu ile kıpırdamadan uykuda gibi kaldım.

Akşama doğru, vadilerin derinlikleri mavileşip de, hayvanların ahıra girmek için birbirlerine sokularak meleştikleri zaman, aşağıdan bana seslendiklerini işittim ve bakınca bizim matmazeli gördüm. Fakat, artık biraz evvelki gibi gülmeyordu, ıslaklıktan, soğuktan ve korkudan titreyordu. Aşağıda, fırtına yağmuru ile büyüyen dereyi sür'atle geçmek isterken boğulmak tehlikesi atlatmıştı. Ve bu fena vaziyette, gecenin bu vaktinde, çiftliğe dönmekten başka çare yoktu; bizim matmazel yolun nerelerden geçtiğini bilmeyordu, ben de sürüyü terk edemezdim. Geceyi dağ üzerinde geçirmek düşüncesi ona çok azap veriyordu, bilhassa ailesinin merak edeceklerini düşünüyordu. Ben onu te'mine çalışıyordum.

—Temmuzda geceler kısadır, matmazel.... çok üzülmeyin.

Korg unsuları ile ıslanan elbise ve ayaklarını kurutmak için hemen büyük bir ateş yaktım, sonra önüne süt ve peynir getirdim, fakat zavallı küçük ne ısınmak ve ne de yemek düşünüyordu. Gözlerinden dökülen iri yaş tanelerini gördükçe benin de ağlayacağım geliyordu.

Artık tamamen akşam olmuştu, dağların tepesinde güneş silikliğinden, gurup yerinde ziya buğusundan başka birşey kalmamıştı. Ben matmazelimizin içerde istirahat etmesini isteyordum. Taze otların üzerine yepyeni güzel bir deri serdim, ona eyi geceler temennisi ile kapının önünde oturmak için dışarı çıktım... Allah şahidimdir ki, hiç bir

(Devamı 78 inci sahifede)

İŞ ADAMLARI NASIL MUVAFFAK OLUR

1,000,000 Müşteriyi Daima Memnun Etmenin Yolu.

BU ay da size Mister Kortelyu yu takdim ederim. Mr. Kortelyu büyüklük iytibariyle Amerikanın ikinci fabrikası ve milyonlarca müşterisi olan New-York gaz kumanyasının umum müdürüdür, ve Amerikan tarihinde oldukça ehemmiyetli bir rol oynamış şöhret sahibi bir şahsiyettir.

İlk önceleri, musikîye istiydadı olduğunu zann ederek, konservatuvara girdi. Fakat o esnada vuku' bulan bir hadise hayatının bu safhasını nihayete erdirdi: O zamanki Cumhur reisi Arthur (Artür) Boston u ziyaret etmişti. Bütün şehir halkı onu istîkbale koşmuştu. O vakte kadar ömründe Cumhur reisi görmemiş olan Kortelyu merakını yenemeyerek, o da, bu en yüksek mevkî'li adamı seyr etmek sevdasına düştü. Halkın alkış tufanı ve çığlıkları arasında onü maiyeti ve hususi kâtibi ile görünce, bizim kahramanın beyninde yeni bir fikir peyda oldu ve arabaya binmekte olan kâtibe doğru koşarak:

— Mösyö Filip, Reisin kâtibi olmak pek hoş, pek fevkalade bir şey... Ah!... Ben de bir olabilseydim... deye haykırdı...

Yeni bir emel ve ümitle ortaya atılan genç musikîşinas, gayet kısa bir zamanda stenografi öğrendi, ve hemen New York Posta müfettişlerinden birinin kâtibi oldu. Bir kaç sene sonra terfian Vaşington a gönderildi. Artık işinde ehil ve mahir bir stenograf ve büro adamı olarak tanılıyordu.

Grover Cleveland Cumhur reisi olmuştu. Yeni bir hususi kâtibe ihtiyacı vardı. Kortelyu yu tavsiye ettiler, ve onun not tutarken hiç yanlış yapmadığını ve ne kadar çabuk imla edilirse edilsin, harfi harfine doğru yazdığını söylediler.

Kortelyu Cumhur reisinin huzuruna girer girmez, ilk sözleri şu olmuştu:

— Muhterem Cumhur reisi hazretleri, size hususi kâtip ta'yin edilmek şüphesiz ki benim için şereflerin şerefidir. Yalnız şurasını kayda cesaret edeyim ki, karşınızda ve maiyetinizde yanlış zehaplarla çalışmak istemem. Zira siz bir demokrat, bendeniz de Cumhuriyetçiyim. Huzurunuza da posta şefinin emriyle çıkmış bulunuyorum.

Esasında gayet eyi kalpli ve açık fikirli bir adam olan Cleveland, babacan bir tavırla:

— Oğlum, deye cevap vermişti, hangi fırkadan istersen ol. Eyi bir stenografmısın ona bakalım...

Ve böylelikle, Kortelyu, reisin stenografı oldu. Sonraları da riyaseti-cumhur umumi kâtibi seçildi. Roosevelt (Rozvelt) de onu bu vazifesinden ayırmadı. Bu mevkîin bir hususiyeti de kabinede yeri olması idi. Meclis İktisat ve Ticaret nezaretini ihdas edince, nazırlığına da Kortelyu yu geçirdi. Milli Cumhüriyetçiler komitesinin reisliğini kabul etmeyen bu enerjik, feragat sahibi adam Roosevelt in tekrar riyasete gelmesine çok çalıştı. Roosevelt de bilmukabele onu umum postalar ve Hazine nazırı yaptı ki Kortelyu, bu suretle Amerikan tarihinde, üç mevkîi birden idare eden yegâne şahsiyet olarak yükseldi.

İŞTE hayatını bu kadar kısa bir surette hulâsa ettiğimiz adam *az söz, çok iş* düsturunun mükemmel bir misalidir; halkla kumpanya arasındaki düşmanlığı müşterilerin nabzına göre şerbet vererek izale eden büyük adamla gayet mütevazı' ve bir çoklarınca şanı ile mütenasip görülmeyecek derecede basit döşeli yazıhanesinde karşılıklı otürmuş konuşuyorduk.

— Müşteriye yapılacak yegâne şey, onun psikolojisini anlamaktır... deye başladı. Mesela bir müesseseye gidersiniz. Bir de bakarsınız ki kapıcısından tutunuz da ta.. muamelat müdürüne kadar hepsinde bir kibir, bir azamet, ki maazallah... Bittabi' bir müşteri olmak sıfatiyle: «Aman, deye düşünürsünüz, me'murları böyle olunca, müdürleri kim bilir nasıldır.»

Müşterinin bu suretle bir muhakeme ve mantık silsilesi kurması haksız değildir, tabiatı beşeriye iycabıdır. İnsanız, aynı topraktanız. Binaenaleyh ayrı gayrı düşünemeyiz. Farz ediniz ki bir çift eldivene ihtiyacım var, bir dükkâna girdim. Bana bakan tezgâhtar bey, modayı benden daha eyi bildiğini zann ediyor. Diyorum ki, sizde siyah eldiven bulunurmu? O, açık sarı eldivenlerin bana daha eyi gideceğine, yakışacağına kani'dir. Tavırları bilgeçtir. Benim nuhu-nebiden kaldığımı, modadan anlamadığımı, ve düpedüz bir ahmak olduğumu ihsas ediyor. Bittabi' biz de kör cahil değiliz a. Anlayanız, mektep medrese görmüşüz.. Netice: adama, dolayısiyle, şeflerine kırılıyor ve eldiven almadan çıkıyorum. Onlar ne kazanıyor? Hiç. Hem bir müşteri kayb etmiş, hem de aleyhlerinde işleyen bir propaganda vasıtası yaratmış oluyorlar...

Ben sordum:

— Peki, bu gibi mahzurları bertaraf etmek için ne yapmak lazımdır?

— Me'murlara, kumpanyanın isim ve şöhretinin ancak müşterilere karşı alacakları vaziyete bağlı olduğunu öğretmeli, kendilerinin öz nam ve hesaplarına değil, onları kullanan müessesenin umumi menfıatına çalıştıklarını, ve binaenaleyh büyük bir mes'uliyet altında bulunduklarını anlamalarını te'min etmeli; ve nihayet onları daima mütebessim, nazik, terbiyeli birer kimse olarak yetiştirmelidir. Yine eldiven hikâyesine geliyorum. Eğer sarı eldivenler müreccahsa, bunu müşteriye gayet münasip bir lisanla anlatmalı; son moda olduğundan ve en fazla beğenildiğinden, emniyet verici bir tavırla, daima nezaket ve kandırıcı bir tebessümle bahs etmeli. Ve, asla, bizzat kendimiz kullanıyoruz deye, bu eldivenlerin eyi olduğunu söylememeli, hele müşteriye, sen anlamazsın, aptalsın zehabını verdirmemeli!

Mr. Kortelyu, kumpanyanın başına geçince mühim bir mes'ele ile, seleflerinin yarattığı nefret ve düşmanlık havasını dağıtmak mes'elesiyle karşılaştı. Etrafındakilere: «Müşterilerimzle aramızda ihtilaf olması, onların bizimle anlaşmamalarının sebebi, illeti gayet basittir, dedi, biz kendimiz onlarla anlaşamayoruz; ilk adımı atmak onların vazifesi değildir. Biz onların ayağına gitmezsek, onlar da bittabi' gelmezler. İlk hamle daima bizim tarafımızdan olmalıdır.»

— Bu nasıl olur? deye sorulunca da, Kortelyu:

— Müşterilere, kendilerini yarı yoldan, hattâ daha uzak mesafeden bile karşılamaya koşacağımızı göstermeliyiz.. deye cevap verdi, ve «dercengi evvel..» o zamana kadar teşebbüs edilmeyen bir tedbire baş vurdu. Kumpanyanın ne gibi yardımlarda bulunduğunu gösteren, her hangi bir müşkül karşısında daima hazır olduğunu anlatan; halkın refahı esas umdelerini teşkil ettiğini açık ve temiz lisanla söyleyen ve kanunun müsaade ettiği nispette kâr yapmak istediğini bildiren büyük sokak afişleri ve reklamlar seferberliğine girişti. Sonra en uzak ve küçük şu'belerdeki ihtilaflarla bizzat meşgul oldu. Halk ve me'murlarla temas etti. Eski usulde döşenmiş ve parmaklıklarla çevrili büroları ve gişeleri değiştirerek müşteri ile me'mur arasında soğukluk, ayrılık yaratacak maniaları kaldırdı. Basit mobilyeler aldı. Me'murların yazıhanelerinin yanına müşterilerin oturup da rahatça konüşabileceği iskemleler koydurdu. Muavinleriyle el birliğiyle çalışarak kumpanyanın her kısmını saat gibi işleyen bir hale getirdi. Artık her hangi bir talep vukuunda müşteriyi dakîkasında memnun etmek mümkün oluyordu. Günde kırkbin telefon muhaveresi yapılan bir yerde eski usul tek fişli telefon olamazdı. Bunu düşünen müdür müessesede muazzam ve dünyanın en büyük hususi santralını yaptırdı. Müşterilerin evlerine kadar giderek, onlara ev işlerine ait aletlerin ne suretle kullanılacağını gösteren mutahassıs seyyar me'murlar ta'yin etti. Te'diyat hususunda onlara kolaylıklar gösterdi, uzun va'delere, aylıklara bağladı. İycabında sattığı mallari değiştirdi. Me'murlarına bilhassa nazik olmalarını, müşterinin her söylediğini imkân dahilinde yapmalarını telkîn etti.

Mr. Kortelyu yu, arı kovanı gibi işleyen bürosunda, yorucu ve beyin döndüren meşgalesi içinde fazla rahatsız etmek istemedim. Çıkarken son sualimi sordum:

— Sizce iş teşkilatında kabul edilecek en kîymetli umde hangisidir... dedim.

Gülümseyerek:— Bakınız, deye cevap verdi, şurada bir lavha var. Görüyormusunuz?...

Filhakîka dıvarda küçük bir çerçeve asılı idi. Içinde şu güzel vecize incileniyordu:

" Her Müşteri ile Ahbap Olunuz "

Mr. Kortelyu:— Bundan daha güzel umde olurmu?... deyerek elimi sıktı. Teşekkürlerle ayrıldım.

Hulâsa eden: İBRAHİM HOYİ

Sıhhat–Muvaffakîyet–Saadet

III J. Toxine den

Sıhhatınızı eyileştirmek için hangi hıfzıssıha kaidelerini ta'kîb etmelisiniz?

EYİ bir sıhhatın ilk şartı, *vucut temizliği*dir. Temiz olmak demek, sadece her sabah yüzü, boynu, elleri yıkamak demek değildir. Bütün vucudun *tamamiyle* sudan geçirilmesi ve sabunlanması lazımdır; bir küvet sıcak su ve bir tuvalet eldiveni, derinizin mesamelerini kapayarak tabii vazifesini görmesine mani' olan tozları temizlemeye kâfidir. Bütün şehirlerde, ve hattâ bâzı fabrikalarda her kesin kesesine uygun bir ücretle işletilen hamamlar vardır; bunlardan sık sık istifade ediniz.

Ayaklar, koltuk altları v.s. gibi, çok çabuk kirlenen yerlerin hususi temizlik ihtimamlarına tabi' tutulması icab eder.

Bu alelade temizlik ihtimamları haricinde, her yemekten evvel ellerinizi yıkamayı unutmayınız. Tırnaklarınızı temiz ve kesilmiş tutunuz. Ağzınızın temizliğine bilhassa dikkat ediniz: dişlerinizi sabah ve akşam birkaç dakika, sert bir fırça ve diş ma'cunu ile yahut sadece kireçsiz bir sabun ile eyice fırçalayınız. Bu suretle dişlerinizi beyaz, temiz ve bilhassa sağlam olarak muhafaza edebileceksiniz; dişleriniz gıdanızı eyi çiğnemenize ve binnetice eyi hazm etmenize yardım edecektir.

Ev idaresiyle meşgul olan kadınlarımız, evde kaldıklarını bahane ederek, *kendilerini ihmal* etmemelidirler. Onlar da temiz ve zarif, yıkanmış, taranmış, dikkat ve zevkî-selimle giyinmiş olmalı; bu suretle çocukları ve kocaları için *temizlik ve zarafet numunesi* teşkil etmelidirler.

Onların da elbiseleri, babanın ve çocuklarınki gibi, *temiz ve eyi bakılmış* olmalıdır. Elbiselerinizi daima açık renklerden intihab ediniz, bu renkler güneş şua'larının nufuzuna müsaittir; diğer taraftan açık renk elbiselerdeki lekeler kolaylıkla göze çarpacağı için, onları sık sık temizlemeye mecbur olacak, bu suretle gayrısıhhi tozlarla ve mikroplarla dolu elbise giymekten kurtulacaksınız.

Elbiselere eyi bakmak kadına terettüb eden bir vazifedir: yıkanması, temizlenmesi, ta'miri en büyük dikkatle yapılmalı, elbiselerde hiç bir zaman yırtık ve sökük bulunmamalı, kopan düğmeler yerine iğne koymak gibi ihmalcilikten doğan hatalara düşülmemelidir; eyi bakılmış elbiseler temiz ve zarif bir kiyafet te'min edeceği gibi aynı zamanda ömürleri uzun olması iytibariyle de bir tasarruf menbaı teşkil eder. Büyüyen yırtık veya sökük gayrıkabili ta'mir bir hale gelir ve binnetice elbise istifade edilemeyecek bir şekle girer.

Eyi bir ev kadını çamaşırlara da çok dikkat etmek mecburiyetindedir; herkesin çamaşırı, sık sık değiştirmeye müsait bir halde, mebzul olmalıdır; çamaşır değiştirmek için muayyen günler intihabı bile doğru değildir, ne kadar sık da olsa, kirlenince değiştirmek lazımdır; bu hususta şöyle bir usul konabilir: gençler ve yaşlılar için iki yahut üç günde bir, çocuklar için — mümkün mertebe — her gün. Bu sık değiştirmenin de iktisadi faideleri çoktur: az kirleneceği için yıkanması kolay ve yıkanırken fazla hırpalanmadığı için de, bittabi', ömrü uzun olur.

Çamaşırlarınızı sağlam ve — temizlenmek için kaynamaya muhtaç olduğuna göre — basit cinslerden intihab ediniz. Eyi bir ev kadını ta'mire muhtaç çamaşırları, eksiklerini tamamlamadan, dolaba koymaz.

Çin San'at Eserleri

Konghi devrine ait vazolar :
1662 — 1722.

Onyedinci asır eserlerinden
K' Anghi devrine ait
vazolar.

Yung-Çeng devrine ait
enfes bir vazo :
1723-1735.

Birbirini Yiyen MİKROPLAR

Bunların Tababete Hizmetleri.

Pek mühim yeni bir keşif.

Doktor Kendall.

ŞİMALİ Amerikanın Meçhul ve mütevazı bir doktoru, Dr. Kendall, mikroplar bilgisinde son derece ehemmiyeti-haiz yeni bir keşifte bulunmuştur: şimdiye kadar mikropları *görülmeyen* bir çok hastalıkların, çiçeğin, influenzanın, kızamığın, artritin - mafsal iltihabının vs. bakterilerini *görülmez* halden *görülür* hale geçirebiliyor ve bunun aksini de taibîe edebiliyor.

Bu yeni keşfe o derece büyük bir ehemmiyet veriliyor ki altmış sene evvel büyük Pastör ün keşfi nasıl tababet için yeni bir devir açmış ise şimdi de Kendall in keşfi öylece yeni bir tedavi devri açacaktır. Bu ehemmiyeti anlamak için birbirini yiyen (kanibal) mîkropların tababette kullanıldığı hakkında küçük bir fikir sahibi olmak lazım gelir. Buna Bakteriyofaji yâni mikrop yamyamlığı denilir; yamyam mikroplar hastalığı getiren mikropların üzerine gönderilir, birinciler ikincileri yer, bitirir, hastalık da yok olur, hasta eyileşir. İşte Dr. Kendall in iki taraflı keşfi Bakteriofajinin tababette tatbikîne yeni bir saha açacaktır, deniliyor.

Kendall in keşfi evela çiçek gibi, influenza gibi, kızamık gibi, mafsal iltihabı veya soğuk algınlığı gibi hastalıkların şimdiye kadar görülmeyen mikroplarını meydana çıkarması suretiyle çok mühimdir; çünkü meydana çıkan bu yeni düşmanlarla mücadele etmek daha kolay olacaktır. Fakat asıl

Bu resim, yamyam mîkropların, hastalığı yapan mîkroplara nasıl hucum ederek onları yediklerini gösteriyor.

Mühim keşiflere klağuzluk eden çekirgeler.

keşfin ehemmiyeti *görülür* büyüklükte olan başka hastalıkların mîkroplarını görülmez hale çevirmesinden ileri gelir. Çünkü bir hastalığın mîkroplarını yiyen mîkroplar aynı mîkropların görülmez şekillerinden başka bir şey değidir, deniliyor! Yâni her hastalığın asıl amili olan mîkropların bir de görülmez şekilleri vardır ki bunlar ötekilerin yamyamıdır, o küçücük yamyam mîkroplar asıl hastalığı doğuran kendi cinslerine hucum ederler, onları yiyip bitirirler. Şimdi Dr. Kendall in keşfi ile bir hastalığın zararlı mîkroplarını yiyecek yamyam mîkropların istenildiği kadar yaratılması ve üretilmesi mümkün olursa o hastalığın bakteriofaji ile tedavisi mümkün olacaktır, demektir. İşte Kendall in keşfine verilen büyük ehemmiyet bundan ileri gelir.

Bakteriyofajinin farkına varılması eski bir şey değildir. Ancak yirmi yirmibeş senelik bir keşiftir, ve bu keşif birinci defa olarak *Ganj tedavisi* muammasını hall etmiştir.

Ganj nehri sahilinde, Benares de Brahma ma'betleri vardır. Gayet kesif nufuslu bir memleket içinden ve yüzlerce kilometre mesafeden akan Ganj bu ma'betlere yakın yerlerde hakîkî şehir lağımı halini almaktadır. İşte binlerle senelerden beri Hindistanda Brahma dininden olanlar ma'betlerin önündeki hususi yerlerde yüzerler ve koleraya tutulmazlar. Şimdi artık anlaşılıyor ki onları himaye eden ecinniler değildir, o pislikler içinde üreyen bakteriofajların (yamyam mikropların) suları temizleyebilmiş olmasıdır.

Yamyam mîkroplar laboratuvarlarda nasıl üretilir?

Bakteriofajinin keşfine sebep olmuş tesadüfi bir hadise daha zikr ediliyor: Bundan az evvel Meksiko civarında bir yere çekirge afeti arız olmuştu. İnsanların bütün vasıtaları kullanıldığı halde afetin önünü almak mümkün olmamıştı. Nihayet yeni bir takım çekirgelerin gelmesi üzerine eskiler kâmilen helâk olmuşlardı.

Fen sahipleri bu hadise üzerine vak'a mahallîne gitmişler, ölen çekirgelerin üzerinde buldukları mikropları üretmişler, başka taraflardaki çekirgeli

(Devamı 79 uncu sahifede)

Türkiye Ziraat Bankası

İnkişaf Tarihçesi ve Bugükü Hali

Dr. Cevdet Nasuhi Beyin Kooperatif kitabından.

TÜRKİYE Ziraat Bankasının ilk temeli 1863 yılında Tuna Vilayeti namını taşımakta olan Şimali Bulgaristan da Vali Mithat Paşa nın himmetiyle atılmıştır. (Memleket Sandıkları) denilen bu ilk köy teşekkülleri, çiftçileri murabahacıların elinden kurtarmak için kurulmuştu. O zamanlar, murabahacılık o kadar ileri gitmişti ki, köylüye bir kuruşa günde bir para yâni yılda 900% faizle para ödünçleyenler bulunuyordu. İlk sermaye, mahalli idare meclisinin kararıyle ve belli bir nispete göre çiftçi halktan toplanılan zahirelerin satışından elde edilen paralarla meydana getirilmiştir. Hukûmet 1867 de neşr ettiği bir kanunla bu nevi' teşekküllerin İmparatorluğun her yerinde vucuda getirilmesini mecburi kıldı.

Ziraat Bankası İdare Meclisi a'zasından Dr. Cevdet Nasuhi Bey.

Bu sandıklar, 19 yıl işleklikte bulunduktan sonra, zaten yavaş yavaş yolsuz ödünçlemeler yüzenden sermayeleri arıklaşmağa başladığı için, du defa büsbütün düşmeye yüz tutmuşlardı. Bu düşmenin önüne geçmek için sandıklara daimi ve daha sağlam bir sermaye kaynağı bulmak lazımdı. 1882 (1299) de a'şara ilave olarak ve öşrülöşür namiyle bir menafi' hissesi alınması kararlaştı ve sandıkların adı da (Menafi' Sandıkları) na çevilirdi.

Menafi' sandıkları ise 15 ağustos 1889 (1304) da birleştirilerek 10,000,000 altın lira sermayeli bir (Ziraat Bankası) haline geçirilmiştir.

(1340) 1924 bütçe kanunu Ziraat Bankasının anonim şirketi haline ifrağına muktezi kanunun tanzim ve hukûmetçe taşdîk ettirilmesi vazifesiyle banka meclisi-idaresini tavzif etmiştir. Bu münasebetle tanzim edilen nizamname 1 eylûl 1926 tarihinde hukûmetin tasdikîne îktiran etmiş ve he'yeti-umumiye ilk defa olarak Ankara da idarei-merkeziye binasında içtima' eylemiştir.

Bu nizamname mucibince bankanın unvanı «Türkiye Ziraat Bankası anonim şirketi» ne çevirilmiştir.

Türkiye Ziraat Bankası anonim şirketinin sermayesi yüzer Türk liralık üç yüz bin hisse senedine bölünmüş olup 30,000,000 Türk lirasından ibarettir.

Sermayede başlayan tezayüt: Sermayenin 1923 bilançosunda tahsil edilen miktarı 15, 077, 000, 1924 de 17,942,000, 1925 de 19, 383,000, 1926 da 21,394,000 ve 1927 de 20, 469,476.

Çiftçilere yapılan yardımın her seneye nazaran tezayüdü: Köylüye îkrazat: 1923 senesine kadar sekiz milyonu aşmayan bu yekûn:

1924 de 15,400,000
1925 » 15,450,000
1926 » 16,200,000
1927 » 17,100,000
1928 » 29,000,000

Feyizli neticeler: 1927 senesi raporunun elde edilen neticeleri şöyle ifade edilir.

1927 bilançosunda 20,469,475 lira gösterilen sermayenin ise ancak 14,500,000 küsur lirası mütedavil sermayedir. Halbuki buna karşı zirai alacakların 1927 senesinde eriştiği yekûn mütedavil sermayeyi beş milyon sekiz yüz küsur bin lira aşmaktadır.

Kuraklığa rağmen: Halbuki bu netice üç seneden beri süren kuraklığın hâd bir sahaya girdiği 1927 senesinde elde edilmiştir. O sene ve ertesi 1928 senesinde Ziraat Bankası borç ödeme kabiliyeti azalan çiftçiyi ezmemek için alacaklarından pek çoğunu te'cil ederken en darda kalan mıntakalarda hukûmetin delaletiyle (2,500,000) lira kadar da tohumluk parası dağıtmak suretiyle îkrazatını (29,000,000) küsur liraya vardırabilmiştir. Demek ki 1928 gayesindeki ziari îkrazat matlubatı 1927 senesine göre (6,500,000) lira da artmıştır.

Banka teşkilatının Avrupalılaşması: Bankanın, öz makanizması asri bankacılık prensipleri dairesinde işleyebilecek bir hale getirilebilmek için sarf ettiği mesaiye gelince: bunun semereleri şimdiden idrâk edilmeğe başlanmıştır. Bu sahada çok daha yapılacak şeyler vardır. Bankanın elliyi geçen şu'beleri ile ikiyüzü geçen sandıkları bugün memlekete yerleşmiş ecnebi bankalarının hiç birinden geri kalmayacak kadar asri ve mütekâmil bankacılığı kavramış, uhtelerine düşen vazifeyi çoktan benimsemiş bulunmaktadırlar.

Ziraat Bankasının Ankara merkez binası.

Banka kadro ve noksanlarını memlekette ve Avrupa da yetişen münevver gençlerle itmama çalıştı. En değerli adamlarını uzak taşra şu'belerinden esirgemedi. Sonra mevcut me'murlarını meslek hakkında tenvir etmek üzere onları münavebe ile Ankara da te'sis ettiği ameli Bankacılık mektebinin altışar aylık kurslarına gönderdi. Bundan başka güzide müfettişleri ve mürakipleri vasıtasiyle ve ta'limat ta'mimleri ve mecmûası ile hariçte kalan me'murlarının tecrübe ve ma'lûmatı - meslekiyelerini ameli nazari bir surette artırmağa uğraştı. Bu mesai el'an hummalı bir tarzda devam etmektedir.

Homère den *Tercüme eden: Yaşar Nabi*

(Geçen nushadan devam)

mirlerden geçirirsem muhterem annem başka bir adamla giderek bu saraydan ayrılmayacak ve babamın asıl hünerlerini yapmaya muvaffak olan beni terk etmeyecektir.

O böyle söyledi, ve, ayağa kalkarak, kızıl mantosunu ve keskin kılıcını omuzlarından indirdi, sonra uzun bir çukur kazarak halkalarını bir hizaya getirmek üzere baltaları yere dikti ve etraflarına toprakları sım sıkı örttü. Ve herkes maharetinden hayrette kaldılar, böyle şeyler yaptığını hiç görmemişlerdi. Sonra, eşikte ayakta durarak, yayı tecrübe etti. İpi çekip oku atacağını ümid ederek üç defa yayı gerecek oldu, ve üç defasında da kuvveti yetmedi. Dördüncü defa yayı tecrübe ederken Ülis ona işaret etti ve arzusuna rağmen mani' oldu. O zaman Telemak böyle söyledi:

— Ey ilahlar! Ya her zaman kuvvetsiz bir adam kalacağım veya henuz çok gencim ve bana hücum edecek bir cengâvere karşı koymak için lazım gelen kuvvete malik değilim.

Haydil Kuvvetçe benden üstün olan sizler, bu yayı deneyiniz ve bu tecrübeyi bitirelim.

Böyle söyledikten sonra yayı kapının cilalı kanatlarına dayalı ve dikine olarak yere bıraktı, ve ince oku iğri uçlu yayın yanına koydu; sonra, kalktığı yere oturmaya döndü. Ve Öpit in oğlu Antinoos taliplere dedi ki:

— Arkadaşlar, hepiniz ayağa halkın ve şarap merasiminde ta'kîb edilen usul veçhile birer birer ilerleyiniz.

Antinoos böyle söyledi, ve söylediği çok hoşlarına gitti. Ve Enops un oğlu Leodes ilk önce ayağa kalktı. Ve o onların kurbancısıydi ve güzel sebuların daima en yakınında otururdu. Haksız hareketleri hiç sevmezdi ve Taliplere daima kızardı. Ve o ilk olarak yayla seri oku aldı. Ve, eşikte ayakta durarak, yayı tecrübe etti; lakin onu germeye muvaffak olamadı ve beyhude yere kollarını yordu. O zaman taliplere dedi ki:

— Ey dostlar, ben bu yayı germeyeceğim; başka biri alsın. Bu yay birçok cesur cengâverlerleri kalbinden ve ruhundan edecektir, çünkü burada ümid ettiğimizi yapamayınca ölmek sağ dönmekten evladır. Artık kimse Ülis in karısı Penelop u alacağını ümid etmesin. Bu yayı tecrübe ettikten sonra her biriniz kendisine güzel elbiseli yunan kadınları arasından başka bir zevce aramak iycab ettiğini anlayacaktır. Penelop da sonra kendisine en fazla hediye veren ve kısmeti olan biriyle evlenir.

O böyle söyledi, ve kapının cilalı kanatlarına dayayarak yayı yere braktı ve ince oku yayın yanına koydu. Sonra tekrar yerine oturmaya döndü. O zaman Antinoos ona çıkıştı ve dedi ki:

— Leodes, ağzından nasıl bir laf çıktı? Bu fena ve meş'umdur ve ben bunu işittiğime kızıyorum. Onu sen germeye muvaffak olamadın deye bu yay bir çok cengâverleri kalbinden ve ruhundan edecekmiş! Muhterem annen seni yay germek için doğurmamış, lakin şimdi, diğer şöhretli talipler onu gereceklerdir.

O böyle söyledi ve keçi çobanı Melantiyos a şu emri verdi:

— Melantiyos, çabuk evde ateş yak ve ateşin önüne derilerle örtülü büyük bir sedir yerleştir. Evdeki geniş yağ tekerleğini getir ki gençler onu ısıtarak bu yayı yumuşatsınlar, ve bu tecrübeyi bitirelim.

O böyle söyledi, ve derhal Melantiyos büyük bir ateş yaktı ve ateşin karşısına derilerle örtülü bir sedir yerleştirdi; ve gençler evdeki geniş yağ tekerleğini ısıtarak onunla yayı yumuşattılar, ve onu germeye muvaffak olamadılar, çünkü çok kuvvetsizdiler: Ve artık Antinoos la taliplerin reisi ilahi Örimak ve en kahramanlarından başka kimse kalmamıştı.

O zaman, Ülis in sığırtmaciyle domuz çobanı beraberce evden çıktılar ve ilahi Ülis onların ardından çıktı.

Ve kapıların dışında, bahçede oldukları zaman sür'atle söyleyerek, onlara dedi ki:

— Sığırtmaç, ve sen, domuz çobanı, size bir şey söyleyecek ve sizden hiç bir şey saklamayacakmıyım? Filhakika ruhum bana söylememi emr ediyor. Ülis birdenbire meydana çıksa ve bir İlah onu getirseydi ona yardıma koşarmıydınız? Kime yardım ederdiniz, Talipleremi, Ülis e mi? Kalbinizin ve ruhunuzun size söylemenizi emr ettiğini söyleyiniz.

Ve sığırtmaç ona cevap verdi;

— Jüpiter baba! Allah vere de duam kabul edilsin,

Allah vere de bu kahraman geri gelsin ve bir ilah onu getirsin, kuvvetimin ve kollarımın kime ait olacağını o zaman görürdün!

Ve, aynen, Öme de basiretli Ülis i evine getirmeleri için bütün ilahlara yalvardı. O zaman Ülis hakîkî düşüncelerinin ne olduğunu öğrendi, ve yeniden onlara hitab ederek, dedi ki:

— Ben Ülis im. Sayısız dertlere giriftar olduktan sonra, gidişimin yirminci senesinde vatan toprağına dönüyorum. Biliyorum ki bütün adamlarım içinde yalnız siz avdetimi arzu ettiniz; çünkü evime dönmem için başka hiç kimsenin dua ettiğini görmedim. Olacak şeyleri size söyleyeceğim. Eğer bir İlah benim ellerim vasıtasiyle küstah Talipleri tepelerse, her ikinize de kadınlar, mallar ve benim evime yakın yapılmış evler vereceğim ve siz Telemak için birer arkadaş ve kardeş olacaksınız. Fakat beni eyice tanımanız ve kanaat getirmeniz için size bariz bir emare olarak Parnas dağı üzerinde Otolikos un oğullariyle giderken bir yabani domuzun beyaz dişleriyle açmış olduğu bu yarayı göstereceğim.

O böyle söyledi, ve üstündeki paçavraları aralayarak, büyük yarayı gösterdi. Ve bunu görür görmez ikisi de kendisini tanıdılar. Ve basiretli Ülis i kollariyle sararak ağladılar ve başını, omuzlarını öptüler. Eğer Ülis durdurmasaydı güneşin ışıkları onları hâlâ ağlarken bulacaktı. Ülis onlara dedi ki:

— Ağladığınız ve inlediğiniz yeter, evden çıkarak sizi kimse görmesin ve haber vermesin; lakin ikiniz birden değil ayrı ayrı giriniz; sonra tekrar geliniz. Şimdi, şunu dinleyin: Küstah talipler, orada bulundukça, yayın ve ok kılıfının bana verilmesine müsaade etmeyeceklerdir, lakin sen, ilahi Öme salondan geçerek yayı bana getir ve elime ver ve hizmetçi kadınlara evin sağlam kapılarını kapamalarını söyle. Bahçede bir kimse gürültü ve haykırış işitirse orada kalsın ve rahatça işine baksın. Ve sen, ilahi Filetiyos, sana bahçe kapılarını kapamanı ve demirlerini koyarak, sürgülerini sürmeni emr ediyorum.

Böyle söyledikten sonra büyük salona girdi ve yerine oturdu. Sonra ilahi Ülis in iki adamı girdiler. Şimdi Örimak, her tarafını ateşte ısıttığı yayı ellerinde tutuyordu; lakin germeye muvaffak olamadı ve kalbi derinden bir ah etti, ve böyle söyledi:

— Ey İlahlar! Şüphesiz gerek kendim, gerek hepimiz için büyük bir keder hiss ediyorum. Bu da beni mahzun etmesine rağmen yalnız düğünüm için feryad etmeyorum, İtak adasında ve diğer şehirlerde daha pek çok başka kadınlar vardır; lakin yayını geremeyecek derecede kuvvetçe ilahi Ülis den aşağı olmamıza yanıyorum. Bu istikbalde bizim yüz karamız olacaktır.

Ve Üpit in oğlu Antinoos ona cevap verdi:

— Örimak, söylediğin olmayacak. Sen de düşünsene. Bugün bir ilahın mukaddes bayramıdır; kim yay gerebilir? Onu rahat brakalım, ve baltaların halkaları yerinde kalsın. Kimsenin onlara dokunacağını zann etmeyorum. Haydi! Bu yayı braktıktan sonra şerefe içmemiz için sakî kadehleri doldursun. Keçi çobanı Melantiyos a sürülerinin en eyi keçilerini getirmesini emr ediniz ki butlarını yayiyle meşhur Apollon için yaktıktan sonra yeniden deneyelim ve tecrübeyi bitirelim.

Antinoos böyle söyledi ve söyledikleri hoşlarına gitti. Ve münadiler ellerine su döktüler, ve gençler sebuları şarapla doldurdular ve herkese dolu kadehlerle tevzi' ettiler. Ve canları istediği kadar içtikten sonra, basiretli Ülis, hileler düşünerek, onlara dedi ki:

— Şöhretli kraliçenin talipleri, beni dinleyiniz ki size kalbimin emr ettiklerini söyleyeyim. Bilhassa Örimak la hükümdar Antinoos a rica ediyorum, çünkü tam yerinde sözler söyledi. Şimdi bu yayı brakınız, ve sonrasını ilahlara emanet ediniz. Yarın bir İlah kimi isterse zaferi ona verecektir: lakin bu cilalı yayı bana veriniz ki karşınızda kuvvetimi ve ellerimi tecrübe edeyim, ve göreyim ki eğrilmiş uzuvlarımda hâlâ eski kuvvet varmı, yoksa serseri seyahatlerim ve sefalet beni ondan mahrummu ettiler?

O böyle söyledi, ve hepsi cilalı yayı germesinden korkarak ona kızdılar. Ve Antinoos onu tekdir etti ve ona dedi ki:

— Ah! Sefil yabancı, sende akıl namına bir şey kalmadımı? Soframızda rahatça yemeğini yemek sana kâfi gelmeyormu? Yiyeceğinmi yok? Sözlerimizi işitmeyormusun? Başka hiç bir yabancı veya dilenci bizi böyle dinlememiştir. Tatlı şarap luzumundan fazla içenleri sarhoş ettiği gibi senin de başını döndürüyor. Şüphesiz, Lapitler den muhterem Piritoos un evinde meşhur Santor (1) Öritiyon un başını döndüren de şarap olmuştu. O şarapla sarhoş oldu, ve, kızarak Piritoos un evinde fena şeyler yaptı. Ve kahramanlar ona kızdılar, onu dışarı çıkardılar ve kulaklariyle burnunu kestiler. Ve işkencesini ve hiddetli kalbini beraber götürerek sarhoş kafasiyle oradan gitti. Ve işte santorlarla insanlar arasında harp bu yüzden çıktı. Ve, sarhoş olduğu için, felakete ilk uğrayan da Öritiyon oldu. Bu yayı gerersen sana da böyle bir mücazat mukadderdir. Bu evde kimseden istirham edemezsin, çünkü seni kara bir gemiyle insanların en zalimi hükûmdar Eketos a göndeririz. Ve sen oradan kaçamazsın. Afiyetle iç ve senden daha genç adamlarla güreşme.

Ve basitleri Penelop böyle söyledi:

— Antinoos, kim olursa olsun, Telemak ın evine giren ve onun misafiri olanları tahkîr etmek ne eyi, ne de doğrudur. Bu yabancının, kuvvetine iytimad ederek, Ülis in büyük yayını gererse, beni evine götürerek karısı yapacağını zann edermisin? O bile bunu hatırından geçirmemiştir. Burada yemek yeyenlerden hiç biriniz bundan endişe etmesin, çünkü bu düşünce yerinde değildir.

(1) Santor: Esatirde başı insan, vucudu beygir bir mahlûk,

Ve Polihos un oğlu Örimak ona cevap verdi:

— İkariyos un kızı, basiretli Penelop, bu adamın seni tevzic edeceğini zann etmeyoruz, böyle bir düşünce münasebetsiz olurdu; lakin kadınların ve erkeklerin dedikodularından çekiniyoruz.

Yunanlıların en aşağısı "Şüphesiz, deyecek, bunlar kusursuz bir adamın karısına göz koyan, insanların en sefilleridir, çünkü onun cilalı yayını gererek demirin deliğinden oku geçiremediler." Böyle söyleyerek bizi ayıplayacaklar.

Ve basiretli Penelop ona cevap verdi:

— Örimak, cesur bir adamın evini hakîr gören ve harab edenler halkın arasında şöhret bulamazlar. Neden siz kendi kendinizi lekelediniz? Bu yabancı boylu ve kuvvetlidir ve asil bir ırktan olmakla iftihar ediyor. Verin ona Ülis in yayını, görelim ne yapacak. Söyleyorum ve sözümde duracağım: Yayı gererse ve Apollon ona bu şerefi bahş ederse, ona güzel elbiseler, bir hırka ve bir gömlek giydireceğim ve ona kendini köpeklere ve insanlara karşı müdafaa etmek için sivri bir mızrak ve iki tarafı keskin bir kılıç vereceğim. Ve ona çarıklar da vereceğim ve onu gönlü nereyi isterse oraya göndereceğim.

Ve o zaman basiretli Telemak ona cevap verdi:

— Anne, Yunanlıların hiç biri, ve acı İtak da hükm eden yahut beygirlerin otladığı Elis de oturanların hiç biri bu yayı istediğime verip vermemekte bana mani' olamaz. Bu yayı misafirime vermek istersem hiç biri beni durduramaz. Lakin sen odana çık, çıkrık ve bezinle meşgul ol. Gerisi erkeklere ve bilhassa bu evde hükm eden bana aittir.

Ve Penelop, mütehayyir, oğlunun sözlerini düşünerek eve girdi. Sonra hizmetçileriyle beraber yüksek odaya çıkarak Minerv göz kapaklarını tatlı uykuyla doldurıncaya kadar sevgili kocası Ülis ine ağladı.

O zaman ilahi domuz çobanı yayı aldı ve götürdü. Ve talipler salonda büyük bir gürültü yaptılar ve bu küstah gençlerden biri dedi ki:

— Bu yayı nereye götürüyorsun, murdar çoban! Apollon la diğer layemut ilahlar eğer bizim tarafımızda iseler yakında çalâk köpekler seni domuzlarının önünde, insanlardan uzakta yeyeceklerdir.

Onlar böyle söylediler. Ve Öme, hepsi birden kendisini tehdid ettikleri için, korkarak yayı olduğu yerde braktı. Lakin diğer taraftan Telemak onu tehdid ederek haykırdı:

— Baba! Derhal yayı daha öteye götür, ve herkese itaat etme, yoksa senden genç olmama rağmen seni tarlalarına doğru taşlarla kovalarım, çünkü ben daha kuvvetliyim. Keşke burada bulunan taliplerden kuvvetçe daha yüksek olaydım! Çünkü onları fena işler yaptıkları evimden hakaretle kovardım.

O böyle söyledi, ve bütün talipler alay ederek gülmeye başladılar ve hiddetleri sükûnet buldu. Ve domuz çobanı, salonu geçerek, yayı götürdü ve mahir Ülis in ellerine verdi. Ve derhal sütnine Örikle yi çağırdı:

— Telemak sana emr ediyor, ey basiretli Örikle, evin kapılarını eyice kapa. Bahçede bizlerden biri iniltiler ve gürültüler işitirse orada kalsın ve rahatça işiyle meşgul olsun.

O böyle söyledi, ve sözü beyhude olmadı, ve Örikle güzel binanın kapılarını kapadı. Ve Filetiyos, dışarı atlayarak, bahçenin kapılarını da kapadı. Ve kapı yanında bir gemi halatı vardı, ve onunla kapıları bağladı. Sonra, salona girerek, yerine oturdu ve Ülis e baktı. Ülis, yayın her yanını çevirerek, sahibinin bulunmadığı esnada kemiği kurtların yemiş olup olmadığını muayene ediyordu. Ve talipler onu seyr ederek biri birlerine diyorlardı ki:

— Şüphesiz, bu bir yay meraklısı veya hırsızdır. Belki de evinde böyle yayları vardır veya benzerlerini yapmak isteyordur? Bu fena niyetli serseri bakın yayı ellerinde nasıl çeviriyor!

Ve bu küstah gençlerden biri dedi ki:

— Allah vere de bu yayı geremeyeceği ne kadar muhakkaksa o kadar muhakkak olarak bu yay onun felaketine sebep olsa.

Talipler böyle konuşuyorlardı; lakin mahir Ülis, büyük yayı muayene ettikten sonra, şarkı söyleyerek kitara çalmakta mahir bir adam bir koyunun bükülmüş bağırsağından yapılmış yeni bir teli mandalı çevirerek ne kadar kolaylıkla gererse öyle sağ eliyle yayı gerdi ve yay kırlangıç ötüşü gibi bir ses çıkardı. Ve talipleri acı bir keder aldı, ve hepsinin rengi attı, ve Jüpiter, işaret makamında, şiddetle göğü gürletti, sabırlı ve ilahi Ülis bu işaretten sevindi. Ve kullanılmadıkları için bütün oklar sadakta dururken oradan çıkarılarak masanın üzerine konulmuş olan bir oku aldı. Sonra yayın kabzasından tutarak yerinden ayrılmadan onu gerdi; ve hedefi nişanlayarak ağır tunç oku attı ve ok hedefi şaşmadı ve baltaların bütün deliklerinden geçti. O zaman Ülis Telemak a dedi di:

— Telemak, evinde oturan yabancı seni utandırmadı. Hedefi hiç şaşmadım ve bu yayı germek için kendimi uzun zaman yormadım. Kuvvetim hâlâ tamdır, ve talipler artık beni hakîr görmeyeceklerdir. Lakin işte henuz hava kararmadan Yunanlıların yemeği hazırladıkları zaman geldi, sonra yemekleri süsleyen kitara ve şarkı nağmeleriyle mest olacaklardır.

O böyle söyledi ve kaşlariyle bir işaret etti, ve ilahi Ülis in sevgili oğlu Telemak keskin bir kılıç kuşandı, bir mızrak aldı, ve kocaman tunçla silahlanarak, Ülis in yanında yer aldı.

XXII nci şarkı

O zaman, mahir Ülis, üstündeki paçavraları çıkararak, ve elinde yayla içi ok dolu sadağı tutarak, okları ayakları ucuna yaydı ve taliplere dedi ki:

— İşte bu tecrübe tamamen yapıldı. Şimdi hiç bir insanın dokunmadığı bir hedefi nişanlayacağım. Apollon isabet ettirmek şerefini bana bahş etsin!

O böyle söyledi, ve acı oku Antinoos a attı. Ve beriki iki elle, iki kulplu altın bir kadehi, şarap içmek için, kaldırmak üzereydi, ve ölüm hiç hatırına gelmeyordu. Ve, filhakîka, birçok hazırun içinde yapayalnız olan bir insanın, kuvveti ne olursa olsun, ona kara oku ve ölümü göndereceği kimin aklına gelirdi? Lakin Ülis okuyla onu boğazından vurdu ve okun ucu ince boynu delip geçti. Antinoos arka üstü yuvarlandı ve kadeh taş kesilen elinden düştü, ve burnundan kan fışkırdı, ve ayaklariyle masayı itti, ve yemekler yerlerde yuvarlandılar, ve ekmekle kızarmış etler kirlendi. Talipler adamın devrildiğini görünce titrediler. Ve, gürültüyle oturdukları yerden kalkarak kalkan ve mızrak bulmak için nakışlı dıvarların her tarafına bakıyorlardı, ve mütehevvir sözlerle Ülis e haykırdılar:

— Yabancı, oklarını insanlara karşı alçakça kullanıyorsun! Başka tecrübelere girişemeyeceksin, çünkü müthiş akîbetin yaklaştı. İtak gençlerinin en meşhurunu öldürdün, ve akbabalar seni burada yiyecekler!

Onlar böyle söyleyorlardı ve onun istemeyerek öldürdüğünü zann ediyorlardı, ve ahmaklar ölümün başlarında dolaştığını tahmin etmeyorlardı bile. Ve, muzlim bir bakışla bakarak, mahir Ülis onlara dedi ki:

— Köpekler! Trovalıların memleketinden evime döneceğimi asla düşünmeyordunuz. Ve evimi yiyordunuz, ve zorla hizmetçi kadınlarımla yatıyordunuz, ve, ben sağken, karımı isteyordunuz, ne geniş semada oturan İlahlardan, ne de gelecek insanların nefretinden çekiniyordunuz! Şimdi ölüm okları hepinizi yakalayacak!

O böyle söyledi, ve hepsini korku aldı, ve her biri bir tarafa bakarak kara kaderden kaçmak için yer arayordu. Ve, yalnız, Örimak, ona cevap vererek dedi ki:

— Sen hakîkaten, evine dönmüş İtaklı Ülis isen evinde ve tarlalarında Yunanlıların fena hareketler yapmış olduğunu söylemekte haklısın. Lakin her şeyin müsebbibi olan işte yerde yatıyor. Her şeye sebep olan Antinoos du, onun arzusu evlenmek değildi, daha başka tasavvurları vardı ki Jüpiter icra etmesine mani' oldu. O İtak da hükm etmek isteyordu ve oğlunu öldürmek için ona tuzaklar kuruyordu. O haklı olarak katl edildikten sonra hemşehrilerine merhamet et. Halkın karşısında senin hiddetini derhal teskin ederiz. Evinde yiyip içtiğimizin hepsini sana öderiz. Her birimiz sana yirmi öküz, tunç ve altın getirecektir, ta ki için memnun olsun. Lakin bu yapılmadan evvel hiddetin haklıdır.

Ve ona muzlim bir bakışla bakarak basiretli Ülis dedi ki:

— Örimak, bana babamızdan kalan bütün malları ve şimdi malik olduğumuz ne varsa hepsini getirseniz de bütün taliplerin küstahlığını cezalandırmadan evvel ellerim kitalden geri kalmayacaktır. Benimle döğüşmek veya elinizden gelirse ölümden kaçmak arasında intihab ediniz. Lakin hiç birinizin kara tali'den kurtulacağını zann etmeyorum.

O böyle söyledi, ve hepsinin dizlerinin bağı kesildi. Ve Örimak, ikinci bir defa söyleyerek, dedi ki:

— Ey dostlar, bu adam elinden geleni yapmaktan çekinmeyecektir, cilalı yayla sadağı aldıktan sonra hepimizi öldürünceye kadar salonun kapısından oklarını atacaktır. O halde cenk etmeyi hatırlayalım; kılıçlarınızı çekiniz, seri' oklara masaları karşı koyunuz, hepimiz onun üstüne atılalım, ve onu eşikten ve kapılardan uzaklaştırırız, ve büyük bir gürültü çıkararak şehre doğru gideriz, ve, az sonra, bu adam son okunu atmış olacaktır.

Böyle söyledikten sonra, iki taraflı, keskin kılıcını çekti ve müthiş bir surette haykırarak Ülis in üzerine yürüdü, lakin ilahi Ülis ondan evvel davranarak bir ok attı ve onu memesi yanından göğsünden vurdu, ve seri' ok kara ciğere saplandı. Ve kılıç elinden yere düştü, ve o yemekleri ve dolu kadehleri devirerek bir masa yanında döndü; ve kendisi de bükülerek ve inleyerek yere yıkıldı, ve bir masayı ayaklariyle iterek kafasiyle yere çarptı ve gözlerine karanlık yayıldı.

O zaman Amfinomos keskin kılıcını çektikten sonra, Ülis i kapıdan uzaklaştırmak için onun üzerine yürüdü; lakin Telemak önce davrandı ve onu arkasından, omuzları arasından vurdu, ve tunç mızrak göğsü deldi; ve Talip gürültüyle düştü ve alnıyla yere vurdu. Ve Telemak uzun mızrağını Amfinomos un vucudunda brakarak acele ile geri döndü, çünkü yakınında bulunanlardan birinin ona yetişerek eğilmiş başına bir kılıç indirmesinden korkuyordu. Ve, koşarak, derhal sevgili babasının yanına geldi ve ona şu sözleri söyledi:

— Ey baba, sana bir kalkan ve iki mızrak, ve başına uygun tunç bir miğfer getireceğim. Ben de, domuz ve sığır çobanları da, silahlanacağız, çünkü silahlanmamız daha eyi olacaktır.

Ve basiretli Ülis ona cevap verdi:

— Onları çabuk getir; cenk etmek için oklarım bulundukça, yalnız da olsam beni kapılardan uzaklaştıramazlar.

O böyle söyledi, ve Telemak sevgili babasına itaat etti ve meşhur silahların bulunduğu yüksek odaya çıkmak için istiycal etti, ve dört kalkan, sekiz mızrak ve dört kalın tunç miğfer aldı ve onları taşıyarak geldi ve derhal sevgili babasına ulaştı. Evvela kendisi tunçla örtündü ve iki uşak güzel silahlarla örtündükten sonra akıllı ve mahir Ülis in etrafını sardılar. Ve Ülis atacak oku bulundukça durmadan talipleri oklarla deldi ve onlar salonda yığınla yere düşüyorlardı. Lakin hükümdarın bütün okları bitince o yayını salonun muhteşem dıvarlarına dayadı, omuzlarına dört parçalı bir zırh attı,

(Bitmedi)

Silahlar Baştan Başa MAKİNALAŞIYOR

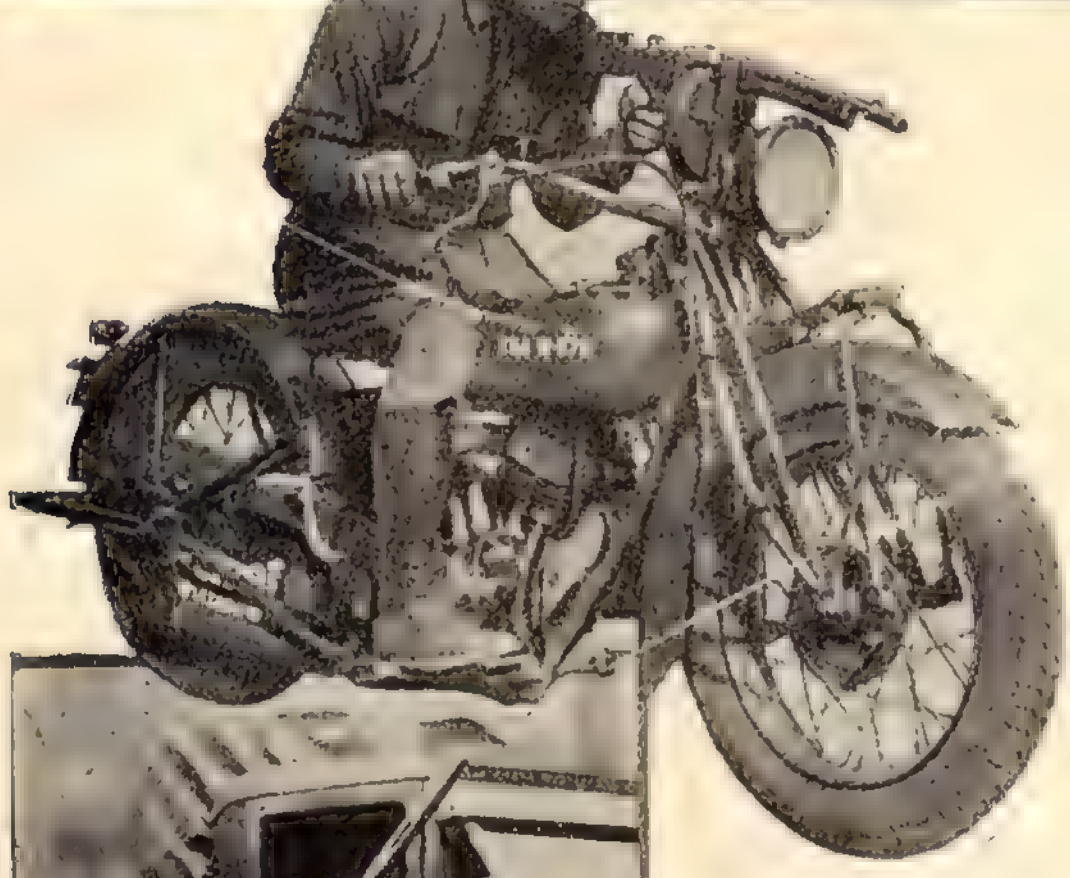

1931 senesinin süvari neferi. Bineği, at yerine, saatte yüz kilometre giden bir motosiklet olacaktır. Silahı da müthiş bir makinalı tüfektir.

Yeni makinalı orduda hava kuvvetlerine karşı kullanılacak makinalı tüfekler.

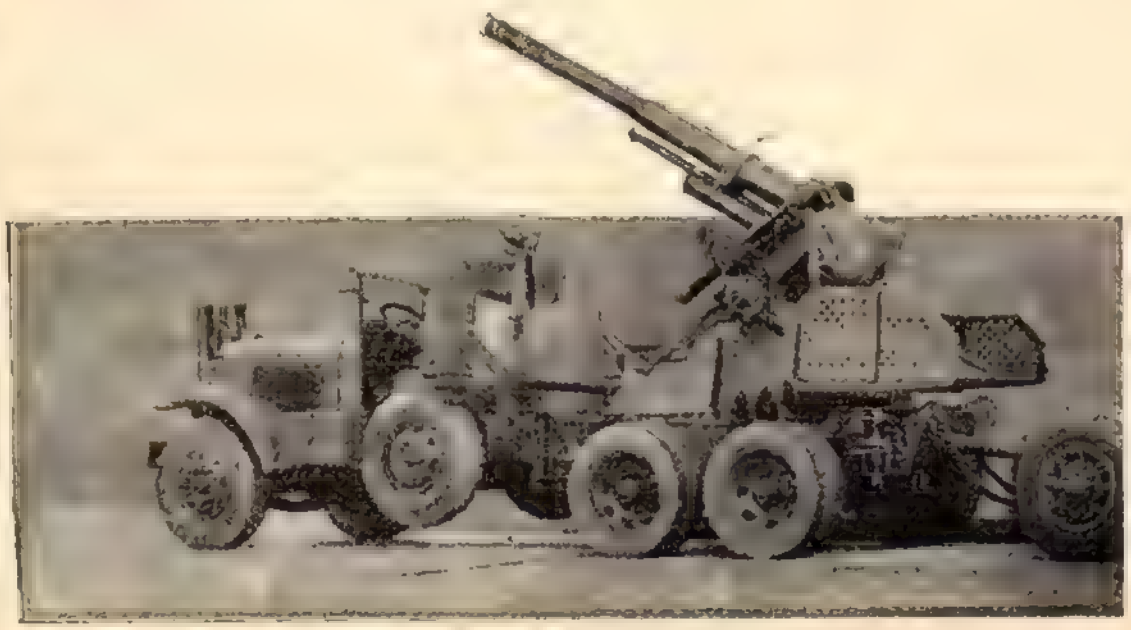

SİLAHLARIN aldığı yeni makinalı şekiller muharebe usullerini de kâmilen değiştirmektedir. Bir Amerika mecmuası Amerikanın yeni silahlarına göre tasavvur olunan muharebenin tarzı-icrasını şöyle anlatıyor:

Zırhlı ve son derece müsellah arabalar istikşaf hizmetlerinde kullanılacıktır. Bunların vazifesi düşmanın mevzi'lerini ve kuvvetlerini anlamak olacaktır. Bu hizmetler

Tekerlekli Süvari Bölükleri

Saatte 100 kilometre giden Ağır topçu kuvvetleri.

Kendi kendine mütehartik topçu kuvvetleri.

Tanklar yeni harbin bel kemiği olacaktır. Burada ormanlar arasından taarruza geçen bir tank bataryası görülüyor. Sür'âtleri saatte 70 mildir.

süvari ve piyade kuvvetlerine tevdi' olunurdu.

Bundan sonra, kâmilen tekerlekler üzerinde, bütün makinalı ordu bütün cephe üzerinde taarruza başlayacaktır.

Harbin ön saflarında hafif tanklar ve kendi kendine hareket eden ağır topçu kuvvetleri taarruza geçecektir. Bunları altı tekerlekli ağır tanklar ta'kîb edecektir. Nihayet motosîkletli kuvvetler arkadan gelerek kazanılan yerleri kuvvetlendirecektir.

Yalın kılıç süvari hucumları yerine ihtimal şimdi sür'atli motosîkletli alayları öne geçerek yıldırım sür'atiyle ateş yağdıracaktır.

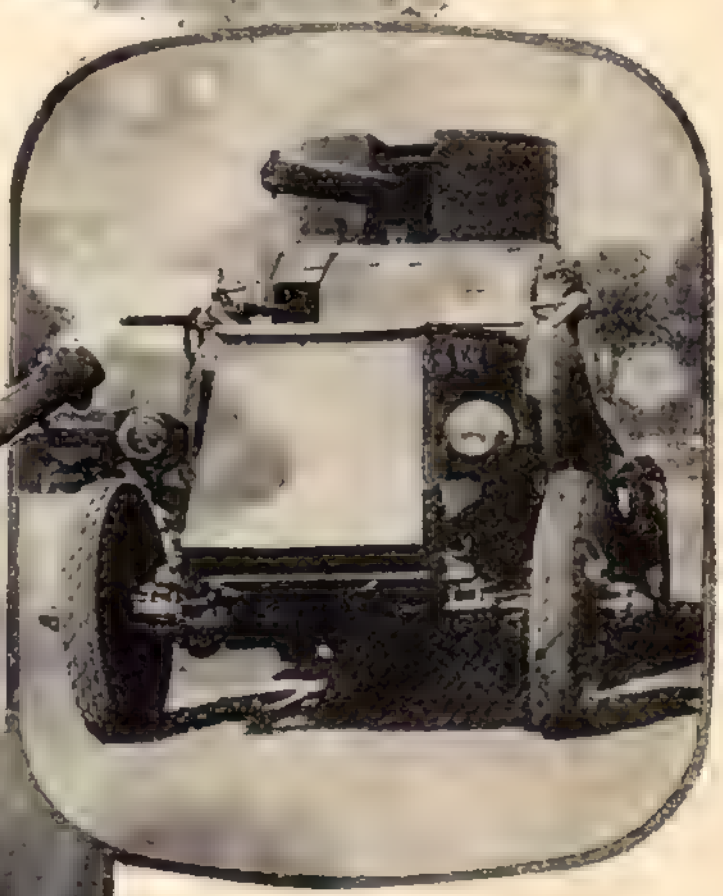

Saatte 70 mil sür'atinde müsellah zırhlı araba. Tarette ağır bir topu, yanlarda iki hafif topu vardır.

Sekiz tekerlekli, kendi kendine mütehartik, hava ile atılır toplar.

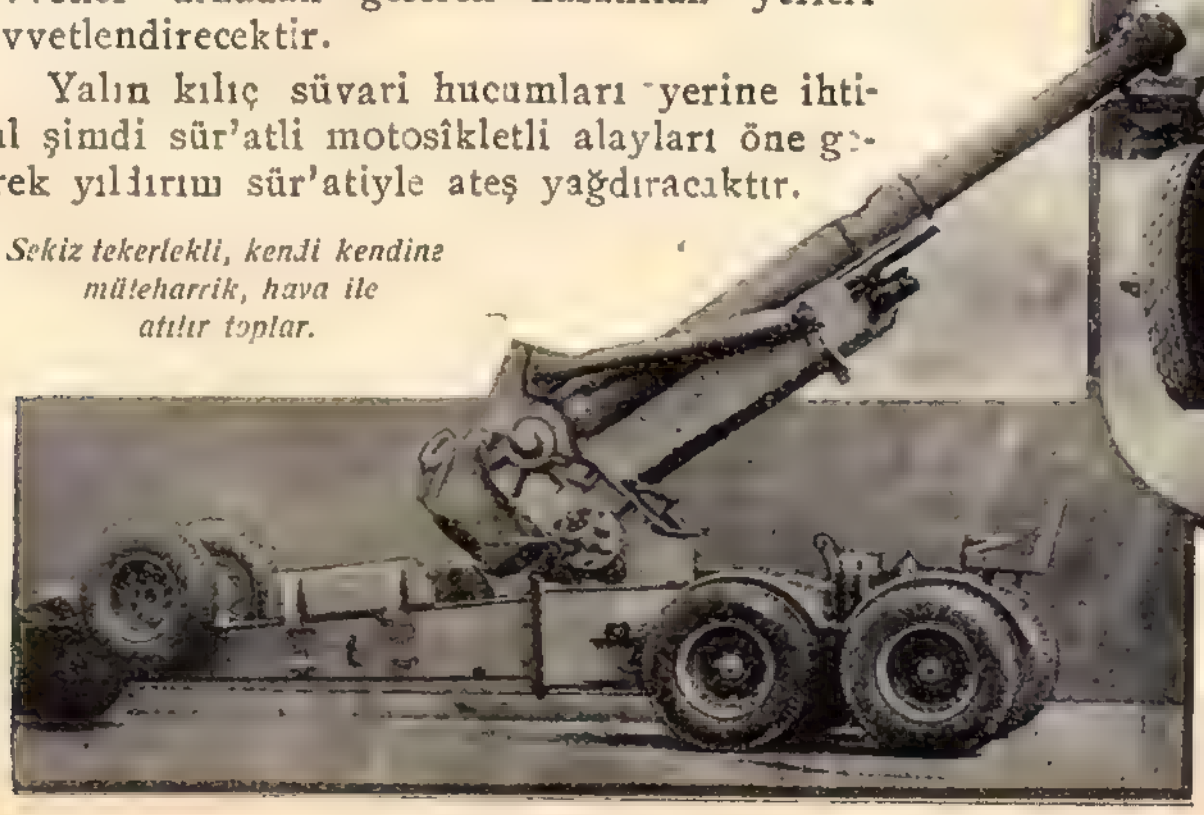

İnsan Nasıl Yaratıldı!

III

Tercüme eden: KÂMRAN ŞERİF

(Geçen nushadan devam)

DR. GREGORY—Karbonlu müvellidülma' deye karbonla müvellidülhumuza ve suyun muayyen bir nispet dahilinde birleşmesinden hasıl olan mürekkep cisimlere derler. Şeker, nişasta, sellüloz bu cisimlerden terekküb eder. Hüceyrelerin harici gılâfı sellülozdandır. Fakat karbonla muvellidülhumuza ve suyun birleşip karbonlu müvellidülma' teşkil etmesi keyfiyeti, güneş ışığının ihtiva ettiği enerji mevcut olmadıkça vuku' bulamaz. Bu nokta bilhassa mühim olduğu için buna mim koyun.

MR. MOK— Eyi ama siz demin damarlarımızdaki karbonlu müvellidülma'dan bahs etmiştiniz; şimdi de karbonlu müvellidülma'ların güneş enerjisi olmadıkça teşekkül edemeyeceğini söyleyorsunuz. Güneş zıyası kanımıza nufuz edebilirmi?

DR. GREGORY— Hayır güneş ışığı damarın içine girmez, fakat havi olduğu enerji bilvasıta kan damarına nufuz eder. Şurası muhakkaktır ki güneşsiz yaşayamayız. Güneş olmasaydı, insan da dahil olduğu halde hayat zuhur etmezdi. Güneş olmasa hayat bir an bile paydar olamaz. Hasılı güneş olmasaydı, siz ve ben şimdi yaşamazdık.

MR. MOK—Anlayorum: güneş her türlü enerjinin kaynağıdır. Fakat biz bu enerjiyi nasıl alıyoruz?

DR. GREGORY— Güneş ışığını her istikamette neşr eder. Işığın yolunu kesen her hangi bir cisim güneş huzmelerinin bombardımanına uğrar. Fakat her cisim güneş enerjisini tutup zapt etmek kudretini haiz değildir.

MR. MOK— Bizim cismimiz de güneş enerjisini tutamazmı?

DR. GREGORY— Hayır, insan bu kudreti haiz değildir. Hattâ küçük olsun, büyük olsun hiçbir hayvan bu kabiliyete malik değildir. Fakat gerek insan, gerek hayvan güneş enerjisini çalıp iddihar etmek kabiliyetini haizdir. Biraz evvel de iyzah etmiştim: Amipler bizim gibi, daha doğrusu kırmızı kan küreyveleri gibi teneffüs ederler. Onlar da bizim gibi, yediği şeyleri içeri aldığı su ve usarei-hazmiye ile karıştırmak suretiyle tegaddi ederler. Fakat nebatların yaşayış tarzı başkadır.

MR. MOK— Nasıl?

DR. GREGORY— Onlar da bizim gibi müvellidülhumuza teneffüs eder, fakat gıdalarını bizzat iymal ederler. Güneş zıyasında mevcut enerjiyi kapıp iddihar etmek kudretini haiz oldukları için yiyeceklerini bizzat iymale muvaffak olurlar. Topraktan mass ettikleri karbon, müvellidülma', müvellidülhumuza, su ve hava ile karbonlu müvellidülma', yâni şeker, nişasta ve sellüloz iymal ederler. Bu ameliyeyi yapabilen büyük veya küçük her hangi bir nebat tam ma'nasiyle bir şeker fabrikası add olunabilir.

MR. MOK— Fakat ben bütün bunlarla insan enerjisinin münasebetini anlayamayorum.

DR. GREGORY— Bir dakîka müsaade edin. Nebatlar bu suretle tegaddi ederlerken müvellidülhumuzayı serbert brakıyorlar. Karbonlu müvellidülma'lar, yaprakların büyük bir kısmını teşkil eden ve klorofil denilen kısma istif edilmiştir. Bunun için nebatların yeşil kısmına kimyevi kudret ambarı ismini vermek doğru olur. İşte biz insanlar, gerek bu nebatları, gerekse bu nebatları yemiş hayvanları yemekle bu enerjiyi çalıp kendimiz iddihar etmiş oluyoruz.

MR. MOK— İnsan vucudu ya doğrudan doğruya nebatları veya bu nebatları yemiş hayvanları yemek suretiyle enerji hasıl ediyor.

DR. GREGORY— Bu söylediğiniz kısmen doğrudur. Vakıa, elma, salata veya domuz sucuğu ile yapılmış bir sandoviç yediğiniz zaman evvelce nebatlar tarafından tutulup iddihar edilmiş güneş enerjisini çalıp kendiniz iddihar ediyorsunuz. Fakat bu iş öyle zann ettiğiniz kadar basit değildir.

MR. MOK— Niçin?

DR. GREGORY— Anlatayım: nebatların yeşil kısımlarında biriktirdikleri enerji ancak tekrar mü-

vellidülhumuzalanmak suretiyle serbest kalabilir. Bu da karbonlu müvellidülmayı yeniden müvellidülhumuza ile mezc etmekle olur.

MR. MOK— Peki, bu nasıl olur?

DR. GREGORY— Ocakta veya bir buhar kazanının altında kömürün karbonu ile odunun karbonlu müvellidülma'larını — ma'lûm ya, kömür de, odun da nebattan başka bir şey değildir — havanın müvellidülhumuzası ile karıştırmış oluyoruz. Nefes aldığımız zaman da aynı şeyi yapıyoruz. Ciğerlerimizde, havadan aldığımız müvellidülhumuza ile yediğimiz nebatlardan hasıl olup kanımıza karışmış olan karbonlu müvellidülma'ları imtizac ettiriyoruz.

Kablettarihî devirlerde yaşayan cesim hayvanların iskeletlerine Meksiko nun birçok yerlerinde tesadüf edilmektedir.

MR. MOK— Demek enerjimizi teneffüsten alıyoruz, öylemi?

DR. GREGORY— Hayır, enerjiyi yemek ve içmek suretiyle istihsal ettikten sonra, teneffüs neticesi olarak serbest bırakıyoruz.

MR. MOK— Biraz evvel ilk hayat hüceyresinin en esaslı sırrı teneffüs edebilmesi dir demiştiniz.

DR. GREGORY— Evet öyle söylemiştim ve neden söylediğimi de siz muhakkak şimdi anlamışsınızdır. İlk hayat hüceyresi teneffüs ediyordu demek enerji sarf ediyordu demektir.

MR. MOK— Eyi ama etrafında yiyecek hiç bir şey olmadığı halde ilk hayat hüceyresi nasıl yaşayabildi?

DR. GREGORY— O da nebat gibi yiyeceğini bizzat iymal etmesini bilirdi. Maamafi ilk hayat huceyresinin kendi yiyeceğini kendi yaptığına hükm edişimizin sebebi sadece, ilk hüceyrenin etrafında ne kendine gıda yapacak veya ona gıda olacak canlı bir mevcut bulunmamasından ibaret değildir.

MR. MOK— Başka ne gibi delail var?

DR. GREGORY— Bugün bile mevcut olan suda yaşar ufacık yeşil renkte bir mahlûk vardır ki kendi enerjisini bizzat iymal etmek kudretini el'an haizdir. Bu hayvanın kamçı kuyruğu şeklinde istitaleleri vardır. Latincede *Flagella* kamçı ma'nasına geldiği için bu mahlûkata da flagellat ismi verilmiştir. Hayvan bu istitaleler vasıtasiyle su içinde hareket eder.

MR. MOK— Demek ki flagellat yarı hayvan, yarı nebattır.

DR. GREGORY— Evet. Bu hayvan hayat şeceresinin ilk dalından hasıl olmuştur. Bu ailenin yarı hayvan, veya nebat olan efradı bir müddet, yâni milyonlarca sene, bu vaziyette kalmışlar, sonra bunlardan bir kısmı hayvan, bir kısmı da nebat olmak suretiyle karar kılmışlardır.

MR. MOK— Bu ayrılmaya sebep nedir?

(Devamı 77 nci sahifede)

Yeniden Dünyaya

Richard Connel den

BÂZI hikâyeler vardır ki alâkadarların hali-hayatında söylenmez. Fakat şimdi iki aziz dostumun ölüm haberini veren ve dünyanın iki muhtelif noktasından gelen havadisi gazetelerde okuduktan sonra artık gizlemeye tahammül edemeyeceğim bu garip sergüzeşti ifşa etmekte bir mahzur kalmadı.

Gazetelere mahsus ameli ve heyecansız üslup ile müderris John King zamanın mütehayyiz alimlerinden olduğu beyan edilerek ve tercümei-hali mufassalan yazılarak hey'et ilmindeki keşfiyatı ve altmış yaşına gelince darülfünun kürsüsünü terk ettiği anlatıldıktan sonra nasıl öldüğü de hikâye ediliyor. Boston şehrindeki küçük evinde kitap odasında yazı masasının başına oturmuş, elinde kalem, önündeki beyaz kâğıdın üzerine henuz bir kaç satır karalamışken ansızın terki-nefes etmiş.

Cihan ilmine pek kîymetli eserler ilave eden o muktedir elin yazdığı son sözler şunlar idi:

"Bugün yetmiş iki yaşındayım. Bütün ömrümü ilme hasr ettim. Mevcut ilim hazinesine cüz'i hissemi ilave etmeye çalıştım ve her hususta hakîkat ve sarahatten inhiraf etmemeyi gaye edindim.

"Son senelerimde öyle bir vadiye sülûk ettim ki pek az insanlar ona yaklaşmaya cür'et etmişlerdir. Bu cür'eti ben gösterdiğim için her türlü istihza ve hakarete ma'ruz kaldım ve cinnet ile itham edildim. Şimdi elimde bulunan deliller ve vesikalar ile muarızlarımı ilzam etmeye muktedirim.

"Son oniki senelik mesaimden istihrac ettiğim hakîkat ve vasıl olduğum kanaat şudur: yaşayan bir insan..."

O noktada kalemini ölüm durdurtmuştu.

Ben bu satırları okurken onun talebesi olarak çalıştığım seneleri hatırladım. Uzun adımlarla sınıfta dolaşarak ilminin bir cüz'ünden bizi hisseyab etmek için nasıl gayret ettiği gözümün önüne geldi. O, mağrur bir muallim değil, fakat zinde, samimi, mültefit bir insan idi.

Kendisini yalnız bir muallim değil, bir dost sıfatiyle de tanımak bana müyesser olmuştur. Yegâne oğlu Roderick — ve yahut isminin sevgi şekli ile Roddy — arkadaşım olduğundan beni çok defa evlerine götürürdü. Annesini küçük yaşta kayb etmiş olan Roddy, babası ve ihtiyar bir zenci uşak ile otururdu.

Gelen Adam

Nakl eden : Seniha Sami

Roderick King ve ben mektepte ve darülfünunda hep bir arada bulunduk. Güzel bir çocuk idi: hassas bir çehresi, parlak gözleri, durgun ve mütefekkir bir hali vardı.

Babasiyle pek iftihar ederdi, babası da onu ihtırasla severdi.

Darülfünunda bulunduğum birinci seneyi ta'kîb eden yaz ta'tilinde Roddy ile babası ve ben orman içinde kamp kurmuştuk. Vaktimizi balık tutmak ve gezinmekle geçirirdik.

Merih seyyaresindeki insanların arza inişini tahayyül ederek hikâye etti ve bizi çok güldürdü. Sonra Roddy ve ben yemek pişirmek için odun topladık. O, feneri tutarken ben balta ile odun kesiyordum. Bu işin pek acemisi olduğumdan elimden bir kaza çıktı. Tam ben baltayı indirirken Roddy elini bir dala doğru uzattı, balta eline indi.

Onun haykırmasiyle babasının yetişmesi bir anda oldu. Oğlunun elini kan içinde görünce bana bir bakış baktı ki fenerin aydınlığından yüzünün takallûsunda bir ân için çılgın bir gazap gördüm ve gayrıihtiyarı geriledim. Fakat yine bir ân içinde medeni terbiye iptidai ihtırasa galebe etti. Oğlunun elini sarmakla meşgul oldu.

O, bir şey olmadığını bize te'min ettiyse de babası sabaha kadar döşeğinin baş ucunda bekledi ve sabah karanlığında onu en yakın köye götürerek hekime gösterdi. Roddy nin serçe parmağını birinci mafsaldan kesmek lazım geldi.

Bu müessif kaza arkadaşımla benim aramızdaki muhabbetin devamına mani' olmadığı halde müderris her ne kadar insanın hatadan salim olmayacağını bana te'min ettiyse de o günden iytibaren bana pek de iytimada şayan olmayan bir budala nazariyle baktığından pek şüpheleniyordum.

İKİMİZ DE aynı senede darülfünundan me'zun olduk. Roddy miymarlıkla, ben de gazetecilikle meşgul oluyorduk. New York un fakîr bir mahallesinde bir apartman tutluk. Müderris ekseriya gelir, bizi ziyaret ederdi. Rodyy çizdiği muazzam binalar ve şehirler planlarını babasına getirir, o da bariz bir iftiharla oğlunu alkışlardı. Çok insanların tabiata olan aşkını Roddy şehirle-

re hasr etmişti. Hep istikbalin büyük şehirlerini tahayyül ederdi.

Miymarideki ma'lûmatını ileri götürmek üzre, 1914 senesi ilk baharında Paris e hareket ettiği gün babasiyle ben rıhtıma kadar teşyi' ettik. Ben müderrisin refakatinde taksiyle şehre avdet ederken haline dikkat ettim. Her ne kadar metanetini muhafazaya gayret ediyorsa da hiç sesi çıkmayordu. Bir şey görmeyen nazarlarla etrafına bakınıyordu.

Roddy den aldığım ilk üç mektup Paris in efsunkâr hayatına ilk defa karışmış olmak zevkiyle dolu olduğu halde mesleğinden de derin bir alâka ile bahs ediyordu.

Dördüncü mektup ancak bir kaç satırdan ibaretti ve bunlar arasında şu sözler de vardı:

"Paris e olan aşkımı o medeniyet paytahtının müdafaasına iştirâk etmekle ispat etmek bence bir vicdan mecburiyetidir. Yarın ta'limgâha gidiyorum."

Benim gazetemde meşguliyetim her zamankinden fazla olarak nefes almaya vakit brakmayordu.

Bir gün Birinci caddede müderrise rasladım. Oğlunun harp madalyasiyle ve çavuş rütbesiyle taltif edildiğini büyük bir iftiharla söyledi ve ilave etti:

— Artık üzülmeyorum. Eminim ki Roddy sağ salim dönecektir.

Başka babalar gibi o biçare de kalbini kemiren endişeyi bir gayret ve nikbinlik siperi altında gizlemeye kendini alıştırmıştı.

Sonradan öğrendiğime göre müderris Fransaya gitmek üzre me'zuniyet almak için her çareye tevessül etmiş, gönüllü yazılmayı bile teklif etmiş, fakat muvaffak olamamıştı.

O sene neşr ettiği "Zaman ve mekân" unvanlı son muazzam eseri o velveleli ve felaketli zamanlarda bile umumun dikkatini celb etti ve sinni altmışa yaklaştığı halde zihninin her zamanki kadar zinde olduğunu ispat etti.

Nihayet Amerika da harbe iştirâk etti. Ben Boston ta'limgâhında iken Roddy nin henuz mülazımlığa terfi' etmişken maktul olduğunu haber aldım. O gün mülazım üniformasını ilk defa giymiş idi, düşman siperine hücum eden bir müfrezeye komanda etmekte idi. Ric'at esnasında askerlerinin çoğu vurulduğu halde kendi kurtutacaktı, fakat bir yaralı nefere yardım etmek için durdu. O aralık bir ateş ve duman tufanı arasında yere serildiğini gördüler ve müteakîp kîyamette ne olduğu anlaşılamadı. Ertesi gün ateş kesildiği halde o arazide Roddy nin cesedi bulunmadı. Hüviyetleri ta'yin edilemeyecek derecede parçalanmış cesetler arasına karışmış olduğuna karar verilerek hepsi bir salip altına defn edildiler ve üzerine isimleri yazıldı. Ordu da ileri yürüdü.

Ben müderrise ta'ziyete gittiğin zaman pek me'yus olacağını tahmin ediyordum, fakat büsbütün mahv olmuş bir adam karşısında bulundum. İnsanların tevekkül felsefesiyle zihinlerini oyaladıklarından bahs etmeye çalıştı, kendi mesaisinden ve benim askerliğimden bahs etmeye çalıştı, fakat sözler ağzından güçlükle sürükleniyordu. Benim cevaplarımı da hiç işitmeyordu. Bir gün içinde ihtiyarlamıştı, sesi titreyordu, adım atmaya takati yoktu. Âdeta sersemlemiş ve darbenin şiddetini hiss etmeye mecalsiz gibiydi.

İnsan bir felaket karşısında sevki-tabiiyle bir teselli arar. Ben de müderristen ayrılırken artık yaşayamayacağı kanaatini hasıl etmiştim.

Bİr kaç gün sonra gazetelerde darülfünundaki kürsünsüden istiyfa ettiği havadisini görünce taaccüb etmedim. Fakat yeni bir ilim sahasına giriştiğini, yeni bir kitap hazırladığını ve kendisiyle mülakat eden bir muhbire bunun en mühim eseri olecağını söylediğini okuyunca inanamadım.

Müderrisin yalnız âlemşümul şöhretini işitmiş olanlar, onu, benim gibi, gözleri kızarmış ve fersiz bir ihtiyar halinde görmemiş olanlar bu esere mühim bir ilmi hadise olarak intizar ettiler.

Kitap bir sene sonra "Roderick" unvanı altında intişar etti. Evvela Roddy nin kısa hayatı basit ve müessir bir lisanla hikâye ediliyordu. Sonra müellif ilave ediyordu: "Hayatımın iki menbaı-kuvveti vardı: hey'et ilmi ve oğlum. Oğlumun ölümünden sonra ilimle iştigale devam etmeye takatim kalmamıştı. Yalnızlık, ıztırap ve hiçlik cehenneminin ka'rı-nayabı içinde idim."

Müderrisin sırasiyle anlattığına göre Roderick in ölümünden iki ay sonra adi bir kadın, medyumlukla geçinen, paraya haris, cahil ve süfli bir kadın, yanına gelerek spiritism vasıtasiyle kendisini oğlu ile muhabere ettirebileceğini söylemiş. Müderris, kadını evvela hakaretle koğmuş. Bir hafta sonra, pek çok tereddütler içinde, onu çağırmış ve kadın karanlık bir odada ona oğlunun sesini işittirmiş, Müderris bu kitabı yazmaktan maksadının bu iytikadı başkalarına telkîn etmek ve spiritismin kendisine bahş ettiği teselliden başkalarını müstefid etmek olduğunu ilave ediyordu.

Öyle bir alimin böyle bir kitap neşr etmesinin nasıl bir sukutu-hayali bâis olduğunu, nasıl istihzalarla karşılandığını anlatmaya hacet yoktur. Kendisine inanan birkaç takdirkârlarının müdafaaları ta'riz tufanı içinde boğuldu. Fakat kendisi hiç yılmadı. Muarızlarına şiddetle mukabele ettikten başka bir ikinci kitap yazdı: "Ölmüş

oğlum ile musahabelerim." Bir çok şehirlerde konferans verdi.

O konferanslardan birinde bulundum. Nazariyeleri hakkında fikirler ne olursa olsun, kanaatında samimi olduğunda kimse şübhe etmeyordu. Eski kudreti-hayatiyesini tamamiyle bulmuştu. Konferansı müteakîp etrafını öyte kesif bir kütle sarmıştı ki kendisine yaklaşmaya teşebbüs bile etmedim. O akşam garp devetlerinde konferanslar vermek üzre hareket etti. Bir daha kendisini görmek benim için müyesser olmadı.

SENELER geçti. İtalyada seyahatim esnasında cenup eyaletlerinin dağlık ve vahşi bir yerinde, eşkîya me'vası olduğu rivayet edilen havaliyi ziyaret etmek istedim. Güneş altında kızmış yalçın kayalar arasındaki çayırlarda lagar koyunlar otlayordu, kemikleri çıkmış köpekler onları gözetlerken çoban arka üstü uzanmış, güneşten korunmak için şapkasını yüzüne kapatmış, uyuyordu.

Ara sıra keçi kadar bir eşek lahana yükü altında sendeleyerek ilerleyor, boyası solmuş öküz arabaları üzüm salkımları ile dolu olarak geçiyordu.

Köyler seyrek ve pis idi. Eşkîyaya henuz tesadüf etmedimse de köylülerin hepsi eşkîya kılıklı idiler. Yüzüme hiç merak bile etmeden bakıyor ve cılız bağlarını budamaya devam ediyorlardı.

New York un gürültüsünden başımı dinlendirmek üzre oraya gitmişken bir hafta geçmeden, Napoli nin olsun gürültüsünün ve kalabalığının hasretini duymaya başladım ve Napoli deki otel kapıcısına hak verdim:

—Bana elli bin lira verseler oraya gitmem, diyordu.

Bir akşam, gurup vaktı bir köye geldim. O kadar küçük idi ki haritamda gösterilmemişti bile. Belki yirmi ev ile bir kilise ve bir kahvehaneden ibaret bir köyceğiz. Yorulmuş ve susamıştım. Birkaç mil ötede bulunan daha büyük bir köye gitmeden evvel orada dinlenmek istedim.

Kahvehane pek adi olmakla beraber tozlu ovalardakilere nispeten daha temizce idi. İsli tavanından soğanlar sarkan sofada kapının dibinde oturdum. Yalın ayak, şişman, paytak bir kadın yanıma geldi. Ben bozuk İtalyancamla içki isteyince oranın lehçesiyle cevap verdi ve bir desti şarap getirdi.

Ortalık kararmaya başlayordu. Kadın iytizar etti:

— Giovanni pek ma'rifetli bir lamba aldı. Ben yakmasını beceremeyorum. Giovanni nerdeyse gelecektir. O yakar. Ta Turin şehrinden getirdi. Çok güzel bir lamba. Mutlaka görmelisiniz.

Ortalık büsbütün karardıktan sonra Giovanni içeri girdi. Lambayı yakınca uzun boylu, köylü kîyafetli bir adam gördüm. Biçimsiz bir aba pantalon ile göğsü açık bir basma gömlek giyiyordu. Fakat ayağında ıskarpin vardı ve, oranın âdeti hilafına olarak, genç olduğu halde sakallıydı.

Kadın: — Giovanni. dedi. Misafirimiz var. Ben senin yemeğini hazırlarken sen de Efendiyle konuşursun.

Giovanni: —Maalmemnuniye, dedi. Sesi köylü sesi değildi. Bana doğru yürürken lambanın ışığı yüzünü aydınlattı ve Roderick in gözlerini tanıdım. O da irkildi ve bir feryadı güç zapt etti.

Yerimden fırlayarak yanına koştum ve haykırdım:

— Roddy! Roddy! Senmisin?

Önümden geçerek dışarı çıkmak istedi, fakat yolunu kapattım. İtalyanca sordu:

— Anlayamadım, Efendim?

Ben yine gitmesine mani' oldum:—Aff edersiniz, dedim. Sizi çoktan beri kayb ettiğim bir dostuma benzettim. Buyrun, birlikte şarap içeriz.

— Çok teşekkür ederim, Efendim. Müsaade ediniz. Meşgulüm.

Ben hâlâ yüzünü tetkîk ediyordum. O gözler, o ses Roderick in idi. Şapkasını başına geçirmek üzre elini kaldırınca serçe parmağının ilk mafsaldan kesik olduğunu gördüm. İki omuzundan tuttum:

— Roddy! dedim. Sensin. Biliyorum.

İngilizce fısıldadı: — Allah aşkına, dışarda konuşalım.

Karanlıkta yalnız kaldığımız zaman sordu:

— Parmağımdan tanıdın, değilmi?

— Roddy! Eski bir dustuna kavuştuğuna hiç sevinmedinmi?

Elimi sıktı: — Tabii. Ne kadar sevindiğimi anlatamam. Fakat...

— Fakat ne?

— Beni senelerden beri ölmüş biliyorlardı. Yeniden dünyaya gelmek kolay değil...

— Ölmedin ki...

— Resmen öldüm.

— Yanlışlık olmuş.

— Evet. Yanlışlık.

— Otur, dedim. Anlat. Nasıl oldu? Burada işin ne?

Yolun kenarındaki çimenin üzerinde oturduk.

Roddy sordu: — Burada olduğumu nereden haber aldın?

— Hiç haberim yoktu. Buraya tesadüfen geldim.

Roddy: — Benim taliim, dedi. Fakat bir az içi rahat etmiş gibi göründü: — Ben kendimi eyice gömülmüş zann ediyordum. Fakat mademki beni mezardan çıkardın, keşf hakkîyle sergüzeştim senin elindedir...

— Roddy, Allah aşkına söyle. Sen kaçakmısın?

— Burdakiler öyle sanıyorlar. Fakat kendilerinin

çoğu da jandarmalardan, hapishanelerden kaçmış oldukları için ehemmiyeti yok.

— Sen ne yaptın?

— Ben de bilmeyorum. Fakat bildiğim kadarını anlatayım.

Çimenin üzerine uzandı. Gökte parıldamaya başlayan yıldızlara baktı:

— Vurulduğumu biliyorsun, değilmi?

— Gazeteler yazdılar.

Güldü. Eski zamanki gibi bir gülüş: — Evet. Ben de okudum. Kendi ölüm haberini okumak her kese müyesser olmaz...

"Vurulduktan sonra ilk ayıldığım zaman kendimi bir Alman hastahanesinde buldum. Orada iki sene yattım. Beyin sadmesine uğramışım. Nutkum tutulmuş, hafızam kalmamıştı. Dünyanın en hazîk cerrahları tarafından tedavi edildim. Galiba bir demir parçası beynimi tazyîk ediyormuş. Onu aldılar. Ondan sonra eyileşmeye başladım ve beynim işlemeye başladı. İşin tuhafı: kim olduğumu hiç bilmeyordum. Bacağımdan da vurulduğum için beni soydukları zaman hüviyet markam elbisemle birlikte atılmış. Her şeyi, hattâ giyinmeyi bile yeniden öğrenmek mecburiyetinde idim. Fakat çok çabuk öğrendim.

"Bir gün hastahanedeki arkadaşlarımdan biri müderris John King in o zaman her kesin bahs ettiği "Roderick" unvanlı eserini bana iğreti verdi. Onu okumaya başlayınca gayet garip hisler ve hatıralar tecrübe ettim. Nihayet kendi tercümei halimi okuduğumu anladım. Her hikâye edilen hadise, mesela parmağımın kesilmesi, hafızamda yeni bir nokta uyandırıyordu ve dolayısiyle bütün hafızam geri geldi. Hatıralar öyle bir cuşu-huruş ile hücum ediyordu ki beynimin nasıl parçalanmadığına hâlâ şaşarım. Kendini kayb etmiş bir insan yeniden kendine gelince ne hiss ettiğini anlamak sence mümkün olamaz. Sonra kitabın sonuna geldim ve babamın, ölümümden sonraki tecrübelerini okudum. Kitabı üç defa okudum. İlk arzum doktorlara koşarak kim olduğumu anlatmak ve babama telegraf çektirmek oldu. Sonradan vazgeçtim. Sıhhat ve kuvvetim yerine gelince hastahaneden kaçtım.

"Harbı ta'kîb eden karışık zamanlarda Avrupada dolaşan serseriler o kadar çoktu ki bana kimse dikkat etmedi. Tanılmak istemediğimden ekseriya geceleri seyahat ediyordum. Avusturyadan geçtim, İtalyaya girdim. Çünkü şu havalinin pek vahşi ve ıssız olduğunu bir kitapta okumuştum...

Sözünü kestim: — Roddy, hemen benimle beraber geleceksin. Yirmi dört saate kadar Napoli deyiz. Oradan babana telegraf çekeriz.

— Olmaz.

— Fakat Roddy, burada kalamazsın...

— Kalmaya mecburum.

— Mecburmu?

— Allah aşkına halden anlamazmısın? Ben avdet edersem ne olacağını anlamayormusun? Babam kendine yeni bir hayat, benim ölümüme müstenit yeni bir tytikat te'sis etmiş. Onun ne kadar kibirli olduğunu bilirsin. Ben ortaya çıkınca bütün âlemin istihzasına hedef olacak. Rezil olacak. İşte o zaman muhakkak yüregine inecektir.

"Hayır. Ben avdet edemem. O öldükten sonra bile yine avdet edemem. Ben burada Giovanni Setlla isminde bir çoban olarak yaşayacağım. Pek gıpta edilecek bir hayat olduğunu iddia edemezsem de halim o kadar da fena değil.

— Hata ediyorsun. İnsan hayatını böyle feda edemez. Benimle beraber gelmelisin.

Vahşi bir azmle: — Hayır, dedi. Kararım kat'idir. Roderick King olarak bir daha yaşamayacağım. Eğer sen hakîkî bir dostsan bana hiyanet edemezsin. Dostluğumuz namına bana yemin edeceksin ki babam ve ben hayatta oldukça hiç kimseye sırrımızı ifşa etmeyeceksin.

Bir dakîka düşündükten sonra elini sıktım.

— Şimdi, dedi. Konuşalım. Konuşmaya nasıl teşne olduğumu bilsen... Yarın gitmelisin. Bir daha avdet etmemek üzre gitmelisin. Fakat bu gece konuşalım.

Sabah güneşi dağların üzerinde epeyce yükselinceye kadar konuştuk. Sonra Roddy ile veda'laşarak yoluma devam ettim.

İki hafta sonra Napoli de otelde oturmuş, kahve içiyordum. Ertesi sabah New York a hareket edecek vapura binecektim. Bir orkestra çalıyor, etrafımdaki halk konuşuyor ve gülüşüyorlardı. Roddy içimizde olsa ne kadar hazz ederdi deye düşündüm.

O esnada bir gazete gözüme ilişti ve şu serlevhayı gördüm:

"Kalabria dağlarında bir çoban bir kuzuyu kurtarırken feci' surette öldü."

Alt tarafındaki satırları okudum:

"..... Fırtınalı bir gecede bir çobanın kuzusu dağda kalmıştı. Sahibi gidip aramak istemedi. Bu mevsimde çok heyelanlar olduğundan o havali pek tehlikelidir. Buna reğmen, Giovanni Stella isminde başka bir çoban kuzuyu aramaya çıktı.

"Ertesi sabah cesedini buldular. Bir bayırda kuzuyu kucağında taşırken üzerine bir kaç ton hacminde kayalar ve topraklar yuvarlanmış. Kuzu hâlâ yaşayordu, çünkü çobanın vucudu ona siper olmuştu."

Üç seneden beri sakladığım bu gazete parçasının yanına şimdi müderris John King in ölümünü haber veren gazete parçasını koydum ve düşünüyorum...

(Geçen nushadan devam)

4. Rok esnasında şahın diğer tarafa geçeceği boş hanelerden birisi hasım silahlarından birisinin tahtı-tehdidinde bulunursa;

5. Şahın roku müteakip bulunacağı hane hasım silahlarından birisinin tahtı-tehdidinde ise;

Kal'eler bu hususta hiç bir kayt ve şarta tabi' olmayıp o an için her hangi bir hasım taşı tarafından istenmiş bir vaziyette bulunması ve yahut rok esnasında geçeceği hanelerden birisinin hasım aletleri tarafından tahtı-tehditte bulunmasının roka mani' teşkil etmeyeceği kat'i surette bilinmelidir.

Atideki vaziyette ne beyaz ve ne de siyahlar rok yapamazlar:

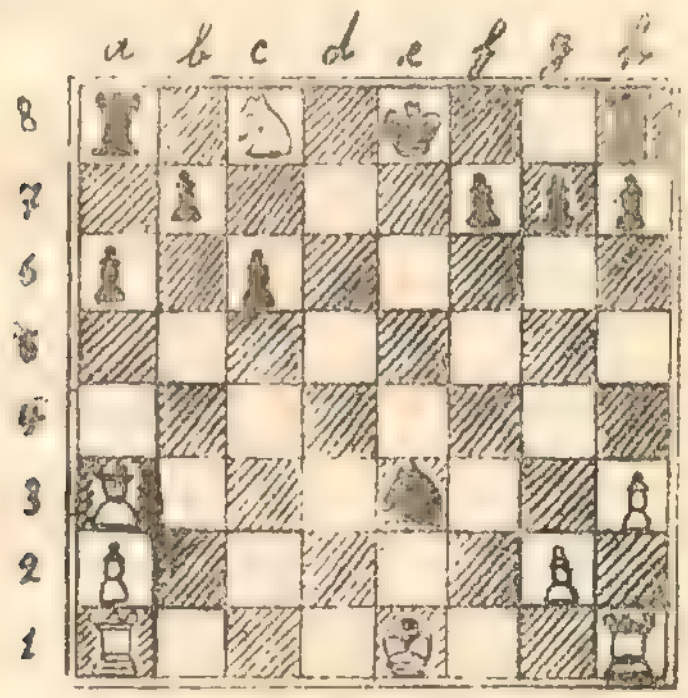

e3 de bulunan siyah at f1 ve d1 hanelerini tehdid etmekte olduğundan beyazlar rok yapamazlar. Keza siyahların da f8 hanesi, d3 de bulunan beyaz tayyare tarafından tahtı-tehditte bulunduğundan küçük rok yapamadığı gibi şah ile kal'e arasında c8 de beyaz at bulunduğundan büyük rok da yapamaz.

KAYIM (Şüpheli oyun)

Oyunun devamı esnasında her iki taraf yekdiğerini mat edemezlerse bu oyun terk edilir. Bu suretle terk edilen partilere "KAYIM" (Das un entschiedene Spiel) namı verilir. Kayım atideki ahvalde vaki' olur:

1. Her iki tarafın matı te'min edecek kuvveti kalmayıp yalnız şahları kalır ve yahut oyunculardan birisinin yalnız bir şahı, diğerinin şahı ile bir atı yahut bir tayyaresi kalırsa;

2. Eğer her iki oyuncu mütemadiyen aynı hamleyi tekrar ederler yahut bunlardan birisi oyunun devamı halinde partiyi kayb edeceğini hiss ederek aynı taş ve aynı noktadan üç defa kiş derse oyun kayım olur.

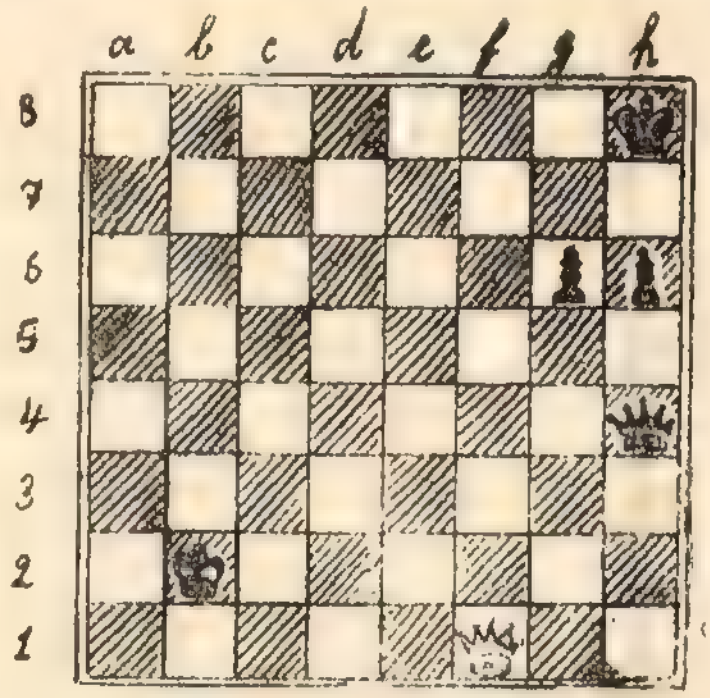

İtalyanın meşhur Sanderson ırtiyat fabrikası

HASAN KOLONYASI

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmeyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabii limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhi ve asabi hastalıklarda kullanılır. Têsiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Mesela: yukarda gösterilen vaziyette beyazlar vezir ile f8 den şah! der. Siyah şah h7 ye çekilir, müteakiben f7 den kiş eder. Şah h8 e gider. Sonra beyazlar yine f8, f7... ila. kiş eder.

3. Eğer bir oyuncunun matı te'min edecek kâfi mîktarda kuvveti var fakat hasım şahını sıkıştırmasını bilemezse;

4. Şahlardan birisi pat vaziyetinde bulunursa oyun kayım "şüpheli oyun" olur.

Alaturka oyunlarda kayım ile nihayet bulan partiler tarafeyn için bir müsavat olarak telakki edilirse de alafrangada gerek kayım ve gerekse pat ile nihayet bulan partiler tarafeynden birisine galibeyet hakkı vermediği gibi müsavat dahi te'min edemez. Bu suretle nihayet bulan partilere "şüpheli oyun" (Das un entschiedene Spiel) namı verilmektedir.

XI.

Oyunda müsta'mel ta'birat

Kesişme (değişme): Bir taş aynı kiymeti haiz diğer bir taş tarafından alındığı zaman bu alan taş da mukabil taraf oyuncusu tarafından alınırsa buna kesişme denir. Kesişmeler maksatsız yapılmayıp ancak hasmın taarruzunu bertaraf yahut vaziyeti ıslah maksadiyle yapılmalıdır.

İlk hamle, müteakîp hamle: oyunculardan birisi tarafından birinci defa olarak her hangi bir taşın oynanmasına "ilk hamle" ve bunu müteakîp hasım tarafından yapılan hamleye de "müteakîp hamle" namı verilir.

Taarruz: Müteakîp hamlede hasmın her hangi bir taşını alabilecek veçhile yapılan hamleye denir.

An kazanmak: Yapılan taarruzlara karşı hasmı kendisini mudafaa maksadiyle fuzuli harekâta sevk etmek yahut kırışmalarda hasmın daha kıymetli bir silah ve yahut fazla taşının alınmasiyle kazanılan mevzii tefevvuka "An kazanmak" denir.

Bingeç (çifte piyade): Piyadelerin harflerle gösterilen amudi sütunlardan birisinde yekdiğerinin arkasında bulunmasına "bingeç" denir. Bingeç; bir piyadenin hasmın her hangi bir taşını almasiyle vukua gelir. Bu suretle bâzan üç piyadenin arka arkaya geldiği vakî' olur ki buna da "üçlü bingeç" yahut üçlü piyade denir.

Çifte yahut üçlü piyadeler tuttukları mevzi' iytibariyle ancak bir nefer vazifesi görebilmeleri dolayısiyle faydalı değildir. Atideki şekilde görüldüğü veçhile beyazlar bingeç, siyahlar üçlü bingeç vaziyetinde bulunmaktadır.

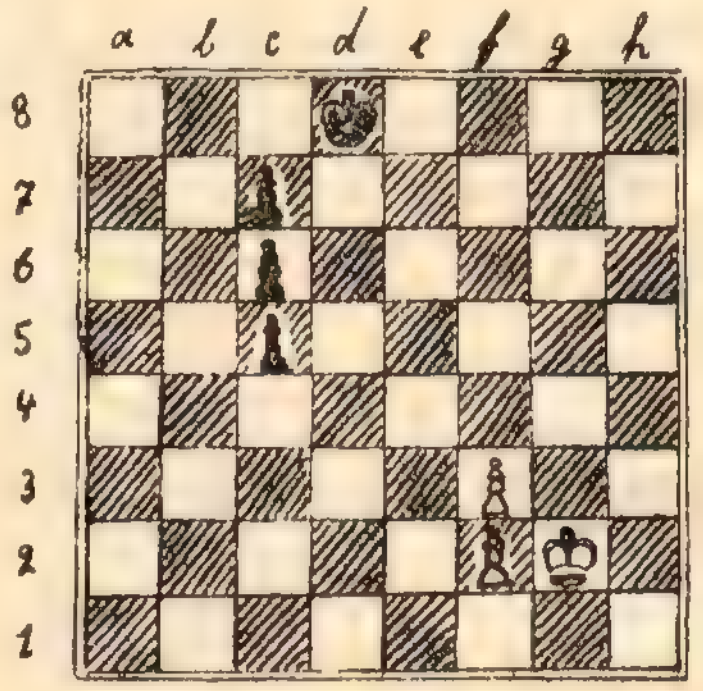

Serbes piyade: Önünde ve yahut civarında bir hasım piyadesi olmayıp tepdil hanesine kadar (tepdil hanesi beyazlar için 8inci, siyahlar için I inci hanelerdir) gidebilmesi mümkün olan piyadeye denir.

Münferit piyade: Diğerleriyle irtibatı olmayıp yalnız bulunan piyadeye denir.

Mevkuf piyade: Önünde hasmın her hangi bir taşı kulunması dolayısiyle ilerilemesi mümkün olmayan piyadeye denir.

Himayeli piyade: Yekdiğerini müdafaa edebilecek vaziyette bulunan piyadelere denir.

Atideki şekil bu hususlar hakkında eyi fikir verir: (Bu şekli yer müsait olmadığı için gelecek sayıda derc edeceğiz).

h6 daki piyade serbes piyadedir.

f5 ve f6 daki piyadeler münferit piyadedir.

c7 deki piyade mevkuf piyadedir.

c6 ve b5 deki piyadeler himayeli piyadededir.

Merkez Piyadesi: Şah ve vezirin önünde bulunan piyadelere denir.

Kapama: İstenen bir silahın önüne diğer bir taş çekilmek suretiyle kapanmasına denir.

(Bitmedi)

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hattâ pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musaddaktır. Fiatlarda yeni ve çok mühim tenzilat yapılmıştır.

Ceket Kalıbımız

BU kalıp ile, arzuya göre, sabahleyin gecelik üstüne, veya akşam tuvaletleri üzerine giyilebilecek zarif bir ceket yapmak mümkündür. Bunun için bir metre eninde kumaştan bir buçuk metre, on santim eninde kürk veya tüyden bir metre, beş santim eninde kordeladan da bir metre lazımdır.

Verdiğimiz üç parça kalıptan ön, arka ve kolun her birini iki kat olarak biçmeli, arka parçasını kumaşın katlanan yerinden çıkararak bütün olmasına dikkat etmelidir. Parçalar Şekil (1) deki gibi toplamp bitiştirildikten sonra ceketin kenarları ince bir biye ile bastırılmalı, kolların kürk veya tüyleri dikilmeli, önde açılacak karşılıklı iki ilik için Şekil (2) deki gibi evvela (A) müstatil kesilmiş bir parçayı yüz taraftan teyelleyerek ilik için arzu edilen genişlikte dikip ortasını keserek (B) bu parçayı ortadaki delikten ters tarafa geçirerek eyice ütülüyerek bastırdıktan sonra etrafını gayet ensiz olarak içine kıvırmalıdır. Bu illiklerden geçirilecek kordele bağlanmadan resmimizdeki gibi bırakılır, az emekle zarif bir elbise elde edilmiş olur. Ceketin kumaşı lame veya boncuk işlemeli ise kordela yerine sırmadan veya boncuktan örülmüş iki uçları püsküllü bir kordon kullanmak mümkündür.

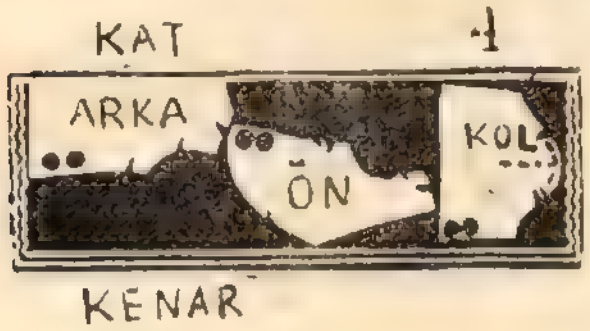

Şekil : 2

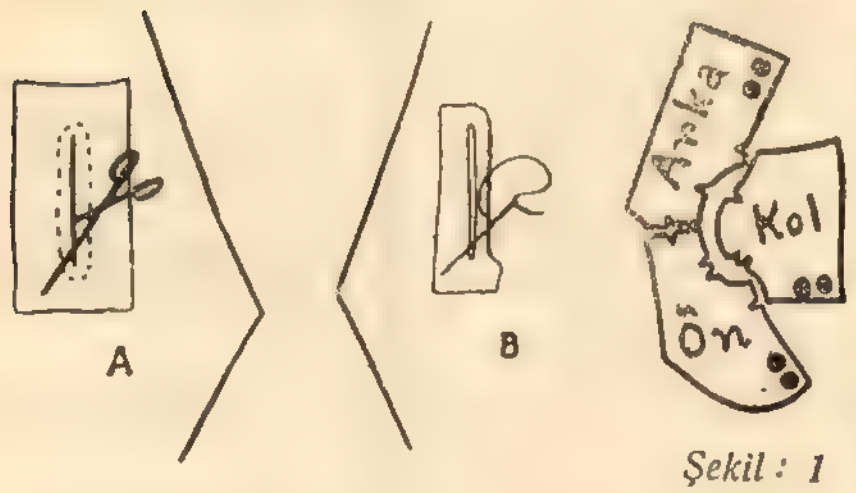

Şekil : 1

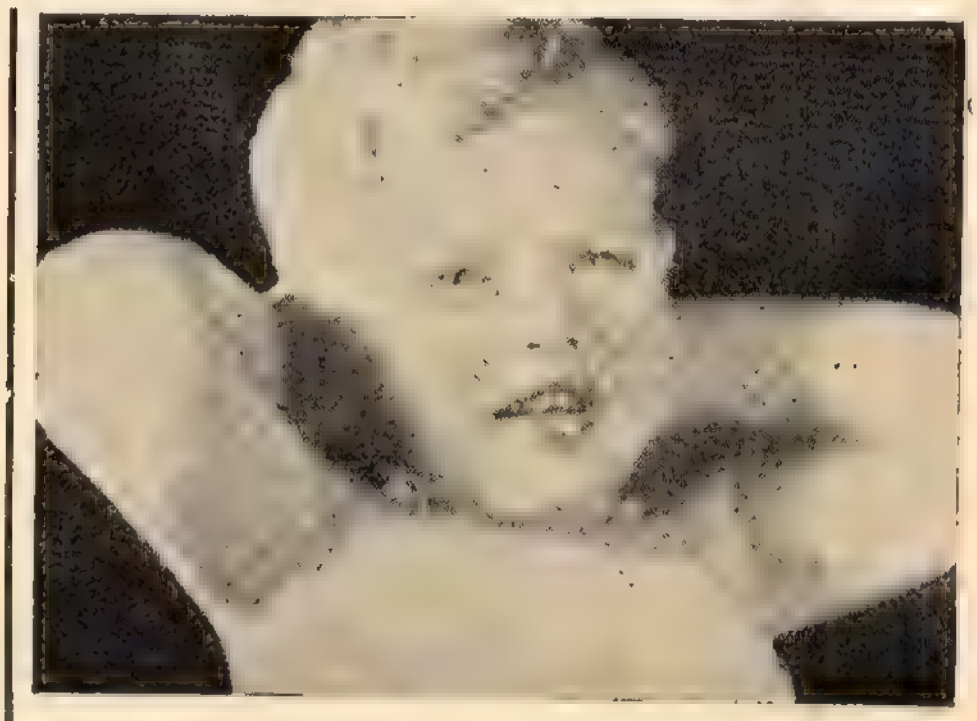

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemezmisiniz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tasdîk ederler.

Sonbahar

1— Açık samani krep-satenden gayet sade bir akşam elbisesi.

2— Yeşil zemin üstüne rengârenk çiçeklerle boyanmış bu tuvaletin omuz atkılariyle korsaj kısmının volanları hoş bir yenilik arz eder.

3 ve 4— Lacivert süet kumaşından, ve kırmızı dradan yapılmış olan bu iki sabah kîyafeti aynı zamanda iş başında giyilmek için de elverişlidir.

Modelleri

5— Bej krep-dö-lenden gayet basit bir pardesü ki serin akşamlarda işe yarar.

6— Yeşil krep-dö-şinden yapılmış olan bu akşam üstü tuvaleti bilhassa biraz semizce vücutları inceltmeğe ma'tuf hatları havidir.

7 ve 8—Son iki akşam elbisesi yemek da'veti, tiyatro, ve gece evde giymeğe aynı derecede münasiptir.

EL İŞLERİ

PAPYE büvar mahfazası veya kanape yastığı için verdiğimiz bu örneğin yapılması çok kolaydır. Evde dikiş sepetinde kalmış parçalarla yapılabilmesi de ayrıca bir tercih sebebi teşkil eder. Yastık veya gecelik şasesi nispeten daha basit olduğundan biz sünger kâğıdı mahfazasının yapılışını ta'rif edeceğiz. Bir metre boyunda ve otuz santim eninde keten veya etamin alarak boyuna ortadan ikiye katlayınız, sonra da bu iki tarafı içeriye doğru birer defa daha katlayarak bir cüzdan şekli verdikten sonra üste gelen kapaklardan birinin üzerine resmimizi mavi kopya kâğıdı ile basınız. Aynı resimden çıkaracağınız bir kaç fazla kopya ile de arzu

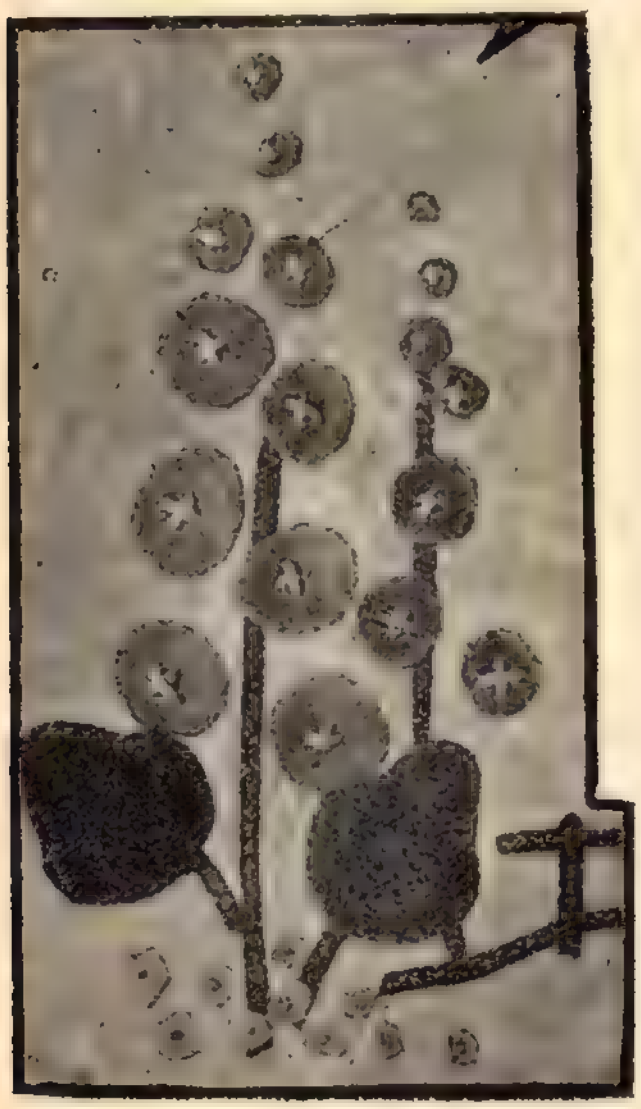

ettiğiniz renkte çuha veya deri parçalarına basarak oyarsınız. Zemini koyu sarı ve gökü mavi olarak bir fırça ile boyamak işi çok kolaylaştırır. Şimdi yer ve gök hazır farz edelim. Kumaşın kendi rengi kulübeyi yapar, üstüne yapıştırılacak kırmızı kumaş parçası kiremidi temsil eder. Pencerenin ve bahçe parmaklığının yeşil ipekle işlenmesinden sonra bacanın dumanı ve bulutlar da hafifçe ipekle işaret edilir. Muhtelif renklerde kesilen çiçek kuş ve yapraklar yerli yerine konup ortalarından bir iki dikiş veya bir az zamk ile tutturulur ve saplar da işlenirse artık yapacak bir şey kalmamış gibidir.

Kumaşınızın içini astarlayıp yine portföy gibi bükerek renkli yün veya ipek ile battaniye kenarı gibi dikerek toplanır ve masanızın üstünde gayet gösterişli bir ziynet olur. Bu işlemeyi yapmak için evde parçanız yoksa her hangi deri mağazasında beş on kuruşa mukabil muhtelif kırpıntılar tedarik etmek mümkündür. Sırasına göre çiçekler için gayet parlak sedef veya renkli düğmeler de kullanılabilir.

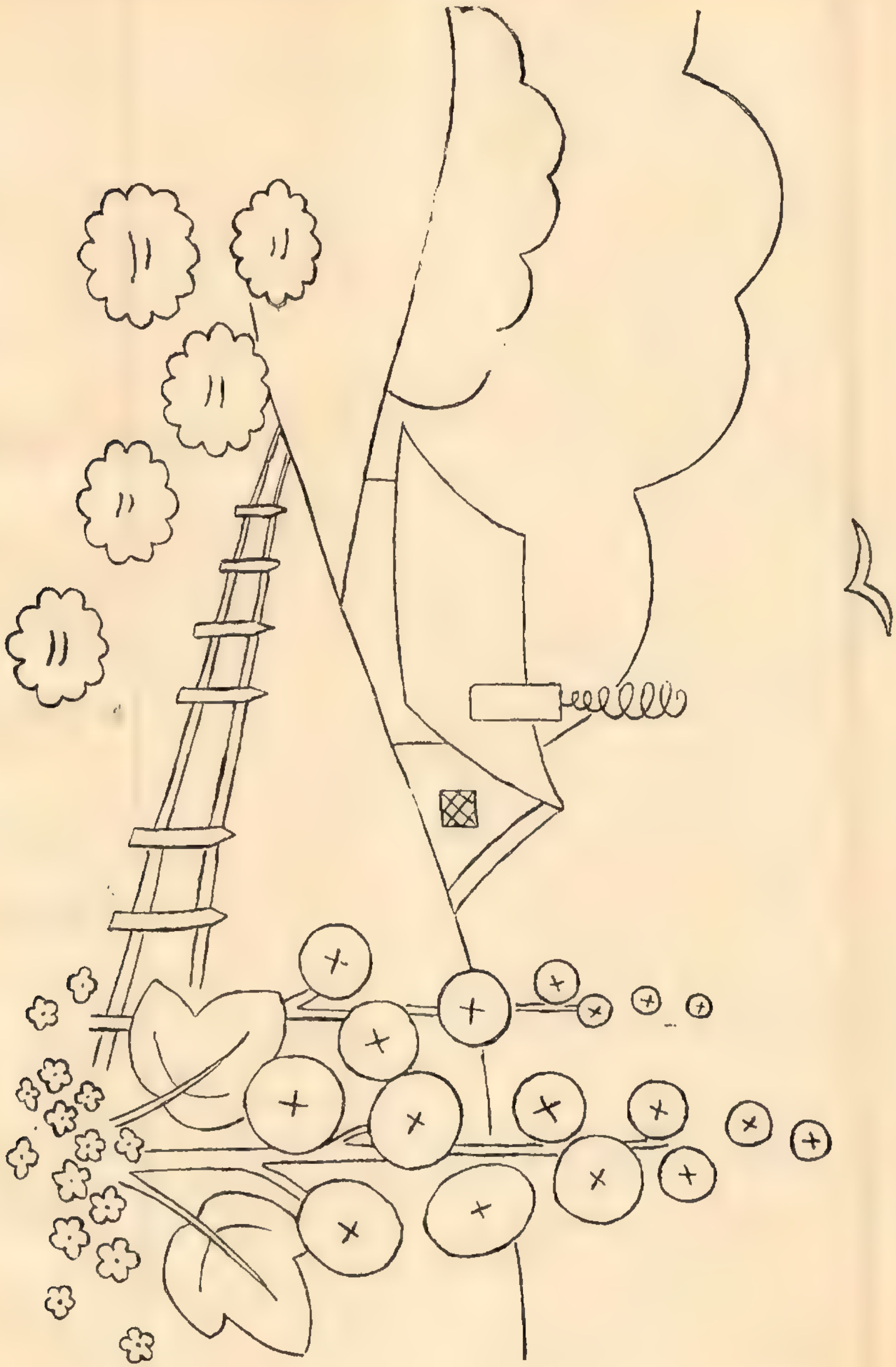

Portakal Kralı Ahmet Bey

(16 ncı sahifeden devam)

mekliğimiz için 8—10 sene beklemek lazımdır. O vakit ağaç tekemmül eder ve artık 2.500—3.000 portakal vermeğe başlar.

Yetişmiş ağaçlardan teneke usuliyle fidan alınabilirse de tecrübelerimiz bunun doğru olmadığını gösterdi. Böyle bir ağaç hastalıktan kurtulamayor, fakat ta'rif ettiğim gibi yetiştirilenler hastalık yüzü görmeyorlar. Yalnız bidayette turunç çekirdeği ekilir ve elde olunan fidan portakala aşılanırsa bu suretle meydana getirilen portakal ağacı daha sağlam ve meyvesi iytibariyle daha çok eyi oluyor.

— Nasıl satarsınız?...

— Ha... Portakal meydana gelince ya sayı ile, yahut da toptan pazarlıkla veririz. Portakalcı eğer vaktiyle açığa satmak mecburiyetinde kalmamışsa çok kazanır Çünkü bir ağaca senede bir lira masraf edilmediği halde o ağaçtan 20—25 liralık mahsul almak mümkün olur. **Fakat kaç para eder ki birçok portakalcılar mahsulün yetişmesine daha 6—7 ay varken portakallarını yok bahasına elden çıkarmış olurlar.**

Eğer Dörtyol da portakalcıya ihtiyacı nispetinde yardım edebilecek bir banka bulunursa portakalcılığımız 3—4 sene içinde yüz misli artar.

Şimdi portakalımızın belli başlı müşterisi Ruslardır. Mesela bu sene 100,000 sandık portakal alacaklar. Fakat fiat hususunda pek nazlı hareket ediyorlar. Bizim portakalcılar arasında da bir anlaşma ve birlik olmadığından piyasayı düşürmek için istedikleri gibi rol oynayorlar.

— Siz hiç portakal ağacı yetiştirdinizmi?...

— Hiç yetiştirmez olurmuyum? Şimdiye kadar tekemmül etmiş 4.700 portakal ağacını kendi elimle tohum atarak ve iycab eden hizmetini ihmal etmeyerek meydana getirdim. Bu sene ekilmiş 9.000 çekirdeğim, evelki senelerden başlanmış 14.000 fidanım da var. Bunlara her zaman kendim dikkat ederim.

— Siz her zaman bahçelere inmeseniz olmazmı?.

— *Olur, olur amma bilmezmisin ki el eliyle yılan tutulmaz;* derler. Aylıklı adam, benim gibi dikkatli olurmu?...

— Senede elinizden ne kadar portakal geçer?

— Şimdi Dörtyol da senede 70,000,000 portakal istihsal olunuyor. Ben kendi yetiştirdiğim ağaçlardan senede 13,100,000 portakal alırım. Bunun iki misli kadar da diğer bahçe sahiplerinden alınıp satmak suretiyle devr olunur.

— Siz kendiniz portakal severmisiniz? Kim bilir kaç tane yersiniz?

— Vallahi bilmem ki. Maamafi portakal yemek aklıma bile gelmez. Bâzan misafir gelirse işte onlarla beraber bir tane atıştırırım. Yâni bir mevsim zarfında 300 portakal yiyemem desem yalan söylemiş olmam.

— Çocuklarınız varmı?...

— Çok şükür elhamdülillah... İki evli idim. Refikamın biri vefat etti. Dört oğlum ve beş kızım var.

— İşret edermisiniz?...

— Hayır, hiç işret etmedim. Sigara da içmem. Arada sırada nargile çekiştiriyorum. Bir de bol, bol ayran içerim.

Burada Fahri B. söze karışarak:

— Fakat tönbekiyi soğuk su ile yıkatır.. dedi.. Ahmet beye sıhhatinden şikâyeti olup olmadığını sordum. Dedi ki:

— Hem portakalcılık edelim, hem de sıhhatımızdan şikâyet eyleyelim, bu olmaz. Biz portakalcılar, portakal ağaçları gibiyiz. Onlar nasıl daima yeşil kalırlarsa biz de ihtiyarlamayız ve genç kalırız. Bir adam düşününüz ki günleri portakal ağaçlarının arasında geçiyor. Kasabadaki evlerimiz bile portakal bahçelerinin ortasındadır. Sanırsınız ki Dörtyol her gün birkaç kere kolonya ile yıkanmıştır.

Bu güzel koku 4—5 saatlik yerlerden aynı kuvvetle hiss olunur. Hayatı burada geçen insanlar sıhhatlerinden şikâyet edebilirmi?...

— Bu ağaçların yalnız meyvesindenmi istifade ediyorsunuz?...

— Şimdiye kadar öyleydi, fakat bundan sonra esans ve çiçek suları, ispirto, reçeller ve şuruplar istihsali suretiyle de istifade edeceğiz...

— Siz şimdi hayatta muvaffak olmuş bir adamsınız. MUHİT kari'lerine hayatta muvaffak olmanın sırrını söyleyebilirmisiniz?...

— Söylerim... Hayatta muvaffakiyetin anahtarı azm ve sebat ile bugünün işini yarına brakmamaktadır. Her kim ne iş yapıyorsa o işte azm ve sebatla devam etsin, muhakkak ve mutlak muvaffak olur. Her kim ne kadar büyük iş sahibi ve geçer sa'nat ehli olursa olsun sebat etmek meziyetinden mahrum ise onun da istikbali yoktur.

Ben portakalcılığa başladığım zaman 400 liram vardı. Aradan geçen on sene zarfında azm ve sebatla, bugünün işini yarına brakmadan çalıştım. Bak şimdi bana portakal kralı diyorsun.. Fakat ben bu asırda krallığı kabul etmem.

Sumerlilerin Lisanı

(13 üncü sahifeden devam)

renin birbirinden uzak mıntakalarında yerleşmiş kavimlerin lugatlerini *Kronolojik* bir tetkîka tabi' tutmak son derece güç ve bâzan muhal bir iştir. Bununla beraber lugatler arasında keşf olunacak benzeyişler de diğer karinelerle beraber mukni' bir delil teşkil ederler.

Diğer taraftan Morfoloji lisanın en mukavemetli kısmı olmakla beraber o da değişmeğe, hem de külli derecede değişmeye tabi'dir.

Mesela, eski grekçe **(fimi)** *söyleyorum* mânasında bir kelimedir, gramer şekli itibariyle ise *söylemeklik* mânasına gelen bir aksiyon isminin birinci şahsa muzafıdır: harfiyen tercümesi: *söylemekliğim* dir. Grekçe yüzlerle seneden sonra bu şekli ve bu lugati brakarak **lego** = *söyleyorum* fiilini kullanmıştır. Bu filin eskisinden, morfoloji itibariyle, ayrılığı son derece büyüktür: lego hakîki bir fiildir, sonundaki morfem bir zamir değildir, birinci şahsa delalet eden bir eklentidir; "söylemem-fimi" gibi bir teşkilin ruhi telakkîsi pek iptidaidir, aksiyonu sübjekt ile faaliyet halinde birleştiriyor; sadece yanyana getirmek suretiyle alâkasını göstermeye çalışıyor gibi duruyor.

Aynı lisan ailesine dahil İtalyanca dahi **di-ko** = *söyleyorum* diyor ki şekli rumca *legoya* muadildir, sonundaki *o* sesi zamir değildir; birinci şahsa delalet eden ve birinci şahsı sübjekt (fail) olarak gösteren bir morfemdir. *Lego* ile *diko* nun mukayesesinde morfolojik bir benzeyiş tesis edilebiliyor. Fakat her ikisi *fimi* deki izafi teşkilden çok uzaktır.

Yine aynı lisan ailesine dahil Fransızca **je dis** ile *lego* ve *diko* mukayese edilecek olursa gramer şeklinin büsbütün değiştiği görülür. Bu teşkilde subjekt (fail) olan birinci şahıs fiilden evvel getirilen bir morfem ile ifade olunuyor. Filin sonuna morfem getirmekle başına morfem getirmek arasında yüzde yüz bir fark vardır.

Görülüyor ki aynı lisan ailesine mensup yani aynı menşeden çıkmış üç lisan üç farklı morfoloji gösterebilir. O halde mukayese ettiğimiz iki lisandan birinde sona getirilen eklentilerle tasrif, diğerinde başa getirilen eklentilerle tasrif hadiselerine rasgelirsek bu iki hadise bize o iki lisanı ayrı ailelerden saymağa hak vermez.

O halde: İki lisanın mukayesesinde benzemeyen cihetlerden ziyade benzeyen cihetlerin ehemmiyeti vardır. Birbirinden bir kaç bin senelik aralıkla ayrılmış iki lisanda değişmemiş, olduğu gibi muhafaza olunabilmiş noktalar elbette son derece cüz'i ve teferruata ait olur. Geniş ve külli benzeyişler aramamalı ve beklememelidir.

İzah etmeğe çalıştığımız ilmî takayyütlere riayet ederek Sumer dili üzerinde yaptığımız tetkîkten aldığımız neticeleri gelecek makalede arz edeceğiz.

C. H. Frkasının Programı

(9 uncu sahifeden devam)

ettiği siyasî ve içtimai hey'et olmasına ve programımızda vatan (Bu günkü siyasî sınırlarımız içindeki yurt) olarak ta'rif edilmesine göre Fırkamızın anladığı milliyetçiliğin, siyasî mukadderatları bizden ayrı olan kütlelerle münasebeti yoktur. Ayrı ayrı dinlere sahip olan ve vatanımızın hudutlar, haricinde yeryer ya müstakil devletler kurmuş veyahut başka devletlerin teb'ası vaziyetinde bulunmuş olan Türkler hakkında sıcak bir sevgi ile meşbu' alakamızı muhafaza ederiz. Ancak gittikçe inkişaf eden tarihî hakikatlere göre miktarları büyük yekûnlar dolduran bu kütlelerle aramızdaki kan karabetini ve tarih karabetini bugünkü siyasi iştigalimizin dışında bir ilim mevzuu telakkî ederiz.

Tekrar ta'rifimize dönelim. Proğram maddesinde millet (Dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı..) deye yazılıdır. Dil birliğinin milliyet fikrindeki ehemmiyeti meydandadır. Kültür birliğini, maziye beraber bağlı olmak, zengin ve müşterek bir hatırat mirasına sahip olmak, geçmiş zamanların acı ve tatlı hayatını beraber yaşamış, ümitleri beraber beslemiş, büyük eserleri beraber yapmış, büyük müşkülleri beraber yenmiş olmak deye tavzih edebiliriz. Bundan başka, doğru manada millet fikrini tamamlamak için: beraber yaşamak yolunda müşterek arzu ve muvafakatta samimi olmayı ve sahip olunan mirasın muhafazasına müşterek fedakârlıkla birlikte devam hususunda arzu ve irade iştirakini ilave etmek icap eder.

Bu izahatın faidesini arttırmak için sözlerimizi nazarilikten çıkarmak ve ta'riflerimizi bugünkü Türk milletini teşkil eden vatandaşlar kütlesine tatbîk etmek lazımdır.

Bugünkü türk milleti siyasi ve içtimaî camiası içinde kendilerine kürtlük, çerkeslik ve hattâ lazlık ve pomaklık gibi fikirler telkîn edilmiş olan vatandaşlarımızı kendimizden sayarız. Mazinin karanlık istipdat devirlerinden kalma bir miras olan ve uzun tarihi tekallübatın mahsulü bulunan bu yanlış telakkileri hulûsla ve samimiyetle düzeltmek vazifedir. Bugünkü ilmî hakikatler beş on bin, bir kaç yüz bin ve hattâ mesela bir milyonluk kütlelerde müstakîl bir mitliyet tasavvur etmeğe imkân brakmaz. Bizim bu milletdaşlarımız hakkında duyduğumuz bağlılığın munkariz Osmanlı Hukûmetinin güttüğü (ümmet siyaseti) ile hiç bir alâkası yoktur. Biz bu mevzuu saf bir milliyet fikriyle alıyoruz.

Hiristiyan ve musevi vatandaşlar için de aynı açıklıkla fikirlerimizi söylemek lazımdır. Fırkamız bu vatandaşları da biraz evvel iyzah ettiğimiz dil ve emel birliğinde iştirak kaydı altında tamamen Türk olarak kabul eder. Bu telakkilerimizde de istibdat devirlerindeki raayâ zihniyetinden eser olmadığını söylemek bile zaittir. Bundan başka bu samimi sözlerimizde imparatorluğun son senelerinde meşrutiyet gürültüleri arasındaki sun'i ve câlî vatandaşlık tezahüratına benzemeyen ve presiplerimize uyan hakîykî bir mana görmek lâzımdır.

Milliyet ruhu fırka programının her faslında yer almıştır. Sermayede, ta'lim ve terbiyede, amelelik ve işçilikte milli düşünceden esas olarak bahsolunuyor. Bilhassa maarif esaslarında birbirlerini ta'kip eden maddelerde bu fikir tekrar olunuyor. Programa göre (Cümhuriyetçi, Milliyetçi ve Lâik vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburi ihtimam noktasıdır.) Son meb'us intihabatında müstakîl mebusların evsafı hakkında Fırka Riyaset Divanının neşr ettiği beyannamede de bu şartın mühim bir yeri vardı.

Bâzı yeni mefkûrecilerin unutur göründükleri milliyetçilik vasfı mevcudiyetimize temel olan mefhumların başındadır.

Yeni rejimin doğuşunda, ilerleyişinde ve muvaffak oluşunda en büyük te'sirleri yapan milliyet ruhu Halk Fırkasının maddi ve mefkûrevî hayatında sonuna kadar hükümran olacaktır.

Muhafaza Me'muru Abdurrahman Ef.

(25 inci sahifeden devam)

Şu halde nereye gidiyor, nerde vakît geçiriyordu ve formasını niçin çıkarmayordu? İhtiyar kadının hatırına ilk önce feçi' bir ihtimal geldi: yoksa kocası üstünemi evlenmişti? Evinin haricinde geçirdiği saatleri yoksa ikinci karısının yanındamı geçiriyordu? Fakat öyle olsa nöbetten kurtulduğunu niçin söyler, yeni harcminde gün aşırı bir gece kalmak fırsatını kendi eliyle niçin kaçırırdı?

Birkaç gün Haççe hanım kocasını gizlice ta'kîb etti. Ve onun Eyip den ilerdeki köy ve mahallelerde kahveden kahveye giderek akşam saatini bir zincir sürükleyen mahkûm ıztırabiyle beklediğini anladı.

Niçin, acaba niçin böyle yapıyordu? Bu istifham dimağında günlerce cevapsız kaldı. Kocasına bakıyor, onu gittikçe daha yorgun, daha kederli, daha düşkün buluyordu. Ve düşüne düşüne, kadın kocasının hareketindeki sebepleri buldu.

«Tekaüt olmuş erkek evinin efendisi sayılmaz.

«İşsiz erkeğin karısına hükm etmeğe hakkı yoktur.

«İnsan tekaüt olup bir köşede çürüyeceğine ölöp gitmeli.»

Bütün bu cümleler senelerce Abdurrahman ın dilinden düşmemiş sözlerdi. Bir iki seneden beri ise hiç tekaüt lafı etmez, tekaüt edilen bir kimsenin ismini bile ağzına almaz olmuştu. Haççe hanım pek güzel anlamıştı: Kocası kendisinden utanıyor, tekaüd edilerek bir köşeye atıldığını bildirmemek isteyor, ve buuun için de işte her gün Ramiz den çıkıp giderek uzak mahallelerin izbe kahvelerinde, sırtında eskimeğe başlayan üniforması, aylardan beri giymeğe hakkı bulunmayan üniforma, saatler geçiriyordu.

Zaten kocasının temas etmediği bir mevzua hiç bir zaman girmeyen Haççe hanım, tekaüt kelimesini ağzına kazâra almaktan da artık korkar olmuştu. Ve hiç bir şeyden süphe etmediği kanaatini Abdurrahman efendiye vermek için bâzı sabahlar: «-Aman efendi, bana bu saat geri geliyor. Sekizi yirmi geçe vapurunu kaçırırsan daireye geç kalırsın!» tarzında sözler söyleyordu. Ve bu sözleri her söyleyişinde, kocasının yüzündeki hüzün ve yorgunluğun birden gittiğini görüyordu.

***

Okış İstanbul un en kararsız, yağmurlu ve rutubetli kışlarından biri olmuştu. On gün evvel şiddetlice bir nezleye tutulan Abdurrahman efendi bu nezleyi bir türlü geçiremeyor, bu sabah da yırtılır gibi öksürüp duruyordu. Dışarda pek fena bir hava vardı. Ramiz in en yüksek bir noktasındaki harap evlerini rüzgâr sarsıyor ve saç sobaya pek idare ile konan odunlar odayı bir türlü layıkîyle ısıtmayordu. Abdurrahman efendi karısının pişirdiği çayı daha sırtında entarisiyle içerken, ona uzun uzun, mahzun ve yorgun bir nazarla baktı. Gittikçe daralan bir para ile bu evi çekip çevirmek derdi, karısını büsbütün ihtiyarlatmıştı. Onu bir gün, hem belki pek yakın bir günde kayb etmek ihtimali ilk defa olarak hatırına geldi. Kocasının yüzünden ayrılmayan ve gittikçe hüzün ve sevgi ile dolan nazarlarını Haççe hanım fark etmişti. Ve ihtiyar kadın ihtiyar kocasını bir anne şefkatiyle sarmak, onu bağrına basarak: «-Gitme efendi, ben zaten her şeyi biliyorum. Tekaüt olmanın ne ehemmiyeti var? Yine evinin erkeği, yine başımın tacısın. Bu kış kîyamet günlerinde gitme efendi!» deye yalvarmak istedi. Lakin artık Abdurrahman efendi kalkmış pantalonunu giyiyor, çizmelerini çekmeğe hazırlanıyordu. Yüzü ciddi, âdeta sert olmuştu.

Ağlamak için büyük bir arzu duyarak ve buna cesaret edemeyerek, ihtiyar kadın onun giyinmesine yardım etti. Sonra harap evlerinin kapısını kendi eliyle ona açtı: rüzgârla savrulan kar da yağmağa başlamıştı. Uzak ve kenar mahallelerin izbe kahvelerinde bir türlü geçmek bilmeyen saatleri geçirmeğe giden kocası, Ramiz den Eyib e inen kır yollarında sırtı gittikçe kamburlaşıp omuzları çökerek uzaklaşırken, kadın ona gözlerinde toplanıp inmeyen yaşlarla ve o gözden kayb oluncaya kadar baktı... Rüzgâr uğuldayor, ahşap ve harap evi sarsıyor, kapıyi itmek ve üzerine kapamak isteyordu.

İnsan Nasıl Yaratıldı?

(61 inci sahifeden devam)

DR. GREGORY— Bunu hiç kimse bilmeyor. Bu cihet fennin hall edilmemiş büyük mes'elelerinden biridir.

MR. MOK— Peki, ondan sonra ne oldu?

DR. GREGORY— Ondan sonra hayat kavgası denilen büyük facia başladı. Hayvan olan ve etrafta gezip dolaşmasını öğrenen kısmı, diğer kısmın yâni nebat olan kardeş çocuklarının kendi yiyeceklerini kendileri yaptıklarını gördüler. Bunu anladıktan sonra başka yiyecek arayacaklarına doğrudan doğruya bu mugaddi kardeş çocuklarını yemek kadar tabii ne olabilir? Onlar da öyle yaptılar.

MR. MOK— Peki sonra bunlar nasıl başka şekle girdiler?

DR. GREGORY— Bu iptidai hayvanlar ihtimal o zaman da bugün olduğu gibi küçük göllerde, su birikintilerinde yaşarlardı. Aradan asırlar geçtikçe bu hayvancıklar o kadar çoğaldı ki hepsini alacak yer kalmadı. Bunun neticesi olarak bunların bir kısmı bir araya gelip bir camia teşkil etmeğe mecbur oldular. Bu suretle iptidai şekilde ma'hut jelatin gibi mahlûkat vucuda geldi. Bir kısmı da küçük, solucan gibi hayvanlar şeklini aldı.

MR. MOK— Demek biz hakîkaten solucanların neslinden geldik, öylemi?

DR. GREGORY— Bir dereceye kadar öyle. Yüzlerce milyon sene sonra bu solucan gibi hayvanlar hava teneffüs eder balıklar haline geldi. Sürülerle balık, gölcükleri, dereleri doldurdu.

MR. MOK— Sonra?

DR. GREGORY— Nihayet bu balıkların bir kısmı ya sudan çıkmak veya ölmek mahkûmiyetinde kaldılar. İşte bu suretle karaya çıkan balıklar insanın hakîkî ecdadıdır.

MR. MOK— Fakat ilk insanlar balıklara benzemezlerdi, değilmi?

DR. GREGORY— Haricen benzemezlerdi. Fakat dahilen bir haylı benzerlerdi; netekim bugün bile benzerler. Bu da başlı başına bir hikâyedir. Bunu da başka bir güne brakalım.

Aptülhak Hâmit Beyin 24 Saati

(11 inci sahifeden devam)

daha ondan hiç yemez... Ben Hâmit beyin senelerce ıspanak yediğini görmedim.. Bir gün:

— Canım ıspanak istedi... dedi, hayret ettik.. Yiyeceğine emin değildik. İspanak pişirildi, 15 gün en mükemmel iştiha ile onu yedi... Onaltıncı gün ıspanağın adı ağza alınmaz oldu. Hâmit bey böyledir.. Bakarsınız sıcaktan hoşlanmaz, fakat birdenbire sıcak onun için en eyi şey olur.. Bakarsınız soğukla başı hoş değildir. Fakat kış ortasında birden bire kendisinde dondurma hasreti başlar ve bu hasret on onbeş gün devam eder. Yâni küçük temayüller, uzun sürmeyen temayüller...

Hâmit bey şefkatle Lüsyen hanımın yüzüne baktı;

— Bilirsin ki uzun zaman devam eden temayüllerim de vardır, Lüsyen...

*
* *

ODADA, ev arayan nüktedan bir zat vardı, mesken buhranından gayet hoş şikâyet ediyordu:

— Efendim bir ev bulduk... Yemek odası yapılmaya müsait bir yeri yok...

diyordu...

Lüsyen hanım sigarasının külünü silkti:

— İlahi, beyefendi, yemek odalı evi bulup da ne yapacaksınız? İnsan nerede yemek yerse yemek odası orasıdır.. Ben böyle şeylere hiç ehemmiyet vermem... Gönüller rahat ve mes'ut olsun yoksa... Benim için dünya bir lokma ve bir hırkadan ibarettir, bir de Hâmit bey... Bu üç şey oldumu mes'ele kalmamıştır..

Hâmit bey teşekkür eden bakışlarla hayat arkadaşını süzüp:

— Benim için de öyle.. Fakat şu nezle olmasa...

Hakîkaten Hâmit bey birkaç günden beri nezledir. Apartmandan dışarıya çıkamayor... Bunun için Hâmit beyin biraz göğsü açılsa, hemen Lüsyen hanım yerinden fırlayor, göğsünü kapatıyor..

Hâmit bey, yine böyle göğsü kapandığı bir sırada:

— Görüyorsunuz ya artık tamamiyle çocuk oldum.. deye güldü..

Lüsyen hanım:

— Ben de, dedi, anne oldum işte..

Ve sonra ilave etti:

— Hem ne şerefli anne ki... Senin gibi dâhi bir oğlum var..

Yıldızlar

(45 inci sahifeden devam)

fena düşüncem yoktu. Yalnız, onu, efendilerimin kızını, bir köşede benim muhafazam altında-diğerlerinden daha beyaz ve daha kîymetli-bir koyun gibi rahatça uyurken görmekle büyük bir gurur duyuyordum. Hiç bir zaman bana, gök bu kadar derin, yıldızlar bu kadar parlak görünmemişti... Birdenbire koyun ağılının kapısı açıldı ve güzel Stefanet göründü. Hayvanlar bağrışıp kımıldaştıklarından ve uyku arasında melediklerinden o da uyuyamamıştı. Ateşin yanına gelmeyi daha eyi bulmuştu. Bunu görünce, keçi derisi gocuğumu onun omuzlarına attım, ateşi canlandırdım ve böylece bir şey söylemeden yanyana kaldık. Eğer siz de herkesin uyuduğu zamalarda, çok yıldızlı güzel bir semanın altında hiç gece geçirmedinizse, bu tenhalık ve sükût içinde ne esrarlı bir âlemin uyandığını bilmezsiniz. O zaman menba'lar şarkı söyler, gölcükler ateş damlaları ile yanarlar. Bütün dağ mahlûkları serbestçe gider gelirler. Havada hafif temaslar vardır, belirsiz sesler işitilir, dallar büyür, otlar uzar gibi olur. Gündüz canlıların fakat gece cansızların âlemidir. İnsan bunlara alışmayınca korkar... İşte bizim matmazel de en küçük gürültüden titreyor ve bana sokuluyordu. Bir defa, acıklı uzun bir ses, tâ aşağılardan dalgalanarak bize kadar çıktı. Aynı zamanda güzel bir yıldız, arkasında ip gibi bir iz brakarak, başımızın üstünden o tarafa doğru kaydı, sanki işittiğimiz şikâyet bundan çıkmıştı.

Stefanet alçak sesle bana:

— Bu nedir? deye sordu.

— Cennet sakinlerinden bir ruh, dedim ve istavroz çıkardım.

O da aynı hareketi yaptı, ve bir an başı havada düşünceli kaldı. Sonra sordu:

— Hakîkaten, çoban, siz de onlardan, sihirbazlardanmısınız?

— Kat'iyen, hanımım. Yalnız biz burada yıldızlara çok yakın yaşıyoruz, ve ovanın insanlarından daha eyi orada neler geçtiğini biliyoruz.

O, başı ellerinin içinde, koyun postuna sarılmış küçük, ilahi bir çoban kızı gibi daima yukarı bakıyordu.

— Bunlar benim hiç görmediğim ne güzel şeyler... Onların isimlerini biliyormusun, çoban?

— Evet, matmazel... Bakınız! İşte tam bizim üstümüzdeki, *Aziz Jak ın yolu* dur (Kehkeşan). O, Fransa dan doğru İspanya nın üzerine gider. *Aziz Jak de Galis* bu çığırı kahraman Şarlman a Araplar (1) harbini yaparken yolunu bulması için çizdi. Tâ uzakta dört parlak tekerleği ile *Ruhların harp arabası.* (Büyük ayı); öndeki şu üç yıldız *Üç hayvan,* karşılarındaki küçücük de *Arabacı* dır. Bütün etraftaki düşen şu yıldız yağmurunu görüyormusunuz? Bunlar büyük Allahın yanında alıkoymak istemediği ruhlardır. Biraz aşağıda *Üç krallar* (Oriyon). Bu bizim duvar saatimizdir. Ben şimdi ondan başka hiç bir şeye bakmadan gece yarısının geçtiğini biliyorum. Biraz daha aşağıda, daima gece yarısı parlayan *Jan de Milan* yıldızların şamdanıdır (Büyük köpek).

Bu yıldız için çobanların nakl ettiği hikâye şudur: *Jan de Milan* bir gece *Üç krallar* ve *Civciv kafesi* (Ülker yıldızı) ile dostları olan diğer bir yıldızın düğününe da'vet olunurlar. *Civciv kafesi* çabucacık ve hepsinden evvel, yukarı bakın, göğün tâ nihayetindeki yoldan gider. *Üç krallar* da daha yakın yoldan gider ve ona yetişirler, fakat geç vakte kadar uyuyan tembel *Jan de Milan* büsbütün geride kalır, hiddetlenir ve onları durdurmak için bastonunu atar. Onun için *Üç krallar* a *Jan de Milan ın bastonu* da derler. Fakat bütün bu yıldızların en güzeli, bizim hanımımız *Çoban yıldızı* dır. O, bizi, fecirle sürüyü çıkarırken ve akşam içeri girerken aydınlatır. Biz ona *Magelon* da deriz. *Güzel Magelon* yedi seneden beri evlendiği *Taşra çakılı* nın (Zuhal seyyaresi) arkasından koşar.

— Nasıl olur; çoban, yıldızların evlisi varmıdır?

— Evet, hanımım.

Ve ona bu izdivaçların ne olduğunu anlatmaya başlayacağım zaman, yumuşak ve çok hafif bir şeyin yavaşça omuzuma düştüğünü hiss ettim. Bu, dantelalı ve güzel kıvrımlı elbisesiyle, onun, uykudan ağırlaşan, dalgalı saçlarla süslenmiş başı idi. O böylece hiç kıpırdamadan, yıldızlar sararıp günle silininceye kadar kaldı. Ben, biraz heyecanla onun uykusunu bekledim, fakat, bu parlak gecenin kutsiliği, bana tatlı hülyalardan başka bir şey düşündürmedi. Etrafımızda yıldızlar, alışkın bir sürü gibi, sessiz yürüyüşlerine devam ettiler, ve ben ara sıra, bu yıldızların en güzel ve en parlaklarından birinin, yolunu kayb ederek uyumak için omuzumun üzerine geldiğini düşünüyordum...

1) Yıldızlara ait bu halk tafsilatı Avinyon da Almanach provençal de neşr olunmuştur...

Seyyehat Edebiyatı

(43 üncü sahifeden devam)

Şaşılacak şey. Ben Haydelberg Darülfünunu deyince kendimi hiç olmazsa *Frakfort* postahanesi gibi kolossal, cesametiyle dünyada yegâne bir bina karşısında bulacağımı zann ediyordum. Fakat hiç öyle değil. Dar, mütevazı' harap manzaralı bir ebniye... Büyük Almanyanın en meşhur darülfünunu böyle bir şeydir.

Almanlar muharebe sonu fıkaralıklarından bahs ederek darülfünunlarını büyütmek îktidarında olmadıklarını söyleyorlar. Şimdiki halde bu tazallümlerinden müteessir olan Amca Sam (Amerikalılar) kendi cebinden onlara Germaniaya layık bir darülfünun inşa etmeye karar vermiş bulunuyor. Şimdiden yükselmeye başlayan bu yeni darülfünun ancak 6.000.000 mark gibi ehemmiyetsiz bir para ile yapılmış bir Amerikan hediyesi olacaktır.

***

Talebe gazinoları Haydelberg in en pitoresk ve meraklı yerlerinden biridir. Bu gazinolardan her az çok ismi anılanda bir *vomitorium* vardır. Bu tuvalet odasının vazifesi kelimenin lugatla bulunabilecek ma'nasından kâfi derecede anlaşılabilir. Bana bu hususi aptes yerinin Almanyada bir çok birahanelerde bulunduğunu söylemişlerdi. İnanmamıştım, fakat gözlerimle gördüm. (Beylere) yaftasını taşıyan mahallin yanı başında, omuz yüksekliğinde bir dayanma çubuğu, aşağıda geniş ve uzun bir nevi' oluk. Birayı fazla kaçıranlar buraya hafiflenmeye, safra boşaltmaya koşuyorlar. Hattâ bu aceleye, ihtiyari olarak birkaç defa müracaat ettikleri ve tekrar otururak bira içtikleri söyleniyor. Bu da başka bir *milli gurur* musabakası.

Gazinonun alçak ve dumanlı salonunda garip şekilde bâzı masalar gözüme çarpıyor: her birinin kenarında yarım ay biçimi oyuklar oyulmuş. Bu kavsler bira bekrilerinin küp karınlarını rahatça yerleştirmelerine mahsustur...

— Şaka etme, Allah aşkına.

— Şakası yok, bu böyle.

Nasıl, yeni Almanyada görülecek şeyler yokmu imiş ?

Birbirini Yiyen Mikroplar

(51 inci sahifeden devam)

yerlere göndermişler, canlı çekirgeleri tutup onlara bu seromu aşılamışlar, sonra koyuverip arkadaşlarının yanlarına göndermişler. Burada da aynı hadise cereyan etmiş ve o mahallerin de bütün çekirgeleri mahv olmuştur.

Bunun üzerine alimler düşündüler: çekirgelerin üzerinde hem öldürücü hastalığı veren hem de onu eyi eden amillerin mevcudiyetini sezdiler.

İşte bu gibi emarelerden, laboratuvarlarında, tecrübe boruları ve türlü türlü kültür mayi'leri arasında çalışan mütevazı' alimler mikropları yine mikroplarla mahv etmek usullerini keşf etmiş bulunuyorlar.

Yamyam mikropların diğer mikropları yemesi çene ile dişin çiğnemesi kabilinden bir yemek değildir. Bu, kezzabın ma'deni yemesi, aşındırması hadisesine benzer. Küçücük yamyam mikrop kocaman hastalık mikrobuna yapışır, hemen onun cismi oyulur, yamyam mikrop onun içinde kayb olur; aynı zamanda kendi hacmı artar ve çoğalmaya başlar. Bir taraftan çoğalıyor, diğer taraftan zararlı mikrobu da oyuyor. Zararlı mikrobun içi hep yamyam mikroplarla dolar. Sonra çatlayarak onları meydana çıkarır. Bunlar faaliyetle kandaki diğer zararlı mikroplara hucum ederler, birkaç saat içinde hepsini temizlerler. Kalan yamyam mikropların ise insana zararı dokunmaz.

Bu usulü şimdiye kadar en ziyade ilerletmiş olan alim Fransız doktor Herelle dir. Bu usul ile dizanteri hastalığının tedavisi şimdiden te'min olunmaktadır. Şimdi bütün tababet âlemi gözlerini Dr. Kendall in keşfine çevirmiş bulunmaktadır.

Miyde Ağrısı
Kaynaması
Gerginliği
Sudol
ile derhal geçer
Her eczahanede bulunur.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ec. Memleketler için
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası
Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: 24118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur.

Her nushada: bir elbise kalıbı ve metin harici tablo bulunur.

Fihrist

Muharriri Sahifesi

Memlekete Dair:

Milletler arasında sulh — 3
Recep Beyfendinin Konferansı — 8
Portakal Kralı Ahmet Bey *Muzaffer Timurtaş* — 16
Türkiye Ziraat Bankası — 52

Edebiyat, San'at, Lisan:

Edebiyat ve edebiyatçılar *Ahmet Cevat* — 6
Aptülhak Hâmit Beyin 24 saati *Hikmet Feridun* — 10
Knut Hamsun *Salih Zeki* — 38
Çin San'at eserleri (1) — 49

İlim ve Fen:

Sumerlilerin lisanı *Ahmet Cevat* — 12
Birbirini yiyen mikroplar (2) — 50
İnsan nasıl yaratıldı? (2) *Kâmran Şerif* — 60

Hikâye, seyahat ve Tiyatro:

Muhafaza Me'muru Abdurahman Efendi *Nahit Sırrı* — 22
Darülbedayi'de ilk iki hafta *Yaşar Nabi* — 26
Saadet *Meb.* — 28
Hanım Kızım (3) *Emine Saffet* — 33
Bugünkü Almamnyadan intıba'lar (4) — 42
Yıldızlar *Alphonse Daudet* — 44
Yeniden dünyaya gelen adam (3) *Richard Connel* — 62

Muharriri Sahifesi

Tefrika:

Odise *Homère* — 54

Şiirler ve Nesirler:

Bir şehre inen adam *Macit Sa'di* — 7
Köyümde Cumhuriyet bayramı *Sabri Esat* — 20
Kalbimin bakışları *Fevziye Aptullah* — 21
Yolculuk *Emin Halil* — 21
Bir Hevenk *Esat Demiray* — 21
Teşrini Sani *Vahdet Gültekin* — 37

Düşünce ve Duygu Çiçekleri:

Para ve Kazanç hırsına dair — 14

Kadın Sahifeleri:

Ceket Kalıbımız — 69
Moda — 70
El işi — 72

Müteferrik:

MUHİT dördüncü intişar senesinde — 1
Düşünme için gıda — 17
Çocuk mahkemeleri ve Kurtarış tecrübeleri (3) — 30
Veremin sirayeti *Remzi Turan* — 40
1,000,000 müşteriyi memnun etmenin yolu (5) *İbrahim Hoyi* — 46
Sıhhatınızı eyileştirmek için.. — 48
Silahlar baştan başa makinalaşıyor (2) — 58
Asri satranç muallimi — 67

(1) L'art Vivant (2) Popular Science (3) Pictorial Review (4) Le miroir du Monde (5) American Magazine.
Kapak Pictorial Review den alınmıştır.

İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü: AHMET CEVAT

Selamet Matbaası